

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Katedra rozvojových a environmentálních studií

Udržitelný cestovní ruch v Gruzii

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Autor práce: Bc. Hana Vítová

Vedoucí práce: Mgr. Zdeněk Opršal, Ph.D.

Olomouc 2020

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Já, níže podepsaná studentka prohlašuji, že text mnou odevzdané závěrečné práce v písemné podobě (i na CD nosiči) je totožný s textem závěrečné práce vloženým do STAGu.

V Olomouci dne 28.6.2020

.....

podpis studentky

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Přírodovědecká fakulta
Akademický rok: 2017/2018

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Hana VÍTOVÁ**
Osobní číslo: **R170114**
Studijní program: **N1301 Geografie**
Studijní obor: **Mezinárodní rozvojová studia**
Název tématu: **Udržitelný cestovní ruch v Gruzii**
Zadávající katedra: **Katedra rozvojových a environmentálních studií**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Diplomová práce je zaměřená na udržitelný turismus v Gruzii. Práce má za cíl analyzovat jednotlivé složky teorie udržitelnosti. První část práce je teoretická, kde vysvětluje základní pojmy ve spojitosti s udržitelných cestovním ruchem se zaměřením na alternativní formy cestovního ruchu a indikátory a certifikaci turistické udržitelnosti. Praktická část se věnuje analýze potenciálu udržitelného turismu v Gruzii. Předmětem analýzy jsou současné druhy a trendy v oblasti cestovního ruchu a předpoklady pro cestovní ruch se zaměřením na jeho udržitelnou formu.

Rozsah grafických prací: **dle potřeby**
Rozsah pracovní zprávy: **20 - 25 tisíc slov**
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

1. **INDROVÁ, J. a kol.: Mezinárodní cestovní ruch, Vybrané kapitoly. Praha: Oeconomica, 2007. ISBN 978-80-245-1287-7** 2. **JONES, Alex, Tom MASTERS, Virginia MAXWELL a John NOBLE. Gruzie, Arménie a Ázerbájdžán. Přeložil Eva CACHOVÁ, přeložil Tereza HORVÁTOVÁ. Praha: Svojtka & Co., 2016. Lonely Planet. ISBN 978-80-256-1764-9.** 3. **MOLDAN, B.: Indikátory trvale udržitelného rozvoje. Praha: Univerzita Karlova, 2000. ISBN 80-238-6357-6** 4. **PALATKOVÁ, Monika. Mezinárodní cestovní ruch: analýza pozice turismu ve světové ekonomice, význam turismu v mezinárodních ekonomických vztazích, evropská integrace a mezinárodní turismus. 1. vyd. Praha: Grada, 2011, 221 s. ISBN 978-80-247-3750-8.** 5. **SHARPLEY, A. J. Richard. Tourism Development and the Environment: Beyond Sustainability?. Earthscan: USA, Canada, 2009. 240 p.** 6. **UNEP. 2002. Ecotourism: Principles, Practices and Policies for Sustainability online. Dostupné z: <http://www.unep.fr/scp/publications/details.asp?id=WEB/0137/PA>** 7. **World Travel & Tourism council (2017): Economic Impact Georgia 2017. Dostupné z: <https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic-impact-research/countries-2017/georgia2017.pdf>**

Vedoucí diplomové práce: **Mgr. Zdeněk Opršal, Ph.D.**
Katedra rozvojových a environmentálních studií

Datum zadání diplomové práce: **23. ledna 2018**
Termín odevzdání diplomové práce: **13. dubna 2018**

L.S.

prof. RNDr. Ivo Frébort, CSc., Ph.D.
děkan

doc. RNDr. Pavel Nováček, CSc.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 23. ledna 2017

ABSTRAKT

Tato diplomová práce nese název „Udržitelný cestovní ruch v Gruzii“. Jak je patrné, je hlavním tématem analýza cestovního ruchu se zaměřením na jeho udržitelnost. Cílem tedy bylo zhodnotit současný stav sektoru cestovního ruchu. Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část, přičemž je přičleněna také část dotazníková. Teoretická část byla podložena rešerší literatury jak české, tak zahraniční. Hlavní použitou metodou byla analýza dokumentů, která spočívala v představení Gruzie jako země, její turistické infrastruktury, mezinárodního příjezdového a domácího turismu. Dále byly prezentovány atraktivity, které lákají příjíždějící turisty, a také výčet organizací a strategií jak vládních, tak nevládních orgánů v oblasti cestovního ruchu. Pro druhou, tj. praktickou část práce byla použita metoda dotazníkového šetření, kterého se zúčastnilo 317 respondentů. Toto šetření je zaměřeno na postoj účastníků cestovního ruchu v Gruzii k udržitelnému cestovnímu ruchu. Výsledky ukazují značnou sezónnost v oblasti turismu a rovněž se v této části textu uvádí největší atraktivity pro příjíždějící návštěvníky. Dotazníkové šetření je doplněno o dva rozhovory s odborníky, již se zabývají vedle dalšího i tématem udržitelného cestovního ruchu v Gruzii. Na základě získaných dat jsou formulována doporučení, která by mohla přispět k lepšímu povědomí a ke spolupráci v oblasti udržitelného cestovního ruchu.

Klíčová slova: udržitelný cestovní ruch, Gruzie, turismus, cestovní ruch, rozvoj.

ABSTRACT

This diploma thesis is titled sustainable tourism in Georgia. As is evident, the main topic is the analysis of tourism with a focus on its sustainability. The aim was therefore to assess the current state of the tourism sector. Thesis is split into theoretical and practical part, whereas the questionnaire part is included as well. The theoretical part was based on a search in both Czech and foreign literature. The main method used was document analysis, which consisted of introducing Georgia as a country, its tourist infrastructure, international inbound and domestic tourism. Furthermore, the attractions that attract incoming tourists were presented, as well as a list of organizations and strategies of both governmental and non-governmental organizations in the field of tourism. For the second, practical part of the thesis, the method of questionnaire survey was used, where 317 respondents participated. This survey focuses on the stance of tourism participants in Georgia towards its sustainable tourism. The results show considerable seasonality in the field of tourism plus list the greatest attractions for incoming visitors as well. The questionnaire survey is complemented by two interviews with experts, which, among other things, deal with the topic of sustainable tourism in Georgia too. Based on the obtained data, recommendations are formulated in a way that could contribute to better awareness and cooperation in the field of sustainable tourism.

Key words: sustainable development, sustainable tourism, Georgia, tourism, development.

Chtěla bych poděkovat vedoucímu své diplomové práce Mgr. Zdeňku Opršalovi, Ph.D., za vstřícný přístup, cenné rady, trpělivost a věnovaný čas. Poděkování patří také rodině, která mě podporovala po celou dobu studia, a v neposlední řadě také Natálii Trojkové a Miluši Košťálikové za stylistickou a gramatickou korekturu práce.

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a uvádím v seznamu použité literatury.

V Olomouci dne 28.6.2020

.....

podis

OBSAH

Úvod.....	15
1 Cíle a metodologie.....	17
1.1 Cíle	17
1.1.1 Výzkumné otázky.....	17
1.2 Metodologie.....	18
1.2.1 Analýza dat.....	18
1.2.2 Dotazníkové šetření.....	19
1.2.2.1 Aplikace dotazníkového šetření	20
1.2.3 Rozhovor	21
1.3 Limity práce	22
2 Udržitelný cestovní ruch.....	24
2.1 Cestovní ruch.....	24
2.2 Trvale udržitelný cestovní ruch.....	26
2.2.1 Udržitelný rozvoj	26
2.2.2 Udržitelný cestovní ruch	27
2.3 Šetrné formy cestovního ruchu.....	28
2.4 Indikátory udržitelnosti podle UNWTO.....	29
2.5 Certifikace turistické udržitelnosti	31
3 Charakteristika destinace – Gruzie	34
3.1 Obecné informace a stručná historie	34
3.2 Geografická charakteristika.....	37
3.3 Ekonomická charakteristika země.....	38
3.4 Politická charakteristika země.....	40
3.5 Infrastruktura	41
3.5.1 Dopravní infrastruktura.....	41

3.5.2	Ubytovací a doplňková infrastruktura.....	45
3.5.3	Doplňková infrastruktura	46
4	Gruzie jako turistická destinace.....	48
4.1	Mezinárodní příjezdový cestovní ruch	49
4.2	Domácí cestovní ruch.....	52
4.3	Předpoklady v rozvoji cestovního ruchu	53
4.4	Překážky v rozvoji cestovního ruchu	54
4.5	Atraktivita Gruzie.....	58
4.5.1	Přímořská rekreace.....	58
4.5.2	Přírodní atraktivita	59
4.5.3	Kulturní a historické atraktivita	66
4.6	Alternativní formy cestovního ruchu	69
4.6.1	Vinařský cestovní ruch.....	70
4.6.2	Cestovní ruch v zimních měsících	71
4.6.3	Lázeňský cestovní ruch	72
5	Udržitelný cestovní ruch v Gruzii.....	73
5.1	Organizace ovlivňující rozvoj cestovního ruchu.....	73
5.2	Strategie ovlivňující rozvoj cestovního ruchu.....	79
5.3	System ekologické certifikace v Gruzii.....	85
6	Primární výzkum a jeho vyhodnocení	87
6.1	Dotazníkové šetření	87
6.1.1	Vyhodnocení dotazníkového šetření	87
6.2	Rozhovory	97
6.2.1	Rozhovor s RNDr. Ivanou Bursíkovou, Ph.D.....	97
6.2.2	Rozhovor s RNDr. Tomášem Hochem, Ph.D.	99
6.3	Vyhodnocení rozhovorů	101
	Doporučení.....	102

Závěr	104
Seznam literatury	108
Přílohy	123

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

APA	Agency of Protected Areas of Georgia
BSEC	Black Sea Economic Cooperation / Organizace černomořských ekonomických společenství
CIA	Central Intelligence Agency
ENPARD	European Neighbourhood Programme for Agriculture Development
EU	Evropská Unie
FDI	Foreign direct investment / Přímé zahraniční investice
GCET	Global Code of Ethics for Tourism / Globální etický kodex cestovního ruchu
GEL	Georgian Lari / gruzínská lari (1 GEL=7,59 CZK k 29.5.2020)
GNTA	Georgian National Tourism Administration
GTA	Georgian Tourism Associations
HDP	Hrubý domácí produkt
MEPA	Ministry of Environmental Protection and Agriculture of Georgia / Ministerstvo ochrany životního prostředí a zemědělství Gruzie
NACRES	Centre for Biodiversity Conservation & Research
NATO	North Atlantic Treaty Organisation / Severoatlantická aliance
OSN	Organizace spojených národů
PřF OU	Přírodovědecká fakulta Ostravské univerzity
SNS	Společenství nezávislých států
STBA	Sustainable Tourism Business Association
UNDP	United Nations Development Programm / Rozvojový program OSN
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation / Organizace OSN pro vzdělání, vědu a kulturu
UNWTO	United Nations World Tourism Organisation / Světová organizace cestovního ruchu
USD	Americký dolar
WTTC	World Travel and Tourism Council / Světová rada cestování a cestovního ruchu

TRACECA

Transport Corridor Europe Caucasus Asia

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1 – Ubytovací jednotky k 6. 2. 2020	45
--	----

SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1 - Počet pasažérů v letech 2010-2019 na mezinárodním letišti v Tbilisi (v milionech)	42
Graf č. 2 - Počet pasažérů v letech 2010-2019 na mezinárodním letišti v Kutaisi (v tisících).....	42
Graf č. 3 - Počet přijíždějících osob do Gruzie v letech 2012-2018 (v milionech) ...	50
Graf č. 4 – Počet návštěvníků v chráněných územích Gruzie v letech 2007-2018....	60
Graf č. 5 – Počet návštěvníků v chráněných oblastech v Gruzii v roce 2018 (od nejnavštěvovanější)	65
Graf č. 6 – Počet návštěvníků na chráněných územích v Gruzii v roce 2018 (po měsících)	66
Graf č. 7 – Dotazníkové šetření: Je pro Vás důležitá kvalita životního prostředí v destinaci Vaší cesty?	88
Graf č. 8 – Dotazníkové šetření: Setkal/a jste se někdy s pojmem udržitelný cestovní ruch (dále UCR)?	88
Graf č. 9 – Dotazníkové šetření: Zajímáte se o výlety zaměřené na UCR?.....	90
Graf č. 10 – Dotazníkové šetření: Kolikrát jste do této chvíle Gruzii navštívil/a?	90
Graf č. 11 – Dotazníkové šetření: V jakém ročním období jste v Gruzii strávil/a nejvíce času?.....	91
Graf č. 12 – Dotazníkové šetření: Jaký byl hlavní motiv Vaší cesty? (maximálně 3 odpovědi)	91
Graf č. 13 – Dotazníkové šetření: Do kterého regionu jste cestoval/a? (možnost více odpovědí)	92
Graf č. 14 – Dotazníkové šetření: Které z těchto měst jste navštívil/a? (možnost více odpovědí)	93
Graf č. 15 – Dotazníkové šetření: Jaký je podle Vás vztah obyvatel Gruzie k turistům navštěvujícím zemi?.....	93
Graf č. 16 – Dotazníkové šetření: Byly v době Vašeho pobytu v Gruzii turisticky atraktivní lokality znečištěné (špatné zacházení s odpady atd.)?.....	95

Graf č. 17 – Dotazníkové šetření: Byla v době Vašeho pobytu v Gruzii podle Vás nějaká lokalita přetížena turisty?.....	96
--	----

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek č. 1 – Administrativní členění Gruzie.....	36
Obrázek č. 2 – Mapa chráněných území v Gruzii.....	61

ÚVOD

Tato diplomová práce je zaměřena na sektor cestovního ruchu v Gruzii v rámci jeho udržitelné formy. Práce se věnuje udržitelnému cestovnímu ruchu vzhledem k jeho neustále se rozšiřujícímu povědomí a důležitosti, kterou právě tato forma zastává. Gruzie jakožto destinace cestovního ruchu nabývá v několika posledních letech stále větší pozornosti turistů, což způsobuje nárůst v počtu příjezdů turistů do země. Co se týče udržitelnosti, definuje jej například Pásková a Zelenka (2012, 590) z pohledu turisty, který „*aktivita a služby poskytované návštěvníkům a vlastní aktivity návštěvníků ovlivňují přírodní a antropogenní životní prostředí, místní komunitu a biosféru jako celek pouze v takové míře a kvalitě, která neobnovitelně negativně nemění globální ani lokální životní prostředí, místní komunitu a biosféru jako celek a neomezuje tak možnost využití cestovním ruchem a další antropogenní využití destinace v budoucnosti, stejně jako funkce biosféry.*“

Gruzie byla autorkou diplomové práce vybrána zejména z důvodu geografických předpokladů a turistického potenciálu, který daná země nabízí, a zároveň turistického boomu, jenž v posledních několika letech Gruzie zažívá. Účastníci cestovního ruchu mohou vidět jedinečnou flóru a faunu na chráněných územích, horské masivy Kavkazu, pláže na pobřeží Černého moře a mnohé další. Gruzie byla vybrána také na základě osobní zkušenosti s touto zemí.

Práce je rozdělena na tři části. První část je teoretická, která seznamuje čtenáře s obecnou terminologií vztahující se k tématu udržitelného cestovního ruchu. Tato část popisuje pojmy, které jsou důležité pro porozumění zkoumané problematice, jako jsou certifikace cestovního ruchu nebo kategorie předpokladů, jež jsou důležité pro zhodnocení stavu sektoru cestovního ruchu v dané lokalitě.

Druhá část práce je praktická a věnuje se obecné charakteristice Gruzie. Dále v této části práce bude analyzován příjezdový mezinárodní a následně domácí cestovní ruch. Poté budou představeny a charakterizovány atraktivita, které přispívají k rozvoji cestovního ruchu. Součástí druhého oddílu této práce bude představení jak vládních, tak nevládních organizací, které se zabývají cestovním ruchem s ohledem na jeho udržitelnou formu a také budou charakterizovány strategie upravující rozvoj udržitelného cestovního ruchu v Gruzii.

Pro třetí část práce bylo sestaveno dotazníkové šetření, které má cíl odpovědět na některé z výzkumných otázek a hypotéz. Dotazníkové šetření bude následně doplněn o rozhovor s RNDr. Ivanou Bursíkovou, Ph.D., a RNDr. Tomášem Hochem, Ph.D.

Analýza čerpá data z článků od Khartishviliho a kol. z roku 2019, Paresishviliho a kol. z roku 2017 či Khokhobaiy z roku 2016. Dále pak dokumentů a webových stránek Ministerstva ochrany životního prostředí a zemědělství Gruzie, Národního statistického úřadu (dále jen GEOSTAT), Vlády Gruzie, ročenek Georgian National Tourism Administration (dále jen GNTA) či Organizace OSN pro vzdělání, vědu a kulturu (dále jen UNESCO).

1 CÍLE A METODOLOGIE

První kapitola této diplomové práce se věnuje představení hlavních a dílčích cílů práce, dále pak představí otázky, na které budou hledány odpovědi. Dalším úsekem této kapitoly je představení metodologie, která byla v této práci použita. Jedná se o dotazníkové šetření, rozhovor, a také analýzu sekundárních dat. Podstatnou částí této kapitoly jsou limity této práce, kterých si je autorka vědoma.

1.1 Cíle

Hlavním cílem této diplomové práce je analyzovat jednotlivé složky teorie udržitelnosti se zaměřením na cestovní ruch. Analýza se týká především potenciálu udržitelného cestovního ruchu v aplikaci na Gruzii. Mezi dílčí cíle práce patří charakterizovat současné druhy a trendy v oblasti turismu a také předpoklady pro rozvoj cestovního ruchu se zaměřením na jeho udržitelnou formu. Součástí je analýza příjezdového mezinárodního a domácího cestovního ruchu.

Další cíl této práce bude provést a vyhodnotit dotazníkové šetření, které bude doplněno o dva strukturované rozhovory s odborníky nejen na cestovní ruch se zaměřením na jeho udržitelnou formu v Gruzii. Jednalo se o RNDr. Ivanu Bursíkovou, Ph.D., a RNDr. Tomáše Hocha, Ph.D.

1.1.1 Výzkumné otázky

Výzkumné otázky byly stanoveny na základě stanovených cílů. Diplomová práce bude na tyto otázky hledat odpovědi.

1. Jaké jsou předpoklady pro cestovní ruch v Gruzii?
2. Které lokality v Gruzii mají z hlediska cestovního ruchu se zaměřením na udržitelnost největší potenciál?
3. Které roční období je v Gruzii z pohledu turistů nejvyhledávanější?

Pracovní hypotézy:

H1: Nejvíce turistů navštěvuje Gruzii v letních měsících (červen, červenec, srpen).

H2: Nejvyhledávanější jsou z hlediska turismu v Gruzii přírodně orientované atraktivity.

H3: Turisté s vyšším stupněm vzdělání mají větší povědomí o udržitelném cestovním ruchu.

1.2 Metodologie

Pro analytickou část této diplomové práce byla Gruzie vybrána z důvodu neustále narůstajícího počtu turistů přijíždějících do země a s tím spojenými výzvami ohledně rozvoje cestovního ruchu s ohledem na jeho udržitelnost. Dalším důvodem byla také vlastní zkušenost autorky, která Gruzii navštívila v rámci studijní cesty a měla tak možnost získat vlastní poznatky.

Kapitoly 3–5 se věnují sekundární analýze zaměřené na charakteristiku Gruzie jakožto turistické destinace s představením lokalizačních, selektivních a realizačních předpokladů pro rozvoj cestovního ruchu. Největší pozornost je věnována geografickým faktorům, resp. se zaměřením na přírodní atraktivity, které Gruzie nabízí účastníkům cestovního ruchu. Analýza se následně věnuje organizacím, které v Gruzii působí v oblasti cestovního ruchu, a také strategiím, jež jsou zaměřeny na rozvoj cestovního ruchu s důrazem na jeho udržitelnou formu.

V praktické části této diplomové práce bude použita metoda primární analýzy, kdy je využito dotazníkového šetření, které slouží k získání dat od turistů, kteří již Gruzii navštívili, dále pak budou provedeny dva rozhovory s odborníky na Gruzii a udržitelný cestovní ruch.

Pro další část praktické části diplomové práce byla použita metoda strukturovaného rozhovoru s otevřenými otázkami, u kterého byl prostor pro vyjádření respondentů. Otázky jsou formulovány tak, aby byly nezavádějící, zřetelné a jasně pochopitelné. Respondenty vybírala autorka textu na základě jejich odborné praxe, znalostí a zkušeností s danou problematikou. Otázky k rozhovoru byly zaslány a následně zodpovězeny skrze e-mail z důvodu nouzového stavu vyhlášeného Vládou České republiky v důsledku rozšíření nemoci COVID-19 (Vláda ČR, 2020).

1.2.1 Analýza dat

Pro tuto diplomovou práci autorka zvolila také tzv. analýzu sekundárních dat, která slouží k porozumění kontextu dané problematiky.

Podle Silvermana (2000, 132) se jedná o data z již provedených výzkumů nebo z oblasti veřejné správy a obsahů v médiích. Hlavním cílem analýzy sekundárních dat je popis a zhodnocení udržitelného cestovního ruchu v Gruzii se zaměřením na jeho formy a druhy, zároveň je důležitý podrobnější popis především přírodních atraktivit v popředí s chráněnými územími v Gruzii.

1.2.2 Dotazníkové šetření

Podle Dismana (2011) je cílem kvantitativního výzkumu pouze ověřování existujících teorií nebo hypotéz. Nejedná se tedy o jejich vytváření. Pro tuto práci byla vybrána metoda standardizovaného dotazování z důvodu časové a organizační náročnosti a také rozsahu a cílům diplomové práce.

Anonymita je u dotazníku vyšší, proto nemusí docházet k sebestylizaci respondenta v případě správné formulace otázek. Limitem u dotazníkového šetření může být neochota respondentů vzhledem k množství dotazníků, které se k nim v dnešní době moderních technologií mohou během krátké doby dostat. Při přípravě dotazníku jsou důležité dva aspekty – forma a obsah. Jedná se o to, jaký má dotazník design a strukturu, jak je formulován nebo také jak probíhá distribuce a sběr. Tyto faktory hrají roli při návratnosti dotazníků (Reichel, 2009).

Každá výzkumná otázka, popřípadě hypotéza musí být identifikována prostřednictvím informace, která je důležitá z hlediska jejího zodpovězení. Dotazník by měl obsahovat tři části. Úvod, ve kterém se výzkumník představí, uvede základní informace o výzkumu a požádá o vyplnění dotazníku. Důležitým aspektem je také anonymita, kterou musí výzkumník respondentovi zaručit, zároveň tazatel uvede časovou náročnost potřebnou pro vyplnění dotazníku. Druhou částí dotazníku jsou otázky, které by měly být řazeny od snadnějších a obecnějších po složitější a konkrétnější. Dotazník může obsahovat také tzv. kontrolní otázky, které slouží k ověření odpovědí. Otázky mohou být uzavřené, polouzavřené, otevřené, škálovací a již zmíněné kontrolní. Často se uvádí, že by pro udržení pozornosti respondenta měly být typy otázek kombinovány. Poslední částí jsou identifikační údaje dotazovaného. (Linderová et al., 2016)

Cílem dotazníkového šetření je potvrzení, popřípadě vyvrácení stanovených hypotéz, dále pak vytvoření představy, jak se turisté v destinaci cítí či zda turisté

vyhledávají aktivity spojené s udržitelným cestováním. Výsledky také zhodnotí vlastnosti destinace, které jsou pro typického turistu pozitivní, nebo naopak negativní. Celkově je tedy dotazník zaměřený převážně na zkušenosti a názory návštěvníků této země.

1.2.2.1 Aplikace dotazníkového šetření

Dotazník byl tvořen 19 otázkami, které byly rozděleny do tří oddílů. První se věnuje obecně cestování, druhá je zaměřena na cestování do Gruzie a třetí se zaměřuje na charakteristiku respondenta. Veškeré odpovědi jsou zcela anonymní a slouží výhradně pro studijní účely a vypracování této diplomové práce. V dotazníku se vyskytovaly otázky uzavřené, na které bylo možné odpovědět buď pouze jednou možností, nebo mohl respondent vybrat odpovědi více. Otevřené otázky sloužily k dovysvětlení některých otázek uzavřených.

V rámci úpravy a srozumitelnosti otázek byla provedena pilotní studie v březnu 2020. Samotné dotazníkové šetření probíhalo v dubnu až červnu roku 2020. V rámci vlastního šetření byl sestavený dotazník prostřednictvím portálu www.google.com, na němž se nachází funkce vytváření formuláře. Dotazník byl určen výhradně pro respondenty, kteří již Gruzii minimálně jednou navštívili, aby byla zaručena vlastní zkušenost s daným místem. Pro výběr vzorku respondentů byl použit prostý náhodný výběr, neboť podle Dismana (2011) má každá jednotka stejnou šanci dostat se do výběru. Vytvořený dotazník byl distribuován prostřednictvím sociální sítě Facebook a Instagram, a to především v cestovatelských skupinách či skupinách zaměřujících se na Gruzii, nebo mezi známými autorky. Byla také využita metoda „sněhové koule“, která spočívá v žádosti o vyplnění dotazníku na jednoho respondenta, který následně předá dotazník všem svým známým, kteří mají s daným tématem zkušenost a jsou pro dotazník vhodní. Dotazník vyplnilo celkem 317 respondentů.

Vyhodnocení dotazníkového šetření bylo provedeno v programu Microsoft Excel pomocí grafického zpracování. Díky tomu lze viditelně vyčíst jednotlivé odpovědi na otázky a následně interpretovat jejich výsledky jako celek.

1.2.3 Rozhovor

Podle Hendla (2008) je rozhovor jeden z nejdůležitějších v kvalitativním výzkumu z hlediska techniky sběru dat. Nejedná se pouze o sběr faktů, ale také názorů respondenta, které se týkají dané tematiky.

Hendl (2005, 168–172) uvádí jako nejdůležitější techniky dotazování v kvalitativním výzkumu strukturovaný otevřený rozhovor, rozhovor s návodem, neformální, fenomenologický a narativní rozhovor, epizodické interview nebo skupinovou diskusi. Všechny výše zmíněné přístupy se od sebe liší v několika bodech, například rozsahem, standardizací, pořadím otázek nebo počtem osob, které se v jednu chvíli rozhovoru účastní.

Hendl (2008) také uvádí šest základních typů otázek:

- otázky vztahující se ke zkušenostem nebo chování;
- otázky vztahující se k názorům;
- otázky vztahující se k pocitům;
- otázky vztahující se ke znalostem;
- otázky vztahující se k vnímání;
- otázky demografické a kontextové.

Před začátkem rozhovoru by mělo být jasné, jaký z typů otázek bude použit a v jakém pořadí budou následovat. Rozhovor může být veden jak v experimentálním, tak i přirozeném prostředí respondenta.

Výsledná data jsou vytvářena formou přepisů z osobního rozhovoru. Tazatel je pouze jeden, přičemž je důležitý vztah s respondentem, jelikož je důležité nemít mezi sebou bariéry psychického rázu. Stejně jako u dotazníkového šetření je i při rozhovoru důležitá srozumitelnost otázky. Měly být jasné, zřetelné a neutrální, dále by také neměly navádět k odpovědím. Předností rozhovorů je velmi vysoká návratnost, hlubší popis dané problematiky a větší porozumění zkušenostem respondenta (Hendl, 2005, 49–55).

Podle Dismana (2011) je rozhovor časově náročnější jak pro tazatele, tak pro respondenta a může se projevit tzv. „interviewer bias“,¹ což znamená zapůsobení respondenta na tazatele.

Metoda strukturovaného rozhovoru byla vybrána z důvodu lepšího pochopení dané problematiky. Otázky byly zaměřeny především na udržitelný cestovní ruch v Gruzii a jeho současný stav či možnou predikci do budoucna. Celkový počet zahrnoval 14 otázek, aby bylo možné zhodnotit danou problematiku. Oběma respondentům byly položeny zcela totožné otázky, aby byla možná následná komparace odpovědí, zároveň tak byl zajištěn různý úhel pohledu na problematiku udržitelného cestovního ruchu.

1.3 Limity práce

Autorka při realizaci výzkumné části této diplomové práce a také při získávání a zpracovávání dat shledala možné limity práce, které by mohly ovlivnit analýzu získaných dat, jejich následnou interpretaci a výsledky.

Limity práce byly shledány na straně autorky, a to především v osobních předpokladech. Zejména se jedná o motivaci nebo zájem o danou problematiku. Zkreslení výsledných dat může být způsobeno pozitivním vztahem a vlastní zkušeností autorky s cestováním do Gruzie. I z tohoto důvodu byl zařazen do diplomové práce dotazník a rozhovor, jehož cílem je triangulace dat, aby nedošlo ke zkreslení.

Na straně výzkumného vzorku/souboru byly shledány meze v podobě ovlivnění názorů nebo pohledů aktuální náladou respondentů nebo také prostředím, ve kterém se respondent v danou chvíli nacházel. U dotazníkového šetření se mohou objevovat limity v podobě neporozumění otázky. Jak již bylo zmíněno výše, byla provedena pilotní studie, při níž se srozumitelnost otázek testovala na malém vzorku respondentů. V případě rozhovoru jsou shledány limity v průběhu rozhovoru, který byl veden srze e-mailovou komunikací. Nelze také určit návratnost dotazníku z důvodu distribuce prostřednictvím online dotazníku, který byl rozšířen na sociálních sítích (Facebook, Instagram) nebo mezi známými autorky. Nelze ověřit pravdivost odpovědí

¹ Zkreslení tazatele.

respondentů, což může vést ke zkreslení při interpretaci výsledků dotazníkového šetření.

Limitující je také počet respondentů dotazníkového šetření. Není vyloučeno, že by při větším počtu respondentů mohly být výsledky dotazníkového šetření odlišné od výsledků stávajících. Za negativní je považováno také to, že nelze vybrat zkoumaný vzorek, aby složení účastníků reflektovalo charakteristiku populace.

Udržitelný cestovní ruch v Gruzii je poměrně novým pojmem. I z tohoto důvodu autorka narazila v mnoha případech na nedostatečné množství relevantních dat nebo také absenci dat potřebných k analýze. Pokud existují české ekvivalenty místopisu, jsou zde použity. V některých případech český ekvivalent nelze použít, a proto byl uveden originální název.

K přesnosti tvrzení by měly přispět odborné publikace a články, které byly využity při analýze udržitelného cestovního ruchu v Gruzii. V práci jsou také použity informace z gruzínských médií. Většina informací je ověřena i z jiných zdrojů. Kvůli absenci odborných publikací, které se zabývají danou problematikou, bylo potřeba k triangulaci dat využít více zdrojů právě z odlišných médií či autorů.

2 UDRŽITELNÝ CESTOVNÍ RUCH

Tato kapitola se bude věnovat základním pojmům udržitelného cestovního ruchu. Bude definován cestovní ruch i trvale udržitelný cestovní ruch obecně. Druhy, formy a předpoklady cestovního ruchu jsou v této kapitole zmíněny, protože jsou v sekundární analýze práce dále používány při představení Gruzie a jejích potenciálů z hlediska cestovního ruchu. Následně budou popsány indikátory udržitelnosti podle Světové organizace cestovního ruchu (dále jen UNWTO), které byly pro tuto práci vybrány. Nakonec se ve druhé kapitole objeví certifikace turistické udržitelnosti a to, na jakých principech k ní dochází.

2.1 Cestovní ruch

Cestovní ruch je těžké jednoznačně definovat z důvodu rozdílných pohledů odborníků. Ovšem pro pochopení trvale udržitelného cestovního ruchu je toto definování obecně důležité.

Definice cestovního ruchu podle UNWTO byla přijata v roce 1991 v Ottawě (Indrová et al., 2004). „*Turismus (cestovní ruch) je činnost osoby cestující na přechodnou dobu do místa mimo její běžné životní prostředí, a to na dobu kratší než je stanovená, přičemž hlavní účel její cesty je jiný než vykonávání výdělečné činnosti v navštíveném místě (výdělečná činnost není v navštíveném místě založena na trvalém či přechodném pracovním poměru). Doba pobytu mimo běžné životní prostředí je v domácím turismu do šesti měsíců, v mezinárodním turismu do jednoho roku.*“ (Palatková, 2011, 11)

Cestovní ruch můžeme tedy popsat jako činnost člověka (turisty), který využívá svůj volný čas k cestám, které nejsou realizovány v jeho trvalém bydlišti. Účelem takového cestování je především poznávání nových míst nebo určitá forma zábavy. Primárně se nejedná o cestu s vyhlídkou peněžního výdělku. Přesto však existují různé formy a druhy cestovního ruchu, které i toto hledisko zohledňují (Havrlant et al., 2011, 10).

Faktory důležité pro rozvoj cestovního ruchu v daném místě se dělí na lokalizační, selektivní a realizační. Mezi lokalizační se dále řadí jak přírodní, tak kulturně-historické faktory. Důležitá je především historie a pozice dané lokality

(Holeček et al., 2013, 19). Přírodní faktory zahrnují reliéf, klimatické podmínky, hydrografické podmínky a biogeografické podmínky (Havrlant et al., 2011, 12-13), zatímco mezi kulturně historické můžeme zařadit architektonické památky, muzea, parky, technické památky nebo také galerie. Selektivní faktory v sobě zahrnují politickou a ekonomickou situaci, bezpečnost, výši životní úrovně a také to, v jakém stavu je životní prostředí na daném místě. Neméně důležitá je také reklama a propagace určitého místa nebo zkušenosti turistů, kteří lokalitu již navštívili (Holeček et al., 2013, 21). Realizační faktory dělíme na dopravní a materiálně-technické. Právě dopravní jsou jedny z nejvíce důležitých, protože kvalita infrastruktury určuje příjezdy turistů do lokality. K materiálně-technickým faktorům můžeme přiřadit ubytovací infrastrukturu nebo také různá zařízení, jako jsou stravovací, sportovní nebo zábavní (Havrlant et al., 2011).

Indrová et al. (2007, 78) také popisují pozitiva i negativa, která jsou spojena s cestovním ruchem a danou lokalitou. Mezi pozitiva zařadila například zaměstnanost a vytváření pracovních pozic v sektoru cestovního ruchu. Dále pak finanční příjmy, nebo také vzdělávací funkci, kdy turisté objevují a poznávají nové kultury nebo také přírodní prostředí dané lokality. Jako negativa uvedla především devastaci a degradaci životního prostředí spolu se zvířenou i květenou v důsledku masové formy cestovního ruchu. Mezi další negativní důsledky patří větší koncentrace a množství odpadového materiálu v turisticky atraktivních lokalitách a v neposlední řadě také vyšší koncentrace prašnosti a hlučnosti. Fialová a Nekolný (2015) uvádí jako negativa také enormní návštěvnost dané lokality turisty. Dochází tak k znehodnocování unikátních kulturních nebo přírodních památek a zajímavostí. Zároveň výše popsaná místa už negenerují zisky z ekonomického hlediska. Možným řešením je omezený vstup do daných oblastí. Dalším negativem je zvýšený počet patologických jevů v turistických destinacích. Pásková (2008, 42-46) ještě doplňuje negativa o zvyšování hodnot skleníkových plynů, rozšiřování chorob, dochází k výraznému poklesu biodiverzity v důsledku přítomnosti turistů v lokalitě nebo se objevuje desertifikace a deforestace. Je důležité, aby negativa nepřevažovala nad pozitivy, která s nárůstem turistů v turistických lokalitách souvisí. Pokud by negativní důsledky měly stoupající tendenci, mohlo by dojít na dané lokalitě ke ztrátě atraktivity, která by byla konečná (Fialová, Nekolný, 2015).

2.2 Trvale udržitelný cestovní ruch

Udržitelný cestovní ruchu vychází z koncepce udržitelného rozvoje. Součástí je mnoho definic a pojmů, které s udržitelností souvisí. Pro pochopení bude nejprve vysvětlen pojem udržitelný rozvoj a následně také udržitelný cestovní ruch.

2.2.1 Udržitelný rozvoj

Koncept udržitelného rozvoje se poprvé objevuje v 70. letech 20. století v návaznosti na Stockholmskou konferenci Spojených národů (dále jen OSN) o lidském životním prostředí. Ta upozornila na stále se zhoršující životní prostředí. Kniha *Meze růstu* vydaná Římským klubem v roce 1972 posílila výsledky Stockholmské konference, které poukazovaly na dlouhodobou neudržitelnost hospodářského rozvoje v důsledku nedostačujících zdrojů a znečištění environmentálního prostředí. Mezi hlavní priority udržitelného rozvoje patří ekonomický rozvoj na základě ekologických principů nebo minimálně s přihlédnutím k těmto principům (Moldan, 2000).

Definici udržitelného rozvoje uvedla Světová komise pro životní prostředí a rozvoj v roce 1987 ve zprávě *Naše společná budoucnost*. Udržitelný rozvoj je podle ní takový rozvoj, který zajistí požadavky a potřeby současné generace za předpokladu, že tím neohrozí potřeby generace budoucí. Je potřeba omezení, které vyplývají například ze stavu techniky nebo také maximální míry, kdy je biosféra schopná pohltit dopady činnosti populace (World Commission on Environment and Development, 1987). V roce 1992 se v Rio de Janeiru konala Konference OSN o životním prostředí a rozvoji. Právě na této konferenci se udržitelný rozvoj a jeho cíle dostávají na globální úroveň a také do zorného pole veřejnosti. S touto konferencí souvisí také dokument Agenda 21, ve kterém se uvádí principy trvale udržitelného rozvoje (Moldan, 2000). Agenda 21 se dělí na čtyři části. V první části jsou definovány cíle, ve druhé části se objevují jednotlivé segmenty životního prostředí. Třetí část je zaměřena na aktéry, které má dokument oslovit, ať už se jedná o aktéry státní, nebo nestátní. V poslední, čtvrté části je uvedeno, jak by se měla Agenda 21 aplikovat (Moldan, 2001).

Nováček (2010) uvádí čtyři základní požadavky udržitelného rozvoje. Prvním je uspokojení potřeb všech lidí na Zemi, přičemž se jedná především o primární

potřeby, jako jsou jídlo, voda, oblečení nebo střecha nad hlavou. Druhý požadavek je v uspokojování potřeb následujících pokolení a jejich práva na tyto potřeby. Třetím požadavkem je respekt ke všem živým bytostem a uznávání jejich práv. Posledním požadavkem je vzdělávání se z budoucnosti, které je budováno na predikci současných činností člověka a jejich dopadů.

Udržitelný rozvoj je postaven na třech pilířích. První z nich je ekologický, druhý ekonomický a třetí sociální pilíř. Aby bylo dosaženo udržitelnosti, je potřeba, aby všechny tři pilíře byly mezi sebou v rovnovážném soužití. Sociální pilíř se zabývá sociálním rozvojem. Důraz je kladen na jedince, a to konkrétně na úroveň a kvalitu jeho života. Zahrnuje například vzdělání nebo rozvoj kultury (Mezřický, 2005). Ekologický pilíř symbolizuje vztah mezi lidmi a přírodou. Důležité ve zmíněném pilíři je nepřesáhnout maximální únosnou kapacitu prostředí z celosvětového hlediska. Je potřeba se zaměřit na zastavování biodiverzity, omezování globálního oteplování nebo kontrolu emisí (Moldan, 2001). Ekonomický pilíř zahrnuje přírodní kapitál. Jde především o ekonomické ocenění hodnot zásob a také toků přírodního kapitálu a také výkonnost ekonomiky nebo obchodu. Zabývá se materiálovou spotřebou nebo také tím, jak vznikají a jak se ukládají odpady (Nováček, 2010).

2.2.2 Udržitelný cestovní ruch

Jednoduše řečeno, udržitelný cestovní ruch je podle UNWTO (2005, 11) definován jako „*Cestovní ruch, který plně zohledňuje jeho současné a budoucí ekonomické, sociální a environmentální dopady, který se zabývá potřebami návštěvníků, průmyslu, životního prostředí a také hostitelských komunit.*“

UNWTO ve své publikaci *Making Tourism More Sustainable – A Guide for Policy Makers* (2005) představuje tři roviny, které musí být mezi sebou v harmonickém a rovnovážném vztahu. Harmonie mezi nimi je důležitá z důvodu dosažení udržitelnosti, která bude komplexní, celistvá a také dlouhodobá. Nařízení v oblasti udržitelného rozvoje cestovního ruchu se vztahují na veškeré druhy a formy turismu, přičemž nezáleží na typu destinace. Tato nařízení by měla být navázána na environmentální, ekonomické a sociální hlediska turismu. V již zmíněných třech rovinách se jedná především o:

- Nejvhodnější užívání zdrojů přírodního bohatství, které jsou primárním elementem v rozvoji turismu. Následně také větší účast v oblasti zachování biodiverzity a přírodního dědictví.
- Druhou rovinou je úcta k lokálním komunitám, které by měly zachovat svou autentičnost, kulturní dědictví, tradice a hodnoty jejich způsobu života a také by měly rozvíjet větší pochopení v rámci různých kultur a respektování mezi lidmi.
- Třetí rovina obsahuje možná pozitiva a přednosti v sociálně-ekonomické oblasti, které vyplývají ze zajištění dlouhodobých a také životaschopných úkonů. Tyto výhody jsou udělovány a také oprávněně rozdělovány všem zúčastněným stranám. Jedná se například o možnost stálého zaměstnání, zmírňování chudoby nebo také zisk finančních příjmů hostitelským komunitám.

Po všech aktérech, kteří se účastní na udržitelném rozvoji cestovního ruchu, je požadována informovaná účast a také velmi dobré a intenzivní politické řízení. To je z důvodu zajištění shody v oblasti budování jednotného udržitelného rozvoje cestovního ruchu. Udržitelnost v cestovním ruchu je velmi těžký a časově náročný proces. Důležitým prvkem je udržovat určité úrovně spokojenosti osob v cestovním ruchu, předávání zkušeností v oblasti udržitelného rozvoje a také následného šíření povědomí o udržitelnosti cestovního ruchu mezi lidmi (UNWTO, 2005).

Na summitu OSN v New Yorku v roce 2015 byl přijat dokument Agenda 2030. Tento dokument obsahuje také 17 cílů udržitelného rozvoje. Zásady vyplývající ze 17 cílů OSN pro udržitelný rozvoj byly Institutem zodpovědného cestovního ruchu přizpůsobeny na globální úroveň, aby mohly být následně využívány agenturami cestovního ruchu v rámci rozvoje udržitelného turismu. Udržitelný cestovní ruch není konkrétně obsažen v žádném z cílů, ale jeho myšlenky a dílčí cíle lze najít v každém z Cílů udržitelného rozvoje. (Responsible Tourism Institute, nedatováno).

2.3 Šetrné formy cestovního ruchu

Šetrné formy cestovního ruchu se v posledních letech dostávají do stále větší oblíbenosti turistů. Hlavní myšlenkou přírodně motivovaného cestovního ruchu, tj.

ekoturismus, je kladný přístup k životnímu prostředí tak, aby turismus nedevastoval a dále také redukoval masový turistický cestovní ruch.

Podle definice UNWTO (2002) se ekoturismus týká všech forem cestovního ruchu, které mají následující charakteristiky:

- Všechny formy cestovního ruchu založené na přírodě, ve kterých je hlavní motivací turistů pozorování a zhodnocení přírody a tradičních kultur v přírodních oblastech.
- Obsahují vzdělávací a interpretační prvky.
- Obecně, ale ne přímo výhradně, jsou organizovány specializovanými tour operátory pro malé skupiny. Partneři poskytovatelů služeb v místech určení jsou malé místní podniky.
- Minimalizují negativní dopady na přírodní a společensko-kulturní prostředí.
- Podporují zachování přírodních oblastí, které jsou využívány jako ekoturistické atrakce – jedná se o vytváření ekonomických výhod pro hostitelské komunity, organizace a orgány, které řídí přírodní oblasti s ochrannými účely; poskytování alternativních příležitostí pro zaměstnání a příjmy pro místní komunity; zvyšování povědomí o ochraně přírodních a kulturních statků jak mezi místními obyvateli, tak i turisty.

Ekoturismus je podle Mezinárodní společnosti pro ekoturistiku (2015) definován jako *„odpovědné cestování do přírodních oblastí, které chrání životní prostředí, udržuje pohodu místních lidí a zahrnuje vzdělávání a interpretaci“*.

2.4 Indikátory udržitelnosti podle UNWTO

Aby bylo možné hodnotit dopady cestovního ruchu ve všech jeho sférách, bylo potřeba stanovit indikátory. Tato potřeba byla výrazně vyzdvihnuta v Agendě 21, kdy se v § 40.4 uvádí, že *„je třeba vytvořit indikátory trvale udržitelného rozvoje tak, aby se postupně vytvořila pevná základna pro rozhodovací procesy na všech úrovních a aby se tak přispělo k dosažení trvale udržitelného rozvoje.“* (Jeníček, Foltýn, 2003, 235)

Indikátory udržitelného rozvoje v cestovním ruchu podle UNWTO (2007) jsou definovány jako míra existence nebo závažnosti aktuálních otázek, signály o

nastávajících situacích nebo problémech, míra rizika a potenciální potřeba opatření a prostředky k určení a měření výsledků. Indikátory jsou informační sady, které jsou formálně vybrány tak, aby pravidelně byly používány pro měření důležitých změn pro rozvoj a řízení cestovního ruchu. Tyto indikátory mohou být kvalitativní i kvantitativní a mohou měřit (UNWTO, 2004):

- změny vlastních struktur a vnitřních faktorů cestovního ruchu;
- změny vnějších faktorů ovlivňujících cestovní ruch;
- dopady cestovního ruchu.

Použití indikátorů může vést k akcím, které mají předvídat a předcházet nežádoucím (nebo neudržitelným) situacím. V kontextu trvale udržitelného rozvoje cestovního ruchu jsou indikátory časové řady informací, které jsou strategické pro udržitelnost místa určení, jeho majetku a nakonec bohatství odvětví cestovního ruchu. V každém místě jsou nejlepšími ukazateli ty, které reagují na klíčová rizika a obavy týkající se udržitelnosti cestovního ruchu, a také ty, které poskytují informace napomáhající objasnit problémy a měřit reakce. Indikátory budou obvykle odpovídat na otázky týkající se přírodních zdrojů a životního prostředí destinace, obav týkajících se ekonomické udržitelnosti, otázek ohledně kulturních statků a sociálních hodnot a obecněji otázky organizace a řízení jak v oblasti cestovního ruchu, tak v širší oblasti. Vývoj a používání ukazatelů se stále častěji považuje za základní součást celkového plánování a řízení destinací a je nedílnou součástí úsilí o podporu udržitelného rozvoje pro odvětví cestovního ruchu ve všech měřítkách. (UNWTO, 2004)

Novák et al. (2010) uvádí, že vyjádření indikátorů v číslech je dobré pro porovnávání v průběhu času, díky čemuž můžeme zhodnotit určité tendence na dané lokalitě. Následně jsou tato hodnocení využita v předpokladech pro budoucnost destinace a také k dalšímu účelu – jak si daná lokalita vede v porovnání s jinými.

Správně používané indikátory se mohou stát klíčovým nástrojem řízení – opatřeními v oblasti výkonu, které poskytují zásadní informace jak manažerům, tak všem zúčastněným stranám cestovního ruchu. Dobré ukazatele mohou poskytnout informace včas, aby se vypořádaly s naléhavými problémy a pomohly při řízení cílů udržitelného rozvoje (UNWTO, 2007). Mezi výhody dobrých indikátorů patří například lepší rozhodování, identifikace vznikajících otázek, identifikace dopadů a umožnění jejich nápravných opatření, měření výkonnosti realizace plánů a řídicích

činností, snížené riziko chyb při plánování, větší odpovědnost. A také kontinuální monitorování může vést k neustálému zlepšování (UNWTO, 2004).

2.5 Certifikace turistické udržitelnosti

Dodds a Joppe (2005) popisují certifikaci jako proces, v jehož rámci se spotřebitelé a průmysl ujistí, že zvolená firma vyhovuje minimálním stanoveným standardům. Cílem certifikace bylo dosáhnout dobrovolných standardů, které splňují nebo překračují základní normy nebo právní předpisy.

Certifikace cestovního ruchu slouží k podpoře udržitelného cestovního ruchu a je také jednou z jeho hlavních nástrojů. V posledních letech se stávají certifikované služby v cestovním ruchu stále více žádané a také navštěvované. Turisté zvyšují svou poptávku právě po certifikovaných zařízeních a produktech (typicky např. bioprodukty), protože pro ně představují určitou záruku, že poskytovatel služeb splňuje důležitá kritéria v rámci udržitelnosti a šetrného chování k životnímu prostředí. Splněním daných kritérií a následným získáním certifikátu, loga nebo značky se potvrzuje udržitelné smýšlení a chování nabízených služeb cestovního ruchu (Burian, Pásková, 2010).

Rada pro globální trvale udržitelný cestovní ruch vypracovala dokument *Globální kritéria pro udržitelný rozvoj*, ve kterém uvádí kritéria pro udržitelný cestovní ruch. Kritéria jsou začleněna do čtyř hlavních skupin. První je efektivní udržitelné plánování, ve kterém se například nachází kritérium harmonie s mezinárodními nebo lokálními nařízeními nebo také sdělování a uvádění pouze pravdivých informací v propagačních materiálech. Druhou skupinou je maximalizace sociálních a hospodářských výhod pro lokální populaci a také co největší snížení negativních dopadů. Příkladem může být zaměstnávání místních lidí ve vedoucích funkcích. Třetí skupinu tvoří kritéria zvyšování přínosu kulturního dědictví a minimalizace negativních dopadů. Kritéria v této skupině jsou například přínosy obchodu, které vedou k ochraně různých historických, kulturních nebo také duchovních památek a k většímu využívání lokálního umění s dodržováním práv duševního vlastnictví. Poslední skupinou je maximalizace přínosu životního prostředí a snižování negativních dopadů. Jedná se například o zachování zdrojů, snižování

znečištění a uchování stavu biodiverzity, ekosystému a krajiny (Global Sustainable Tourism Council, nedatováno).

Na základě výše zmíněných kritérií byly vybrány některé certifikační systémy:

- **Green Globe** – standard Green Globe usnadňuje odpovědnou a udržitelnou environmentální a společenskou činnost a zaručuje zlepšení environmentálních a sociálních výsledků pro cestovní a turistické činnosti. Obsahuje 44 klíčových kritérií, v jejichž rámci se použitelné ukazatele liší podle typu certifikace, geografické oblasti a lokálních faktorů. Green Globe je aktivní v harmonizaci s ostatními zavedenými certifikačními programy udržitelnosti po celém světě. Proces harmonizace přispívá k zachování základních kritérií a současně řeší regionální otázky přijetím místně vypracovaných norem (Green Globe, nedatováno).
- **Green Key** – prestižní ekoznačka představuje závazek podniků, že jejich provozovny v oblasti cestovního ruchu dodržují přísná kritéria stanovená Foundation for Environmental Education (FEE). Green Key představuje příslib pro své hosty tím, že když se rozhodnou zůstat v zařízení s ekoznačkou Green Key přispívají k tomu, aby změnil úroveň ochrany životního prostředí a udržitelnosti. Vysoké environmentální standardy, které se od těchto zařízení očekávají, jsou udržovány prostřednictvím přísné dokumentace a častých auditů (Green Key, nedatováno).
- **Green Tourism Bussiness** – je národní certifikační program udržitelného cestovního ruchu pro Velkou Británii a Irsko s více než 2400 členy. Jedná se o jediný národní certifikační program, který je schválený národními agenturami cestovního ruchu. Mimo jiné se také zaměřuje na ekonomické dopady (Green Tourism, nedatováno).
- **ECEAT** – European Centre for Ecological and Agricultural Tourism – je systém, který hodnotí kvalitu ubytovacích zařízení (European Centre for Ecological and Agricultural Tourism, nedatováno).
- **EDEN** – European Destinations of Excellence – je zaměřena na podporu modelů udržitelného rozvoje cestovního ruchu v celé Evropské unii (dále jen EU). Klíčovým rysem vybraných destinací je jejich závazek ke společenské, kulturní a environmentální udržitelnosti

cestovního ruchu. Iniciativa napomáhá šíření udržitelných postupů používaných v oceněných destinacích v celé EU (European Commission, nedatováno).

3 CHARAKTERISTIKA DESTINACE – GRUZIE

Tato kapitola diplomové práce se věnuje představení Gruzie z obecného hlediska. Zaměřuje se na popsání stručného historického vývoje. Následně představuje geografickou, ekonomickou a politickou charakteristiku země a v neposlední řadě zhodnocení infrastruktury v zemi se zaměřením na dopravní a turistickou infrastrukturu. Zmíněné charakteristiky spadají do realizačních faktorů pro rozvoj cestovního ruchu.

3.1 Obecné informace a stručná historie

Oficiální název Gruzie² označuje zakavkazskou republiku, která je lokalizována na východním pobřeží Černého moře a na jižních svazích hřebenu Velkého Kavkazu. Nachází se na strategicky důležité křižovatce mezi Evropou a Asií a rozkládá se na 69 700 km². Na jihovýchodě sousedí s Ázerbájdžánem, na jihozápadě s Tureckem, na severu s Ruskem (jedná se o nejdelší hranici v délce 894 km) a na jihu s Arménií. Gruzie je stát přímořský z důvodu přítomnosti Černého moře na západní hranici země v délce 314 km. Přibližně 18 % území je okupováno Ruskem – konkrétně se jedná o území Abcházie a Jižní Osetie. Na území země se nachází tři etnické enklávy – Abcházie, Jižní Osetie a Adžárie (CIA, The World Factbook-Georgia, nedatováno; Školní atlas Světa, 2013, 84).

Gruzie je zemí starověké civilizace. Jeho území bylo osídleno před 1,7–1,8 miliony let. Archeologické vykopávky v jihovýchodní Gruzii vedly k objevu lidských pozůstatků nejstaršího obyvatele Eurasie označovaného jako „první Evropan“. Hedvábná stezka, která spojovala Indii a střední Asii s Evropou, překročila území starověké Gruzie a na jednom místě tak přinesla kontrastní civilizace a kultury. Na vrcholu své moci se království Gruzie, ovládané královnou Tamarou, rozprostíralo od pobřeží Černého moře na západě k pobřeží Kaspického moře na východě a bylo jedním z kulturních a ekonomických center regionu. Dalšími významnými králi jsou David IV. a Jiří VIII. (Government of Georgia, About Georgia, nedatováno).

² Gruzínsky Sakartvelo.

První gruzínská republika (1918–1921) byla velmi progresivní a v mnoha ohledech před svou dobou. Gruzie byla jedním z prvních států na světě, který ženám udělil hlasovací právo. Gruzie byla v roce 1921 okupována sovětským Ruskem a stala se součástí Sovětského svazu jako Gruzínská sovětská socialistická republika. Současná republika Gruzie je nezávislá od roku 1991 (Anchabadze, 2005, 22).

Po získání nezávislosti musela Gruzie čelit separatistickým tendencím doprovázeným ozbrojenými konflikty na území Abcházie a Jižní Osetie. Následovala občanská válka, která měla za následek ekonomickou krizi v zemi. Mezi klíčové události v historii Gruzie patří Revoluce růží, která proběhla v roce 2003. Díky převratu se k moci dostal Michail Saakašvili. V této době se prohlubovaly vztahy s EU, které dostaly nový rozměr při druhé válce v Jižní Osetii. V roce 2008 došlo k vyhocení vztahů, které vedlo až k rusko-gruzínské válce, kdy ruská armáda zahнала gruzínské vojsko a obsadila oblast Abcházie a Jižní Osetie. Oblast Jižního Kavkazu v Gruzii si Rusko dlouhodobě nárokuje jako sféru svého zájmu. I nadále tedy okupuje tato dvě území (Hoch et al., 2015, 359).

Současnou hlavou státu je Salome Zurbishvili ze strany Gruzínský sen, která vyhrála prezidentské volby na podzim roku 2018. Politická strana Gruzínský sen, je vedena a financována Bidzinou Ivanišvilim. Národní politickou scénu ovládla tato strana v roce 2012 a od té doby stojí v čele (The New York Times, 2018).

V roce 2004 se Gruzie stala prvním partnerem, který se Severoatlantickou aliancí (dále jen NATO) vytvořil individuální akční plán partnerství (IPAP) a přijal konkrétní závazky v rámci akčního plánu (Ministry of Defence of Georgia, NATO-Georgia Cooperation, nedatováno).

Gruzie se ze správního hlediska člení na hlavní město Tbilisi, dále do dvou autonomních regionů Abcházie a Jižní Osetie a následně devíti dalších regionů (obr. č.1.) Jedná se o regiony Samegrelo-Horní Svanetie, Gurie, Adžárie, Rača-Lečchumi a Dolní Svanetie, Imeretie, Samcche-Džavacheti, Šída Kartli, Mcchera-Mtianeti, Kvemo Kartli a Kacheti, přičemž každý region má své krajské město. Dále se země člení do 67 okresů a 12 samosprávných měst (Government of Georgia, Regions of Georgia, nedatováno).

Obrázek č. 1 – Administrativní členění Gruzie

Zdroj: D-maps (2020), přeloženo autorkou

Počet trvale žijících osob na území Gruzie k 1. 1. 2019 činí 3 723 500. Z celkového počtu žije 2 184 300 obyvatel ve městech a 1 539 100 obyvatel ve venkovských oblastech. Průměrná hustota zalidnění dosahuje hodnoty 65,1 obyvatel na km² (GEOSTAT, Population and demography nedatováno). Největší hustota osídlení je v centrálním údolí, zejména v hlavním městě Tbilisi. Mezi další hustě osídlené aglomerace patří město Batumi u pobřeží Černého moře (CIA, The World Factbook – Georgia, nedatováno).

Většinu obyvatelstva tvoří Gruzinci, kteří mají podíl 86,6 % na celkové populaci. Jižní území země na hranicích s Ázerbájdžánem obývá početná menšina Ázerbájdžánců (5,3 %). Naopak Arméni (4,5 %) se sdružují na jihozápadě území. Méně početné menšiny tvoří Rusové, Osetinci, Ukrajinci, Abcházové nebo Řekové. Většinovým náboženstvím je gruzínská pravoslavná církev, kterou vyznává 93 % populace. Náboženskou menšinou jsou muslimové s 11 % vyznavačů islámu a následně 3% menšina obyvatel vyznávající Arménskou apoštolskou církev (Business info, Gruzie: Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled, nedatováno).

3.2 Geografická charakteristika

Gruzie je charakteristická svou krajinnou rozmanitostí. Více než 81 % území je situováno v nadmořské výšce nad 400 m a 55 % území nad 1 000 m. Téměř dvě třetiny území pokrývají horské masivy, které se táhnou od severní hranice země až k jihu. Konkrétně na severu se nachází pohoří Velký Kavkaz a na jihu Malý Kavkaz. Nejvyšší horou je Šchara s 5 193 m n. m., která se nachází v regionu Svanetie na hranicích území s Ruskem (CIA, The World Factbook – Georgia, 2020; Boháč, 1998, 44–45).

Západ území je z geografického hlediska nížinatého charakteru, především se jedná o Kolchidskou nížinu, která se táhne až k břehům Černého moře. Stejně jako krajina je rozmanité také klima. Díky Černému moři se západní část země vyznačuje relativně vlhkým subtropickým podnebím s vyššími a silnějšími srážkami. Oproti tomu východ území je charakteristický kontinentálním, sušším až mírně vlhkým klimatem. Nad 3 600 metrů je celoroční sněhová pokrývka (National Biodiversity Strategy and Action Plan – Georgia, 2005, 12; Školní atlas Světa, 2013, 19)

Gruzie je jednou z nejbohatších zemí v Evropě, pokud jde o zdroje povrchových i podzemních vod. Zdroje povrchové vody Gruzie se skládají z více než 26 000 řek, 850 jezer, 43 nádrží, 734 ledovců a mokřadů o celkové rozloze 627 km². Mezi hlavní toky patří řeky Kura, Rioni, Inguri, Kodori, Alazani, Ioria Khrami-Mashavera. Největší jezero je Paravani s rozlohou 37 km². Kromě toho je Gruzie bohatá na minerální a termální podzemní vody. Gruzie je také bohatá na minerální vody, přičemž nejznámější oblastí je Bordžomi, Zvare nebo také Likani. Role Černého moře je pro zemi významná z hlediska hospodářského rozvoje (MEPA, Third National Environmental Action Programme of Georgia, 2018; Bondyrev et al., 2016, 1–2).

Celý Kavkazský region byl uznán jako důležitá zásobárna z hlediska biologické rozmanitosti. Samotná Gruzie je uvedena ve dvou z 34 „hotspotů biologické rozmanitosti“³ na světě. V relativně malé oblasti je soustředěno velké množství ekosystémů. Gruzie je domovem mnoha endemických druhů. To je především v důsledku bohaté geologické historie, rozmanitého reliéfu i rozmanitosti

³ Oblast s významným množstvím biologické rozmanitosti, které hrozí devastace (Science Daily, Biodiversity hotspot nedatováno).

klimatu, velmi dobře rozvinutého hydrologického systému a také v neposlední řadě široké škále půd na území země. Organizace World Wildlife Fund označila oblast Gruzie za jednu z priorit světově nejvýznamnějších ekoregionů Global 200⁴ (Shavgulidze, 2015, 4). Přes své malé území je Gruzie domovem velmi rozmanité flóry. Různorodé zeměpisné a klimatické zóny země vedly ke vzniku různých druhů rostlin. Fauna Gruzie představuje směs živočišných druhů střední Asie a Afriky. V Gruzii se nacházejí stovky druhů savců, 330 druhů ptáků, 48 druhů plazů, 11 druhů obojživelníků a 160 druhů ryb (Government of Georgia, About Georgia, nedatováno).

3.3 Ekonomická charakteristika země

Během posledního desetiletí se ekonomická situace v zemi znatelně zlepšuje. Průměrné tempo ročního růstu je 4,5 % i přes celosvětovou finanční krizi v letech 2007–2008 nebo ozbrojený konflikt s Ruskem v roce 2008. Neustále snižována je také chudoba, která podle Světové banky (2019) v roce 2017 klesla na 16,3 % z 32,5 % v roce 2006. Některými z důvodů snižování míry chudoby jsou vládní sociální politiky a nové ekonomické příležitosti, které mohou občané využívat. Důležitým faktem pro Gruzii je také změna investičního klimatu, které je stále více příznivější pro investory a usnadňuje podnikání v zemi. Mezi rokem 2010 a 2019 rostlo HDP v Gruzii na obyvatele průměrným ročním tempem 4,8 %. Spolu se systémem cílených sociálních transferů to pomohlo snížit téměř na polovinu míru chudoby z 37,4 % v roce 2007 na 20,1 % v roce 2018 a zlepšit životní podmínky obyvatel země (The World Bank, The World Bank in Georgia – Overview, 2019).

Gruzie má solidní makroekonomický rámec, atraktivní podnikatelské prostředí a robustní opatření v oblasti řízení veřejných financí. Indikátory světové správy Světové banky nadále řadí Gruzii z hlediska kontroly korupce mezi nejlepší země v Evropě. Světová banka (2020) uvádí, že ve zprávě Bank Doing Business 2020 zůstala Gruzie jednou z nejpřístupnějších zemí na světě. Konkrétně se nachází na 7. místě ze

⁴ Global 200 – analýza globálních vzorců biologické rozmanitosti s cílem identifikovat soubor pozemských, sladkovodních a mořských ekoregionů Země, které skrývají výjimečnou biologickou rozmanitost a jsou reprezentativní pro její ekosystémy. Účinná ochrana v těchto ekoregionech by pomohla zachovat nejvýznamnější a nejreprezentativnější stanoviště biologické rozmanitosti na této planetě (Olson, Dinerstein 2002, 199–224).

190 zemí. Země má také společný konsensus o národních prioritách, včetně účasti na euroatlantické integraci, dalšími prioritami jsou například účinnější vláda, silnější růst a lépe fungující sociální stát. Tím se připravila cesta k podpisu dohody o přidružení s EU, včetně preferenčního obchodního režimu nazvaného Hluboký a komplexní zóna volného obchodu. Dohody o volném obchodu s EU a Čínou umísťují Gruzii na výhodných místech, aby přilákaly přímé zahraniční investice, tj. FDI (The World Bank, The World Bank in Georgia – Overview, 2020).

Hlavním odvětvím hospodářské činnosti je zemědělství, zejména pěstování a výroba zemědělských produktů. Jmenovat můžeme například hrozny, citrusové plody a lískové ořechy, dále výrobu alkoholických (převážně vína a koňaku) a nealkoholických nápojů.

Dalšími důležitými sektory jsou těžba kovů, například mědi, manganu nebo zlata, také výroba chemikálií v menších průmyslových odvětvích. V energetice je stále větší důraz kladen na dovoz ropy z Ázerbájdžánu namísto Ruska a také obnovení vodních elektráren. Díky strategické geografické poloze se Gruzie nachází na trasách ropovodu Baku–Tbilisi–Ceyhan a plynovodu Baku–Tbilisi–Kars. Z této polohy může v budoucnu těžit jakožto důležitá tranzitní oblast nejen pro plyn a ropu. Důležité pro obchod mezi Gruzii a západními zeměmi jsou přístavy na březích Černého moře, které prochází neustálým rozvojem (Papava, 2005, 85; CIA, The World Factbook – Georgia, 2020).

Problémem pro Gruzínskou ekonomiku je dlouhodobě vysoká nezaměstnanost, která v roce 2019 dosahovala 12,7 %. Důležitými aspekty v ekonomickém růstu jsou budování infrastruktury, zvyšující se podpora pro podnikatele a v neposlední řadě také přilákání zahraničních investic pomocí důrazu na vyšší vzdělání populace. Bilance export/import se nachází v mínusových hodnotách. V Gruzii tedy převyšuje import nad exportem. V roce 2014 podepsala Gruzie dohodu o přidružení k Evropské unii, což vedlo k bezvízové povinnosti pro turisty ze zemí EU. Také došlo k rozvoji volného obchodu. Dohoda o volném obchodu s Čínou byla uzavřena v roce 2017 z důvodu většího rozšíření ekonomických vazeb (CIA, The World Factbook – Georgia, 2020; Geostat, Employment and Unemployment, 2019).

Cestování a cestovní ruch se staly jedněmi z nejdynamičtějších odvětví jak pro rozvinuté, tak pro rozvojové země. Rozvoj cestovního ruchu je jednou z klíčových

priorit z důvodu pozitivního vlivu na ekonomiku ať už v samostatných regionech země, nebo v rámci celého národního hospodářství. V důsledku neustálého rozvoje cestovního ruchu vznikají nová pracovní místa, rozvíjí se sektor služeb a v neposlední řadě se zvyšují daňové příjmy. Důležitým pilířem rozvoje cestovního ruchu je především integrační proces s globálními trhy. Gruzie vlastní významné kulturní památky, jedinečné tradice a je bohatá na přírodní zdroje, z nichž jsou všechny důležité pro rozvoj turismu (Arghutashvili, Gogochuri, 2019).

3.4 Politická charakteristika země

Přestože se Gruzie v roce 337 n. l. stala jednou z prvních zemí světa, která přijala křesťanství, a byla dlouhou dobu královstvím, jehož hranice se velmi často měnily, byla tato země poznamenána vlivem celé řady panovníků, stejně jako nadvládou Osmanů nebo později Rusů. Všechna tato politická uspořádání zanechala své stopy. V průběhu staletí byla Gruzie předmětem soupeření mezi Persií, Tureckem a Ruskem, než byla Sovětským svazem v roce 1921 anektována. V letech 1921–1990 byla Gruzie sovětskou socialistickou republikou. Místní zákonodárné a výkonné orgány byly formální a byly kompletně podřízeny diktátům komunistické strany. V roce 1990, po prvních více stranických volbách, skončila éra komunistické diktatury. Dne 9. dubna 1991 Gruzie vyhlásila nezávislost, ale součástí Sovětského svazu zůstala do prosince 1991 (Bondyrev et al., 2016, 4), kdy se stala součástí Společenství nezávislých států (SNS), tj. organizace postsovětských republik. Gruzie byla součástí tohoto společenství od roku 1991 do roku 2008, kdy 12. srpna oznámila odchod a 14. srpna jej parlament schválil ve svém usnesení (ČT 24, Gruzie už není členem Společenství nezávislých států, 2009).

Od doby své nezávislosti se nachází Gruzie v oblasti konfliktních zájmů ze strany Ruska, Spojených států amerických a Evropské unie. To může být patrné ve snahách Gruzie o připojení k NATO a EU, které bylo označeno jako zásadní pro bezpečnost a stabilní rozvoj země. Hlavní oblastí konfliktu s Ruskem jsou dva separatistické regiony Abcházie a Jižní Osetie. Tyto regiony mají podporu právě v Rusku, což vedlo v srpnu roku 2008 k ozbrojené válce (BBC, Georgia country profile, 2019). Po této válce Gruzie vystoupila ze Společenství nezávislých států (Melvyn et al., 2019).

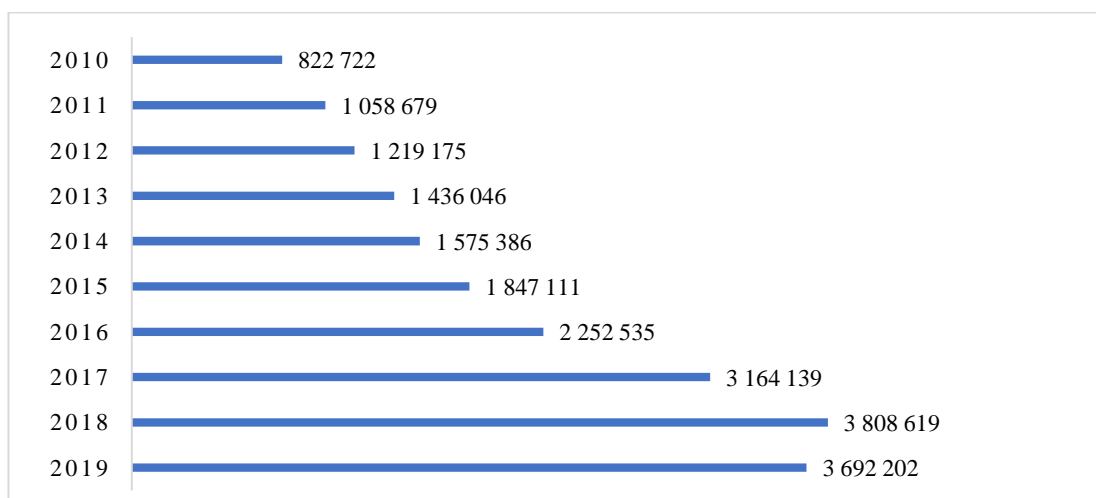
Gruzie byla prezidentskou republikou do roku 2013, kdy byly přijaty změny ústavy, které významně snížily pravomoci prezidenta, a naopak je přidaly premiérovi a vládě. Proběhla tedy změna na republiku poloprezidentskou. Až do roku 2018 byl prezident volen nepřímo a mohl být u moci pouze po dobu dvou pětiletých volebních období (Melvyn et al., 2019).

3.5 Infrastruktura

3.5.1 Dopravní infrastruktura

Pro charakter diplomové práce je nutné vyzdvihnout jeden z nejdůležitějších aspektů v rozvoji země. Zejména je pro turistický ruch důležitá letecká doprava. V Gruzii se nachází celkem tři mezinárodní letiště a dvě vnitrostátní. Konkrétně se jedná o Mezinárodní letiště v Tbilisi, které je situováno v hlavním městě. První budova letištního terminálu byla postavena v roce 1952, podle návrhu architekta Beridzeho. Ve stylu stalinistické architektury měla budova půdorys se symetrickými osami. Obě boční křídla představovala slepé podloubí. Nová budova terminálu byla dokončena v roce 1990 a byla navržena v mezinárodním stylu. Od roku 2017 je funkční nový příletový terminál. Podle dostupných údajů přepravilo letiště v Tbilisi téměř 4 miliony cestujících za rok 2019. Graf č. 1 ukazuje vývoj počtu přepravených cestujících na mezinárodním letišti v Tbilisi v letech 2010 až 2019 (Tbilisi Airport, Overview, nedatováno; Invest in Georgia, Infrastructure, nedatováno).

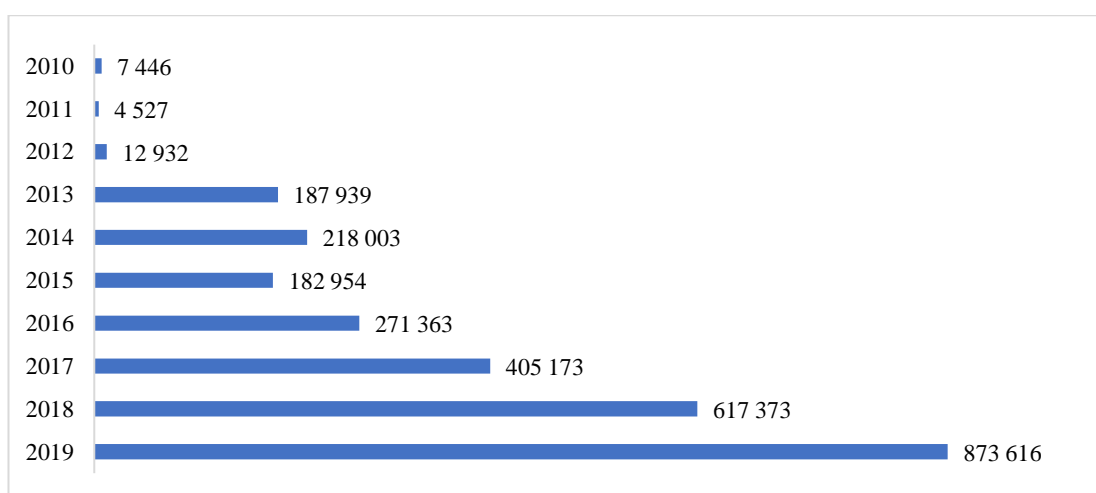
Graf č. 1 - Počet pasažerů v letech 2010-2019 na mezinárodním letišti v Tbilisi (v milionech)

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat z TAV Airport (2020)

Mezinárodní letiště Davida Budovatele v Kutaisi prošlo v letech 2017–2018 modernizací a bylo trojnásobně rozšířeno. Zvětšily se parkovací plochy i letištní terminál pro větší kapacitu přepravy cestujících. Projekt byl financován ze státního rozpočtu a také společností United Airports of Georgia (TRACECA, Transport Infrastructure Projects in Georgia, nedatováno). Jedná se o nízkonákladové letiště, které nabízí největší počet přímých letů do Evropy. V roce 2019 přepravilo 873 616 pasažerů, což činilo 41,5% nárůst oproti roku 2018 (graf č. 2).

Graf č. 2 - Počet pasažerů v letech 2010-2019 na mezinárodním letišti v Kutaisi (v tisících)

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat z Civil Aviation Agency of Georgia (2020)

Třetí mezinárodní letiště se nachází v přímořském městě Batumi a je pojmenováno po Alexanderovi Kartvelim. Nový letištní terminál je v provozu od 26. května 2007. S celkovou rozlohou 4 256 metrů čtverečních je schopen pojmout 600 000 cestujících ročně. Mezinárodní letiště Batumi zaznamenalo výrazný nárůst počtu cestujících od jeho obnovy provedené společností TAV Airport Holding v roce 2007 (TAV Airports, History, nedatováno).

Vnitrostátní letiště se nacházejí ve městech Mestia a Ambrolauri.. Celkem bylo v roce 2018 uskutečněno 24,606 letů a bylo přepraveno 5 033 323 pasažérů. V obou případech se jedná o zvýšení oproti roku 2017, a to konkrétně u počtu pasažérů o 23,5 % a u počtu letů o 17,3 %. Lídrem v oblasti nízkonákladových letů je společnost Wizz Air, která poskytuje přímé lety z Evropy v dostupné cenové relaci a v roce 2018 přepravila největší počet cestujících, tj. 587 179. Druhou nejvyužívanější společností je Turkish Airlines s 559 749 odbavenými cestujícími. Společnost Georgian Airways přepravila 550 831 osob. Právě tyto tři společnosti patří k hlavním leteckým společnostem provozujícím lety na území Gruzie. S rozvojem cestovního ruchu v zemi je také očekávaná výstavba nových letištních terminálů (GNTA, Georgian Tourism in Figures 2019, 24; Invest in Georgia, Infrastructure, nedatováno). Společnost TAV provozuje od října roku 2005 mezinárodní letiště v Tbilisi a od května 2007 mezinárodní (Civil Georgia, TAV Gets Tbilisi Airport OperatioExtension for Planned USD 65 m Investment, 2012).

V Gruzii se nachází celkem 21 301 km silnic a z toho 1 603 km mezinárodních silnic. Silniční podmínky se v posledních letech nesmírně zlepšily a silniční značení je vyhovující, všechny značky jsou v gruzínské i latinské abecedě. Bylo také postaveno 200 km nové dálnice, která má spojit zemi od východu na západ (Tbilisi–Kutaisi–Batumi). Další 140 km dálnice je momentálně ve výstavbě (Invest in Georgia, Infrastructure, nedatováno).

Železniční doprava je provozována na celkové délce 1 576 km a neustále se rozvíjí a modernizuje. Gruzie má železniční komunikaci pouze s Arménií a Ázerbájdžánem. Gruzie má slušnou síť vlaků spojujících důležitá města v zemi, včetně Tbilisi, Gori, Borjomi, Kutaisi, Zugdidi a Batumi (Lonely Planet, Getting around, nedatováno). Celková modernizace železnice byla provedena díky financování JSC Georgian Railway v letech 2011–2019. Hlavním cílem bylo snížit provozní náklady, zvýšit bezpečnost a kapacitu a optimalizovat délky jak osobní, tak nákladní dopravy

(TRACECA, Transport Infrastructure Projects in Georgia, nedatováno). Železniční trať Baku–Tbilisi–Kars, dokončená v říjnu 2017, spojuje Gruzii se sousedním Ázerbájdžánem a Tureckem, čímž došlo k vytvoření přímé cesty z Kaspického moře do Evropy. Železnice by měla ročně přepravit až 3 miliony osob a 15 milionů tun nákladu. Napojení gruzínské železniční sítě na gruzínské přístavy je zásadní pro celý region a transkontinentální multimodální železniční koridory (Bagirova, 2017).

V současnosti se realizují projekty na zlepšení dopravní infrastruktury v zemi v oblasti logistiky a železniční, vodní, letecké i silniční oblasti. V následujících odstavcích jsou tyto projekty stručně popsány.

V sektoru námořní dopravy se jedná o výstavbu hlubokého přístavu ve městě Anaklia. Vybudování přístavu by mělo vytvořit příznivé podmínky pro podporu rozvoje logistických služeb a vytvoření průmyslové zóny v přilehlé oblasti. Výstavba přístavu by měla přinést rozvoj služeb. Jeden z nejdůležitějších pozitivních dopadů je také vytvoření nových pracovních míst. Ročně bude přístav schopný manipulovat se 100 miliony tun nákladu. V současnosti probíhá první fáze výstavby, která by měla být hotová do konce roku 2020 (TRACECA, Transport Infrastructure Projects in Georgia, nedatováno).

V silniční dopravě jde o projekt vylepšení dálnice z východu na západ. Spočívá v modernizaci dálnice E-60 a E-70, které by měly být rozšířeny na čtyři jízdní pruhy s kapacitou odbavení 50 000 vozidel denně. Díky modernizaci by se měla zvýšit intenzita provozu, zkrátit doba jízdy pomocí zvýšené rychlosti a zlepšit konkurenceschopnost v oblasti (TRACECA, Transport Infrastructure Projects in Georgia, nedatováno).

Gruzínský premiér Mamuka Bakhtadze uvedl existenci tří důvodů, proč je rozvoj především silniční infrastruktury důležitou prioritou pro vládu. Zaprvé chtějí využít tranzitní a turistický potenciál Gruzie. Druhým důvodem je zkrácení času cestování a vytvoření bezpečnější a pohodlnější dopravy. Posledním důvodem je rozvoj silniční infrastruktury jako pomoci v boji proti chudobě. Všechny hlavní projekty týkající se silniční infrastruktury by měly být zhotoveny do roku 2022. Spolu s dálnicemi budou budovány i silnice nižších tříd tak, aby byly dostupné pro všechny vesnice a osady v zemi. Premiér uvedl také příklad pozitivního vlivu rozvoje infrastruktury, a to konkrétně výstavbu lanovky na trase Kobi–Gudauri, která oživila

Kobi a přinesla nové příležitosti do oblasti (Agenda.ge, Georgian PM on country's roads: „we are implementing projects of historic significance“, 2019).

3.5.2 Ubytovací a doplňková infrastruktura

GNTA vede databázi ubytovacích jednotek v zemi. Celkový počet ubytovacích jednotek činil v roce 2020 celkem 2 570 s počtem lůžek 94 438. Největším počtem lůžek disponuje Tbilisi s počtem 495 ubytovacích jednotek. Následuje region Samegrelo – Horní Svanetie a Adžárie. Naopak nejmenší ubytovací kapacity jsou v regionu Kvemo Kartli s počtem 562 lůžek a Šidar Kartli. Přesné informace jsou zaznamenány v tabulce č. 1. (GTIF, 2020, 31; GNTA, Accomodation, 2020). Statistická data uvádějí roční růst 2,2 % oproti roku 2017 v oblasti ubytování v hotelech v zemi (GNTA, Georgia tourism in figures 2020, 30).

Mezinárodní hotelové řetězce mají své pobočky především v hlavním městě. V současné době se v Tbilisi plánuje výstavba hotelů mezinárodních značek jako Intercontinental, Rooms Hotel, Hilton Garden Inn, Radisson Park Inn, Rixos Tbilisi, Hyatt Regence, Moxy Marriott, Pullman Hotely a dále letoviska – Radisson BLU Telegraph, Ramada Encore, Golden Tulip a Marriott Autograph. Vedle Tbilisi má i Batumi jakožto přímořské letovisko k dispozici několik hotelů světových značek, například Hilton. Hotelové ubytování je dostupné pouze v turisticky nejnavštěvovanějších regionech země. Mezi další ubytovací možnosti patří hostely, penziony nebo kempování. Právě penziony jsou v posledních letech obzvláště oblíbené, což by mohlo být způsobeno tím, že zrychlené tempo života vyvolalo poptávku po klidném prostředí pro rekreaci. Rozvoj penzionů je jedním z nejdůležitějších předpokladů rozvoje venkovského cestovního ruchu, který podporuje místní cestovní ruch, snižuje sezónní migraci a podporuje rozvoj místní infrastruktury (Khokhobaia, 2015).

Tabulka č. 1 – Ubytovací jednotky k 6. 2. 2020

Region	Celkový počet ubytovacích jednotek	Počet pokojů	Počet lůžek
Gruzie	2 575	38 915	94 438

Tbilisi	495	10 551	23 596
Samegrelo-Horní Svanetie	485	2 996	7 518
Adžárie	480	10 878	26 519
Imeretie	261	3 178	7 709
Kachetie	231	1 920	4 589
Samcche-Džavachetie	218	4 360	11 267
Mccheta-Mtianetie	179	2 276	5 842
Gurie	111	1 809	4 782
Rača-Lečchumi a Dolní Svanetie	72	509	1 481
Šida Kartli	26	239	573
Kvemo Kartli	17	199	562

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat GNTA (2020)

3.5.3 Doplnková infrastruktura

Z rozhovorů a dotazníkového šetření vyplynulo, že podstatnou součástí rozvoje cestovního ruchu je také gastronomie spojená nejen s vinařskou historií Gruzie. To uvádí také Hoch (2020): „*upřímně neznám nikoho, kdo by si nenašel v gruzínských jídlech nějaké své oblíbené. A myslím, že pro spoustu turistů je gruzínská kuchyně jedním z důvodů, proč se těší na opakované návštěvy země.*“ (viz kapitola č. 6.2.2)

Gruzínská gastronomie je originální sloučeninou všech kuchyní světa. V historii bylo území dnešní Gruzie územím tranzitním a určitý vliv měly také historické říše, které měly oblast pod svou nadvládou. Vliv Mongolů, Peršanů a Osmanů můžeme v oblasti gastronomie pozorovat až do současnosti. Typické jsou různé druhy koření rozmanitých barev. Typickým gruzínským jídlem jsou chinkali. Jedná se o vařený knedlíček, který je následně plněný všemi možnými ingrediencemi od masa, přes sýry až k zelenině. Dalším typickým jídlem je chačapuri, což je pečivo ve tvaru loďky plněné sýrem a vejcem (Atkinson, 2020).

Gruzínská vína jsou charakteristická svými jedinečnými vlastnostmi. V Gruzii lze nalézt přes 500 druhů hroznů, a to především díky rozmanité krajině a odlišným klimatickým zónám. Výroba vína je s Gruzii spjata už od období starověku a pro místní obyvatele je vinařství tradicí a vinice posvátným místem. Zajímavostí je, že metoda výroby vína Qvevri byla v roce 2013 zařazena do seznamu nemotného kulturního dědictví UNESCO (Intangible cultural heritage, Ancient Georgian traditional Qvevri wine-making method, nedatováno; Georgia Travel, Wine, nedatováno).

Typicky gruzínský nápojem je také čača. Jedná se o silnou brandy, která se vyrábí jako vedlejší vinný produkt z pevných zbytků vylisovaných hroznů (slupka, stonky, semena). Množství alkoholu v tomto nápoji se pohybuje od 40 do 60 % (Taste Atlas, Chacha, nedatováno).

4 GRUZIE JAKO TURISTICKÁ DESTINACE

V této kapitole je analyzován jak mezinárodní příjezdový, tak i domácí cestovní ruch. Následně budou představeny předpoklady a překážky v rozvoji cestovního ruchu a atraktivity, které Gruzie účastníkům cestovního ruchu nabízí.

Cestovní ruch a spolu s ním spojené cestování je jedním z celosvětově nejdynamičtěji se rozvíjejícího odvětví služeb. Přímý příspěvek ke světovému HDP činil v roce 2018 2,8 bilionu amerických dolarů (dále jen USD). Přímě se tedy podílel 3,2 %. V úvahu jsou brány také nepřímé dopady turismu, a proto se uvádí celkový přínos cestovního ruchu na světové HDP v roce 2018 na 10,4 %. Zároveň bylo díky rozvoji turismu vytvořeno/podporováno 123 milionů pracovních míst. Cestovní ruch je tedy právem považován za jeden z hlavních směrů socioekonomického rozvoje Gruzie (WTTC, Economic Impact of Travel and Tourism 2019, 2019; Elizbarashvili et. al., 2015, 6).

Růst zahraničních návštěvníků a popularizace země na mezinárodních trzích byly podporovány aktivitami, které byly uskutečňovány pod hlavičkou gruzínské vlády. Hlavním cílem bylo propagovat Gruzii jako atraktivní turistickou destinaci lákající turisty na své kulturní i přírodní bohatství. Gruzie se v roce 2017 zúčastnila 22 mezinárodních výstav cestovního ruchu. Byly také prováděny různé kampaně během celého roku, které vedla GNTA. Tyto kampaně byly cíleny na nové trhy. Světově uznávané a vlivné cestovatelské informační příručky a platforma Lonely Planet jmenovala Gruzii mezi 10 nejlepších destinací v roce 2018. Britské vydání Telegraph zahrnovalo Gruzii do seznamu nejúžasnějších evropských zemí a National Geographic zařadil Gruzii mezi 17 nejkrásnějších míst na světě (Ministry of Economy and Sustainable Development, Economic Outlook, 2018, 8; Frost, 2018).

Cestovní ruch hraje významnou roli a pozitivně přispívá k národním, regionálním a místním hospodářským činnostem. Mezi hlavní pozitivní činnosti cestovního ruchu patří zlepšování kvality a podmínek pro život, rozvoj pracovní síly, dialog mezi kulturami, vazby na cizí země, formování obchodní spolupráce nebo také rozvoj infrastruktury, která je důležitá pro rozvoj cestovního ruchu. Rozvoj ovšem nepřináší pouze pozitivní činnosti, ale také negativní. Mezi ně patří například znečištění životního prostředí, které je způsobeno nárůstem dopravy a turistického

odvětví. Do budoucna by tyto negativní činnosti mohly vést k neatraktivitě destinací nebo k transformaci kulturní identity (Arghutashvili, 2018).

Pro tuto část práce byla použita data převážně z publikací, které vydává Gruzínský statistický úřad GEOSTAT. Primárně data vychází z ročenky týkající se roku 2017 a 2018⁵. Tyto publikace byly následně doplněny daty z ročenek GNTA⁶. Z tohoto důvodu nejsou v podkapitole uvedeny citace, jelikož se jedná o kompilaci zmíněných zdrojů, které zahrnují informace z let 2016–2018.

4.1 Mezinárodní příjezdový cestovní ruch⁷

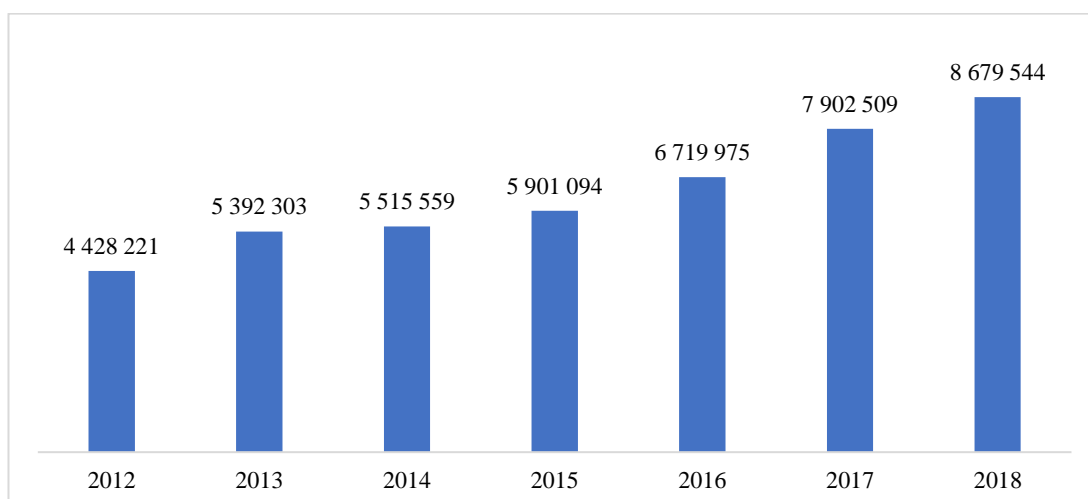
Gruzínský cestovní ruch poprvé vykázal vyšší činnost v roce 2012 a během 12 měsíců skočil z 2,8 milionů na 4,4 milionů návštěvníků. V roce 2017 Gruzii navštívilo více než 7,5 milionů lidí, což je o 18 % více než v roce 2016. Počet návštěvníků ze západní Evropy se zvýšil téměř o 30 %. Graf č. 3 ukazuje vývoj příjíždějících do Gruzie v letech 2012-2018.

⁵ Statistical Yearbook of Georgia 2016,
Statistical Yearbook of Georgia 2017,
Statistical Yearbook of Georgia 2018,

⁶ Georgian Tourism in Figures 2016,
Georgian Tourism in Figures 2017,
Georgian Tourism in Figures 2018

⁷ Mezinárodní příjezdový cestovní ruch zahrnuje činnosti nerezidentských návštěvníků v referenční zemi (UNWTO, Glossary of Tourism Terms nedatováno).

Graf č. 3 - Počet příjezdějících osob do Gruzie v letech 2012-2018 (v milionech)

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat u GEOSTATU (2020)

V roce 2018 přicestovalo do Gruzie 8 679 544 osob a ve srovnání s rokem 2017, kdy přicestovalo 7 902 509 osob, došlo ke zvýšení o 9,8 %. Z celkového počtu v roce 2018 se v 83 % jedná o turisty, kteří v zemi zůstávají jeden den, a ty jejichž pobyt má dlouhodobější charakter. Z dlouhodobého hlediska se počet příjezdějících turistů neustále zvyšuje a lze pozorovat významný trend v sezónnosti cestovního ruchu v zemi. Mezi nejoblíbenější období pro příjezd do země pro zahraniční návštěvníky patří měsíc červenec a srpen. Naopak nejméně jsou pro turisty lákavé zimní měsíce leden a únor.

Většina mezinárodních turistů, kteří do země přijíždějí, pochází ze sousedních zemí. Pro příklad v roce 2018 pouze 1 515 153 turistů bylo z jiných než právě sousedních zemí. Dominují Ázerbájdžánci, Rusové, Arméni a Turci. V roce 2018 bylo pouze 22,7 % z jiné než sousední země. V září a říjnu téhož roku byl zaznamenán zvýšený počet turistů především z Ruska, Ázerbájdžánu, Izraele a Turecka, a to díky nárůstu přímých letů do země a marketingovým kampaním spravovaným Gruzínskou národní správou cestovního ruchu. Počet zahraničních návštěvníků ze SNS a Evropské unie do Gruzie roste. V roce 2018 se počet cest ze SNS zvýšil o 10,4 % a dosáhl 4 252 447. Vysoký růst byl zaznamenán z následujících zemí: Kyrgyzstánu (+ 45,8 %), Běloruska (+ 42,9 %), Kazachstánu (+ 24,8 %) a Ruska (+ 23,8 %). Významný růst byl zjištěn také ze zemí Evropské unie. Počet návštěv evropskými návštěvníky dosáhl

385 181 (nárůst o 36 %). Pozoruhodné zvýšení bylo zejména u těchto zemí: Estonsko, Slovensko, Rumunsko, Nizozemí, Německo, Litva, Česká republika nebo Polsko.

Nejvyužívanějším způsobem dopravy do země v letech 2017 i 2018 byla doprava pozemní. To je dáno právě díky většinovému počtu turistů z okolních zemí. Dalším důvodem je geografická poloha země, která je vhodná k tranzici. Druhým nejčastějším způsobem, jak se do země dostat, je pomocí letecké dopravy. V roce 2018 se jednalo o 24,8 % a v roce 2017 o 22,2 % turistů, kteří využili tuto možnost, což představuje nárůst o 24,2 %. S větší dostupností letecké dopravy každoročně přibývá počet přepravených osob. Nejméně využívané z hlediska počtu přepravených osob jsou železniční a vodní doprava. Tyto dva způsoby stagnují a v některých letech lze z dat vyčíst i mírný pokles v počtu přepravených turistů do země.

Mezinárodní návštěvníci do Gruzie přicestovali ve většině případů za účelem dovolené, trávení volného času a rekreace. Konkrétně se jednalo v roce 2018 o 42,7 %. Rekreaci a trávení volného času lze považovat za hlavní důvod i v předešlých letech. Následně se turisté vydávali za rodinou nebo známými. V porovnání s předchozím typem motivace cesty se jednalo však o poloviční počet osob (v roce 2018 20,3 %). V procentuálním porovnání má tento typ cestování v Gruzii klesající tendenci u zahraničních turistů. Jak už bylo zmíněno, Gruzie je vhodná pro transit, což dokládají i počty turistů, kteří navštíví zemi za tímto účelem. V neposlední řadě je důvodem také služební cesta, nákupy nebo zdravotní cesty, například do lázní.

V roce 2018 52,3 % mezinárodních turistů směřovalo do hlavního města – Tbilisi. Region Adžárie s městem Batumi navštívilo 29 % turistů. Právě tato dvě města vykazují největší počty turistů z dlouhodobého hlediska. Přímořské město Batumi vykazovalo pokles o 0,7 % oproti roku 2017. Oproti tomu počet turistů v metropoli hlavního města vzrostl o 2,3 %. Mezi další oblíbené destinace patří Marneuli 11,7 %, Mccheta 9,9 % nebo také Kzabegi s 8,9 % návštěvníků ze zahraničí.

Z hlediska délky pobytu byla v roce 2018 průměrná doba 4,2 noci. Lze sledovat trend, kdy turisté z okolních zemí zůstávají v zemi kratší dobu (v průměru 2 noci) než návštěvníci ze vzdálenějších oblastí. Výjimku v tomto trendu udávají ruští turisté, kdy počet nocí v průměru v roce 2018 bylo 6,3. Oproti roku 2016 s průměrnou délkou 5,8 noci se pobyt nejen ruských turistů prodlužuje.

Lze sledovat také trend v oblasti ubytování. Nejžádanější formou jsou hotely, kterých využilo v roce 2018 téměř 40 % turistů. Více než čtvrtina turistů (26,5 %) přenocovala v domě rodinných příslušníků nebo známých. Dalšími využívanými možnostmi byly penziony a hostely (12,7 %). Oproti tomu v předešlých letech byla nejvíce využívána kategorie soukromých ubytování u rodiny nebo známých (v roce 2017 se jednalo o 33,3 %). V kategorii hotelů je roční nárůst využívání oproti roku 2017 o 12,5 %.

Zahraniční turisté utratili v průměru 1 099 GEL (gruzínských lari) na osobu v roce 2018. Nejčastěji se jednalo o potraviny a nápoje (28,6 %), dále pak ubytování (23,4 %), kulturu (18,1 %), nákupy (13,6 %) nebo za dopravu v rámci pobytu (7,1 %). Největší objem peněz utratili Rusové (1 972 427 681 GEL), avšak podle průměru na osobu to byli Španělé, kdo utratili 3 541 GEL za svůj pobyt na osobu. Sousední státy měly největší obnosy financí, které utratily. Oproti roku 2017, kdy průměrná útrata na osobu byla 889 GEL, byl zaznamenán nárůst. Posloupnost kategorií, ve kterých turisté utráceli, zůstala stejná jako v roce 2018.

4.2 Domácí cestovní ruch⁸

Domácí cestovní ruch doplňuje ten mezinárodní. V roce 2018 činil průměrný počet gruzínských turistů ve věku 15 let a více 914,1 tisíc. Ti v rámci Gruzie provedli 1,1 milionu cest. Ve srovnání s rokem 2017 se počet cest zvýšil o 4 %. Oproti mezinárodnímu cestovnímu ruchu převažuje v domácím cestovním ruchu jako motiv návštěva rodinných příslušníků a přátel. V roce 2018 za tímto účelem cestovalo 51,8 % Gruzínců v rámci země. Pouze u 13,3 % bylo motivací nakupování a u 9,1 % dovolená a rekreace. S tímto souvisí také využití ubytovacích zařízení, kdy 56,7 % osob využilo ubytování v soukromí u rodiny nebo přátel. Následně 28,1 % se ubytovalo v soukromých apartmánech a 5,4 % v rodinných domech. Hotely využilo pouze 2,8 % domácích turistů. Celkový počet mimo domov byl 24,9 nocí.

Co se nezměnilo oproti mezinárodnímu cestovnímu ruchu, byly nejvíce navštívené regiony. Více než 26 % lidí cestovalo do hlavního města Tbilisi a 13,5 %

⁸ Domácí cestovní ruch zahrnuje činnosti rezidentního návštěvníka v referenční zemi (UNWTO, Glossary of Tourism Terms nedatováno).

do regionu Adžárie. Region Imeretie byl druhý nejvíce navštěvovaný z řad domácích turistů (18,2 %).

Turisté spadající do domácího cestovního ruchu nejvíce utráceli za nákupy (33,5 %), potraviny a nápoje (23 %), místní dopravu (17,6 %) a ubytování (5 %). V průměru utratili Gruzínci, kteří se zúčastnili domácího cestovního ruchu 132,3 GEL na osobu. Zároveň také zůstávali průměrně méně nocí mimo domov než turisté ze zahraničí. Návštěvníci z oblasti Tbilisi zůstávali mimo domov nejdéle, a to v průměru 3,5 nocí, zatímco ostatní v průměru 1 nebo 2 noci (podle místa bydliště).

V porovnání s rokem 2017 došlo ke zvýšení zapojení do domácího cestovního ruchu na 12,6 milionů vnitrostátních cest. Byl tedy zaznamenán 1,6% pokles oproti roku 2016. Většinu opět motivovala návštěva rodiny a známých, stejně jako převládající možnost ubytování u právě navštívených příbuzných. Počet nocí byl nižší než v roce 2018. Průměrná délka pobytu byla 2 noci. Turisté v oblasti domácího cestovního ruchu utráceli méně v tomto roce v průměru o 3,3 GEL na osobu. Nejnavštěvovanější místo z řad Gruzínců bylo Tbilisi, následně pak Batumi a Kutaisi. Počet nocí mimo domov se také nemění. Nejdéle zůstávají rezidenti z Tbilisi (v průměru 3 a více nocí).

4.3 Předpoklady v rozvoji cestovního ruchu

Přírodní rozmanitost ovlivňuje také rozmanitost kulturní a typy ochrany přírody. Jelikož je Gruzie obývaná různými národními a náboženskými skupinami, jsou tím ovlivněny i formy ochrany přírody, a proto se tyto formy v různých regionech Gruzie liší. Navíc vzhledem k tomu, že se tyto zdroje nacházejí na poměrně malém území, lze zemi považovat za velmi rozmanitý, bohatý a jedinečný stát na světě. (Elizbarashvili et al., 2015, 6).

Hornaté oblasti Gruzie jsou specifické svými zvláštnostmi. Turisté mají možnost se seznámit s chovem drůbeže, výrobou ovčího sýru „guda“ nebo dovednostmi při výrobě různých vlněných výrobků. Dále je zde možnost pozorovat divokou zvěř nebo naučit se přípravu tradičních pokrmů pro daný region. V regionu Svanetie jsou vhodné podmínky jak pro masový, tak i alternativní šetrný cestovní ruch. Místní populace se aktivně zapojuje do podnikání v oblasti turismu, například formou rodinných hotelů nebo zaměstnáním v sektoru služeb. Oproti jiným horským regionům

je oblast Svantie díky kvalitní a neustále se rozvíjející infrastruktuře dostupná a využívaná celoročně (Pareshvili et al., 2017).

Elizbarashvili et al. (2015, 3-4) uvádí také jako další možný předpoklad pro rozvoj cestovního ruchu záležitost územního plánování. Zásady a nástroje územního plánování jsou specificky upravené pro socioekonomické a geoekologické podmínky Gruzie. Jedná se o speciální krajinné plánování, do kterého lze zahrnout fakt, že 1/10 území představuje přírodní krajinu, která je především důležitým předpokladem pro rozvoj rekreačních zařízení, chráněných oblastí nebo také originálních forem využití přírody. Sociální situaci a udržitelný rozvoj regionu komplikuje značná migrace z horských oblastí, která vede k vyliďňování. Sociálně-ekonomický stav v Gruzii do značné míry určuje degradaci environmentálního myšlení, což vede k nízké ekologické kultuře. Nedokonalá environmentální legislativa a nedostatek příslušných odborníků v této oblasti komplikuje další rozvoj. Důležitým faktem je poznatek, že komunita není zapojena do procesu územního plánování.

Rozvoj venkovského cestovního ruchu a agroturistiky je pro region velmi důležitý, protože může výrazně přispět k řešení hospodářských a sociálních problémů, například k udržení místního obyvatelstva v jeho trvalých bydlištích, které by vedlo k podpoře řešení demografických problémů spojených s vyliďňováním regionů. Kromě rekreace se mohou turisté aktivně podílet na farmářských činnostech, jako je vinařství, včelařství nebo chov skotu. Například region Mccheta-Mtianetie má dobré podmínky pro rozvoj venkovského cestovního ruchu jako výše popsané regiony. Zejména rozvoj horolezectví má v oblasti dobrý potenciál. Je možné vybudovat velká turistická střediska v pohoří Kavkazu, která budou podobná alpským střediskům. V oblasti se také nachází dva národní parky (Pareshvili et al., 2017).

4.4 Překážky v rozvoji cestovního ruchu

Gruzie čelí některým výzvám a omezením spojeným s vnějšími faktory, přírodními katastrofami, politickou nestabilitou atd. Tyto faktory výrazně ovlivňují rozhodování turistů o návštěvě. Kromě toho existují výzvy vyplývající z národních politik. Ztělesňují chybějící schopnost nebo neschopnost stimulovat vazby, které mohou vést k finančním únikům, sociokulturnímu napětí a poškozování životního prostředí v důsledku činností souvisejících s cestovním ruchem. Negativní dopad

cestovního ruchu je spojen se životním prostředím, jelikož přitahuje davy turistů, což může způsobit poškození kulturního a přírodního dědictví. Příkladem může být i to, že v několika turistických destinacích je voda vzácným zdrojem a její velké využití disponuje předpoklady k negativním dopadům na životní prostředí (Mikeladze, Nadiraze, 2019).

Podle Světové zdravotnické organizace (2013) je Gruzie vysoce rizikovou zemí z hlediska nakažení vzteklinou, a proto organizace doporučuje očkování proti vzteklině pro všechny, kteří by mohli přijít do styku s domestikovanými zvířaty. Dále je doporučeno očkování proti žlutence typu A a B, neboť se Gruzie jeví jako riziková země v souvislosti s tímto onemocněním.

Kavadze (2010) uvádí mezi překážky rozvoje například nízký počet hotelových pokojů a restauračních podniků v historických regionech Svanetie a Rača. Dále také nedostatečné množství informačních tabulí, dopravní značky nebo ukazatele.

Důležitost by měla být kladena na prioritní aspekty rozvoje cestovního ruchu. Jedná se o typy cestovního ruchu, ve kterých má Gruzie z hlediska konkurenceschopnosti výhodu oproti sousedním zemím. Významnou překážkou v rozvoji je nedokonalá legislativa. Mezi další překážky pro rozvoj v Gruzii lze zařadit (Devadze et al., 2018):

- sezónní charakter;
- převahu malých turistických firem, které nedisponují lidskými, materiálními ani technickými zdroji;
- nedostatečnou a zastaralou dopravní infrastrukturu, popřípadě vysokou cenu dopravy;
- nejednotnost se světovými standardy;
- devastaci současného kulturního prostředí;
- slabou státní podporu na státní i regionální úrovni.

Využívání moderních technologií je součástí cestovního ruchu, jelikož moderní technologie usnadňují jednotlivcům zajistit si vlastní cestování. Například prostřednictvím internetu mohou zákazníci vyhledávat příslušné služby nebo provádět rezervace pomocí rezervačních systémů, které jsou uzpůsobeny pro přístup veřejnosti.

Internet je v dnešní době důležitým informačním a marketingovým nástrojem. Obsah webových stránek je velmi důležitý pro propagaci tradiční kuchyně, potravinářské kultury či služeb turistické destinace. V případě Gruzie bylo díky internetu zjištěno a odhaleno, že se stále objevují problémy spojené s šířením informací. V důsledku tohoto výzkumu byly identifikovány následující problémy a výzvy, které existují v regionech v celé Gruzii (Devadze et al., 2018):

- problémy při hledání turistických zajímavostí;
- je důležité zlepšit kvalitu služeb v oblasti stravovacích zařízení;
- zavedení a instalace piktogramů pro lepší orientaci;
- důležitost v oblasti zkvalitnění znalostí a dovedností poskytovatelů služeb.

Rozvoj cestovního ruchu je ovlivněn geopolitickými podmínkami. Nestabilní politická situace může být považována za významnou bariéru, která do určité míry brání dalšímu rozvoji cestovního ruchu v zemi (Vanhove, 2005). Jak bylo uvedeno v podkapitole 4.3, je Gruzie bezpečnou zemí pro turisty. Výjimku tvoří dvě separatistická území Abcházie a Jižní Osetie. Pro vstup na tato území je zapotřebí speciálního povolení. Ministerstvo zahraničních věcí ČR nedoporučuje turistům vstup na tato nebezpečná území. Překročení hraničních přechodů mezi Gruzii a Jižní Osetií nebo Abcházií je kvalifikováno jako trestný čin. Dále také uvádí jako největší hrozbu dopravu kvůli nedodržování a neznalosti dopravních předpisů Gruzínců (Ministerstvo zahraničních věcí České republiky, Gruzie, nedatováno).

Jazyková bariéra může být dalším problémem především v horských oblastech, kde přebývají méně vzdělaní obyvatelé a starší generace Gruzínců. Naopak ve větších městech není problém domluvit se anglicky. Až 65 % Gruzínců se dokáže domluvit jiným než mateřským jazykem, což značí, že pouze gruzínsky mluví více než jedna třetina populace. Na školách se v zastoupení cizích jazyků vyučuje převážně ruština a dále pak angličtina nebo němčina. Anglicky se dovedou domluvit více mladí lidé oproti starším generacím. Zároveň je také velmi pravděpodobné, že právě starší generace bude mluvit více rusky. To je důsledek ruské nadvlády za dob Sovětského svazu. Neustálý nárůst anglicky mluvících Gruzínců může mít v budoucnu pozitivní dopad na hospodářský rozvoj země. Bude mnohem snazší přilákat nejen investory, ale i turisty (Wayne 2018).

Kulturní a přírodní bohatství Gruzie se do současnosti nepodařilo převést na bohatství pro všechny jeho obyvatele a existují velké rozdíly mezi bohatým a chudým, starým a mladým, venkovským a městským obyvatelstvem. Pokud nebude spravován odpovědně, mohl by cestovní ruch nakonec zničit to, co přitahuje turisty do této oblasti. Zvláštní dopad by toto mělo především na venkovské komunity a životní prostředí (Responsible Travel, Responsible Tourism in Georgia, nedatováno).

Negativně ovlivňuje rozvoj cestovního ruchu také námořní a komunální odpad. Jedná se o nekontrolovatelný výsyp komunálního odpadu do přítokových koryt řeky nebo do přilehlých pobřežních oblastí (MEPA, 2018, 94).

Cestovní ruch je dalším dominantním hospodářským odvětvím Gruzie, které trpí změnou klimatu. Odvětví cestovního ruchu má rostoucí tendenci a tvoří 6,7 % celkového HDP v zemi. Klimatické podmínky v Gruzii jsou v odvětví cestovního ruchu klíčovou konkurenční výhodou. Změna klimatu však představuje nebezpečí pro cestovní ruch v případě zanedbání jeho důsledků. Centra zimní turistiky jsou citlivá na množství a kvalitu sněhu. Hlavní problémy jsou spojeny právě s nedostatkem sněhu v zimní sezóně. Pro turisty je v letních měsících poměrně příjemná teplota. Bohaté srážky však mohou ohrozit turistickou sezónu a snížit příjmy z cestovního ruchu (MEPA, 2018, 95).

Khartishvili et al. (2019) uvádí, že dopad cestovního ruchu je bohužel obvykle interpretován z hlediska růstu cestovního ruchu a příjmů, zatímco ostatní sociální a environmentální aspekty nejsou brány v úvahu. Příkladem mohou být destinace, které byly podporovány národními a mezinárodními institucemi, ve kterých je ekonomický dopad pozitivní, a naopak dopad na životní prostředí je spíše negativní (např. Stepancminda v oblasti Kazbegi). Silné venkovské podniky, které jsou hlavními hybateli venkovského cestovního ruchu v Gruzii, propagují své služby prostřednictvím svých vlastních webových stránek a využívají také mezinárodní internetové rezervační systémy. Z důvodu neexistence centrální vedoucí struktury pro venkovský cestovní ruch, je viditelnost produktu venkovského cestovního ruchu na mezinárodním i domácím trhu omezená.

4.5 Atraktivita Gruzie

Tato podkapitola se zabývá atraktivitami, které jsou z hlediska cestovního ruchu brány jako významné pro současný i budoucí rozvoj. Rozděleny jsou na přímořské rekreace, přírodní zajímavosti se zaměřením na chráněná území v Gruzii, dále pak kulturní a historické atraktivita.

4.5.1 Přímořská rekreace

Délka pobřeží Černého moře na území Gruzie je 314 km. Mezi největší letoviště patří město **Batumi**, které se nachází v autonomní oblasti Adžárie. Často je nazýváno perlou Černého moře pro svůj moderní vzhled. Jedná se o jedno z nejstarších měst v Gruzii, které dnes pomalu pohlcuje moderní architektura evropského charakteru. Velké množství památek a budov bylo v minulosti zničeno, ale nastává pomalá rehabilitace (Lonely Planet, Architecture in Batumi, nedatováno). Město má také výbornou infrastrukturu. V letních měsících se jedná o velmi oblíbenou destinaci pro trávení dovolené u moře, které nabízí malebné pláže a subtropické klima. Mezi atraktivita ve městě lze zařadit 7 km dlouhou promenádu, která lemuje břeh černého moře (Georgia Travel, Batumi, nedatováno). Mezi turistické atraktivita patří socha Ali a Nino, Ruské kolo, Alphabet Tower nebo zpívající fontána. Také nelze přehlédnout Batumi Tower, která se tyčí do výšky 200 m. V Saakašviliho éře sloužila jako technologická univerzita a nyní se v jejích prostorách nachází hotel. Velmi atraktivní je také ZOO nebo delfinárium. Jde také o centrum nočního života a zábavy. Batumi není jen moderním městem, jeho okolní příroda má rovněž co nabídnout, například v podobě nedaleko vzdálené botanické zahrady nebo vodopádu Makhuntseti (Burford, 2015)

Přímořským městem je také Suchumi, které je zároveň hlavním městem Abcházie. Nachází se v prostředí zátoky, kterou doplňují kopce s hustou vegetací. Dalšími přímořskými lákadly jsou Anaklia, Shekvetili, Ureki, Grigoleti a také Tsikhidziri (Georgia Travel, Sun and Beach, nedatováno).

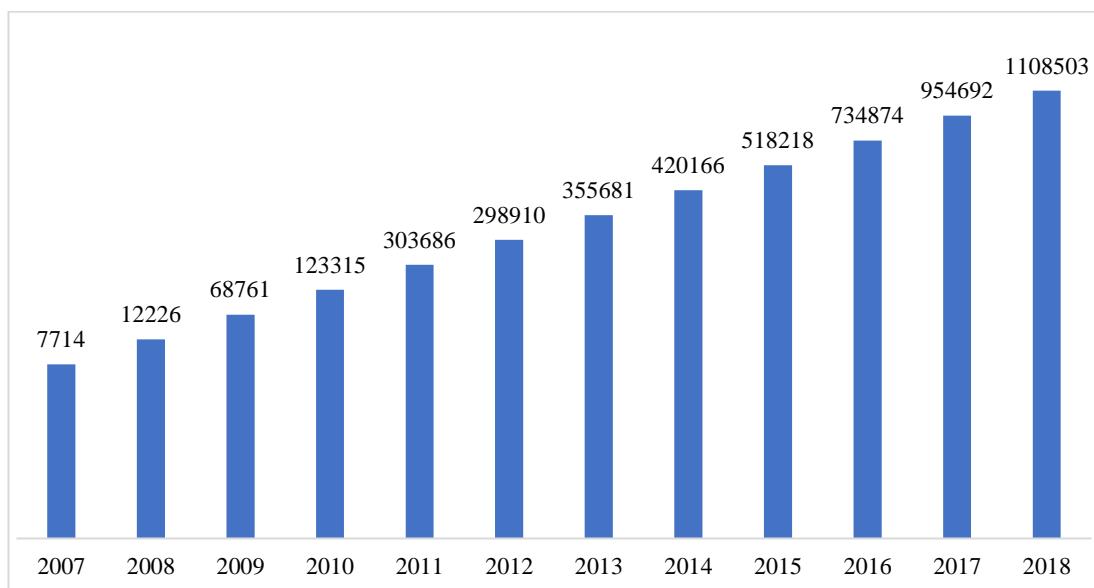
4.5.2 Přírodní atraktivity

Chráněná území zabírají v Gruzii 6,501 km², což je 9,29 % rozlohy země. Území jsou klasifikována jako národní parky, přírodní památky, chráněné krajinné oblasti, přírodní rezervace a spravované rezervace. Národních parků je celkem 12 s celkovou rozlohou 349 327 ha. Vytvoření národních parků a chráněných území má důležitou roli při ochraně rozsáhlejších přírodních ekosystémů, které mají národní i mezinárodní význam. Tento počín přispívá také k rozvoji ekoturistiky z hlediska přírodního a kulturního dědictví Gruzie na mezinárodní úrovni. Do budoucna se plánuje rozšíření národních parků Kazbegi a Algei a vytvoření národního parku ledovců na pohoří Středního Kavkazu a v chráněných oblastech Pshav-Khevsureti v regionu Mcheta- Mtianeti (APA, Tbilisi National Park Administrative, nedatováno).

Chráněná území mají kromě ochrany biologické rozmanitosti dobrý potenciál podporovat rozvoj ekoturistiky v zemi, což bude mít pozitivní dopad na socioekonomický status místního obyvatelstva. Pro vyvážení ochranných a rekreačních funkcí přírodních atraktivit je důležité mít k dispozici strategii rozvoje ekoturistiky a akční plány pro přírodní atraktivity s ohledem na únosnost každé oblasti a jejího potenciálu v rámci přilákání ekoturistů. Je třeba vyvinout/zlepšit vhodnou infrastrukturu a služby pro různé cílové skupiny (MEPA, 2018, 70).

Rostoucí počet turistů v chráněných oblastech zvýší riziko negativních dopadů cestovního ruchu na tyto oblasti. Chráněná území v Gruzii v roce 2018 navštívilo celkem 1 108 503 osob. Vývoj od roku 2007 lze sledovat na grafu č. 4. Počet turistů navštěvujících chráněná území má rostoucí trend a neustále se zvyšuje.

Graf č. 4 – Počet návštěvníků v chráněných územích Gruzie v letech 2007-2018

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dat z APA (2020)

V regionech Gruzie je většina chráněných území podle oblastí zastoupena v regionu Kachetie, kde chráněná území pokrývají 17,1 % regionu. Poté následuje Samcche-Džavachetie, kde chráněná území pokrývají 14,3 % regionu, chráněná území v Adžárii zabírají 13,6 % území, v Abcházii 7 %. Další regiony mají na svém území zastoupeno méně než 5 % chráněných území (APA, Frequently Asked Questions, nedatováno).

Obrázek č. 2 – Mapa chráněných území v Gruzii

Zdroj: APA (2020) – nepřeloženo autorkou z důvodu dodržení komplexnosti

Agentura chráněných území (dále jen APA) datuje založení prvního Národního parku Saguramo do roku 1973, na jehož základě byl následně vybudován v roce 1979 Národní park v Tbilisi. Je situován na jižních svazích Velkého Kavkazu a pohoří Saguramo-lalno, které se rozprostírá od řeky Kury po řeku Lori s nadmořskou výškou v rozmezí od 600 do 1 700 metrů. Jedná se o chráněnou oblast, která se nachází nejbližší hlavnímu městu. Co se týče infrastruktury, je poměrně málo rozvinutou oblastí i přes vyznačení prvních tří cyklostezek v Gruzii. Ty byly vytčeny ve spolupráci s UNWTO v roce 2013 ve třech cyklistických úrovních – lehká, střední a těžká (APA, Tbilisi National Park Administration, nedatováno).

Mimo již zmíněné cyklistické stezky je národní park vhodný pro pěší turistiku nebo jízdu na koni. Naučná stezka prochází hřebenem Saguramo, který nabízí pestrou flóru a také kulturní památku – kostel Zedazeni. Národní park je dostupný celoročně. V zimě je území pokryto sněhem (National parks of Georgia, Tbilisi National Park, nedatováno).

Národní park **Bordžomi-Charagauli**, který byl založen v roce 1995, byl prvním národním parkem, jenž splňoval mezinárodní standardy. Nachází se v centrální oblasti Gruzie a je tvořen zejména východní částí pohoří Kavkazu. Zabírá území okolo 1,5 % území země. Národní park zahrnuje čtyři typy chráněných území, a to konkrétně

Přírodní rezervaci Bordžomi, Národní park Bordžomi-Charagauli, Spravovanou rezervaci Nedzvi a fosilní les Geoderdzi, který je přírodní památkou. Oblíbený je zejména pro svou síť turistických stezek, které návštěvníkům nabízí jedno i vícedenní turistiku v nadmořské výšce 400 až 2 462 metrů. Národní park Bordžomi-Charagauli má 12 stezek, které jsou budovány a spravovány s podporou německé vlády a Světového fondu pro ochranu přírody. Celoroční dostupnost a výborné turistické značení a v neposlední řadě také různé přístřešky a kempy také přispívají k oblíbenosti tohoto místa. Mezi další aktivity, které lze v národním parku provádět patří jízda na koni, cyklistika nebo různé kulturní a vzdělávací výlety (APA, Borjomi-Kharagauli National Park Administration, nedatováno).

Národní park **Kolcheti** byl zřízen v roce 1998. Nachází se na území západní Gruzie a zahrnuje také východní pobřeží Černého moře a povodí jezera Paliastomi. Vybudován byl za účelem ochrany mokřadů, které dosahují mezinárodního významu. Typickými aktivitami jsou plavba lodí po jezeře a v oblasti soutěsky na řece Pichori, sportovní rybolov, pozorování ptáků a vzdělávací výlety v rámci ekologie (APA, Kolkheti National Park Administration, nedatováno).

Kolchické deštné pralesy a mokřady byly nominovány na zápis do seznamu světového dědictví UNESCO. Jedná se o řadu sedmi komponentních oblastí, které se nacházejí podél teplého a extrémně vlhkého východního pobřeží Černého moře. Skládají se z výškové řady nejtýpčtějších kolchických ekosystémů běžících od hladiny moře do > 2 500 m n. m. Nominované komponenty oblastí společně drží velkou většinu kolchické flóry a fauny, přičemž je zde ještě větší podíl endemických druhů rostlin vyskytujících se v širším regionu (APA, Georgia Nomination for Unesco World Heritage Site 2019, nedatováno).

Národní park **Thuško** byl založen v roce 2008. Výškové rozpětí činí více než 2500 m. Nejvyšší bod se nachází ve výšce 2 427 m a nejnižší 1 600 m. Území je dlouhé 40 km a široké 25 km. Nachází se v alpinském klimatickém pásmu s průměrnou roční teplotou 5 °C. Oblast je obecně charakterizována mírným vlhkým podnebím s relativně suchými a chladnými zimami a krátkými léty. Kontinentální klima je charakteristické zejména pro východní část Tušetie. Místní klimatické podmínky (zejména srážky) se však velmi liší v terénu a nadmořské výšce. Srážky jsou primárně sněhového charakteru. Turistická sezóna trvá od června do října. Celé území Tušetie

se nachází v povodí Alazanis a je rozděleno do čtyř roklin: Pirikiti Gorge, Gometseri Gorge, Chagma a Chanchakhovani (The National Park of Tusheti, Introduction, nedatováno).

Tušetie je jedním z nejrozmanitějších regionů v Gruzii, co se týče flóry a vegetace, konkrétně se jedná o čtvrtinu gruzínské flóry, která obsahuje také velké množství vzácných druhů. Kromě biologické rozmanitosti volně žijících živočichů je Tušetie také bohatá na velké množství druhů domácích zvířat. Tušetie je známá svými tradičními ručně vyráběnými produkty s ornamenty. Vyrábí se koberce, oblečení, nábytek a náčiní ze dřeva, které je barvené pomocí přírodních barviv. Mezi jeden z cílů v této oblasti patří zapojení místní komunity do rozvoje udržitelného přírodně orientovaného cestovního ruchu, který dopravává turistům autentické a bezpečné prostředí (Government of Georgia, Generation for approval of the technical regulation – Tusheti Protected Areas Management Plan, 2014).

Do východní oblasti pohoří Trialeti v rokli Algeti ve výšce 1100 až 1950 m n. m. je situován Národní park **Algeti**. Výchozím bodem je katedrála Nanebevzetí Panny Marie. Národní park je dostupný celoročně i přes chladnější zimní období s velkým množstvím sněhu. Turistické stezky jsou ideální pro pěší turistiku, popřípadě si návštěvníci mohou najmout i koně (APA, Algeti National Park, nedatováno).

Národní park **Machakhela** se nachází v autonomní oblasti Adžárie, 25 km od Batumi na hranici s Tureckem. Na území národního parku se nachází kulturní i historické památky typu obloukových mostů, pevností nebo lisů na víno (APA, Machakhela National Park, nedatováno).

Národní park **Mtiralala** se rozprostírá v jihozápadní části Kavkazu. Konkrétně se jedná o oblast západního Malého Kavkazu – pohoří Achara-Imereti a Kobuleti-Chaqvi. Dobře značená síť turistických stezek nabízí jedno- až dvoudenní výlety. Doporučená návštěva národního parku je v období jara, léta a začátkem podzimu (APA, Mtiralala National Park, nedatováno).

Na severních svazích Kavkazu v historickém údolí se nachází Národní park **Kazbegi** s celkovou rozlohou 8 700 ha. Většina území je tvořena alpskými pastvinami, morény, zasněženými vrcholy a nedostupnými skálami. Právě v těchto skalních oblastech má domov mnoho druhů vzácných a ojedinělých živočichů. Naopak nejvyšší bod – hora Kazbegi – se nachází ve výšce 5 047 m n. m. a zároveň se jedná o třetí

nejvyšší horu v zemi. I přes poměrně značný nedostatek turistické infrastruktury je právě Národní park Kazbegi jedním z nejvíce navštěvovaných chráněných území v Gruzii (APA, Kazbegi National Park Administration, nedatováno).

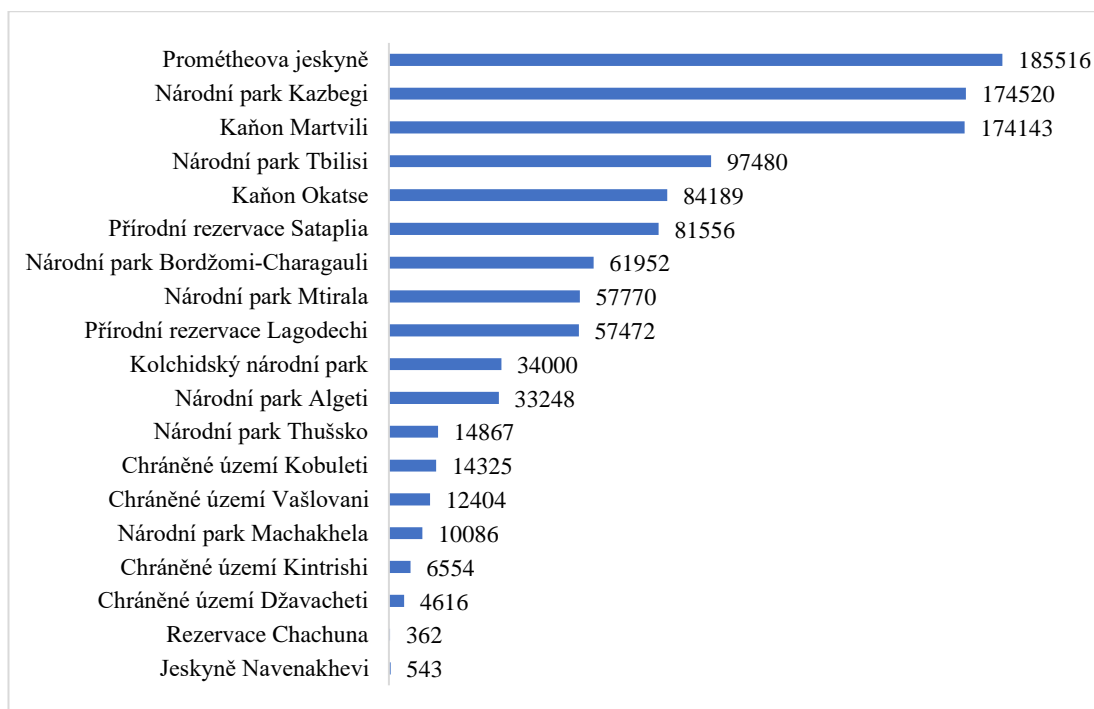
Na ploše 135 km² se rozléhá **ledovec Gergeti**, který poskytuje výborné podmínky pro lezení a horolezectví. Strmá soutěska Dariali spojující Rusko s Gruzii je dlouhá 18 km a táhne se od ruské hranice na Verchnij Lars k městu Stepancminda. Je to oblast s významným strategickým průchodem. Kombinace středověkých strážních věží, vodopádů a divoké fauny vytváří jednu z nejkrásnějších silnic na světě. Typické pro oblast Kazbegi je pohostinnost místních obyvatel (Georgia Travel, Kazbegi, nedatováno).

Národní park **Džavacheti** byl založen v roce 2011. Typická jsou pro tuto oblast jezera, která se nachází na náhorní plošině Džavacheti. Situováno je zde i největší jezero Paravani a spolu s ostatními jezery v zimě díky suchému kontinentálnímu klimatu a nízkým teplotám zamrzají (APA, Javakheti Protected Areas Administration, nedatováno).

Národní park **Pshav-Khevsureti** je typický svou zajímavou krajinnou rozmanitostí a středověkým kulturním dědictvím. V národním parku byla zřízena návštěvnická oblast pro rekreační, ekoturistické a vzdělávací účely. S ohledem na sociálně-ekonomické zájmy místního obyvatelstva byla zřízena oblast tradičního využití, v jehož rámci jsou povoleny tradiční hospodářské činnosti, například sekání, pastva, sběr palivového dříví (Experience Caucasus, 2020).

V současnosti nejnavštěvovanější přírodní atraktivitou Gruzie je **Prométheova jeskyně**, která se nachází na západě země v přírodní rezervaci Sataplia. Každoročně tento jeskynní komplex navštíví přes 100 000 místních i zahraničních turistů. Rozkládá se na území 46,6 ha. V roce 2018 navštívilo tuto jeskyni 185 516 osob, což lze vidět v grafu č. 5, kde jsou zaznamenány nejnavštěvovanější místa z hlediska chráněných území v Gruzii. V jeskyni lze nalézt kamenné vodopády, podzemní řeky a jezera, zaniklou faunu, staré zbraně z kamenů a kostí nebo šperky, vyrobené z přírodních surovin (Agenda.ge, See exhibits from western Georgia's iconic cave monument in new exhibition space, 2017).

Graf č. 5 – Počet návštěvníků v chráněných oblastech v Gruzii v roce 2018 (od nejnavštěvovanější)

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat z APA (2020)

Kaňon Martvili patří také mezi jednu z velmi oblíbených destinací turistů. Nachází se 280 km od Tbilisi v regionu Samegrelo v západní části země. Součástí kaňonu jsou vodopády a jeskyně, které byly utvářeny řekou Abasha. Typickou aktivitou je plavba lidí skrz kaňon (Journal of Nomads, 15 Amazing and Unique Places to Visit in Georgia, 2020).

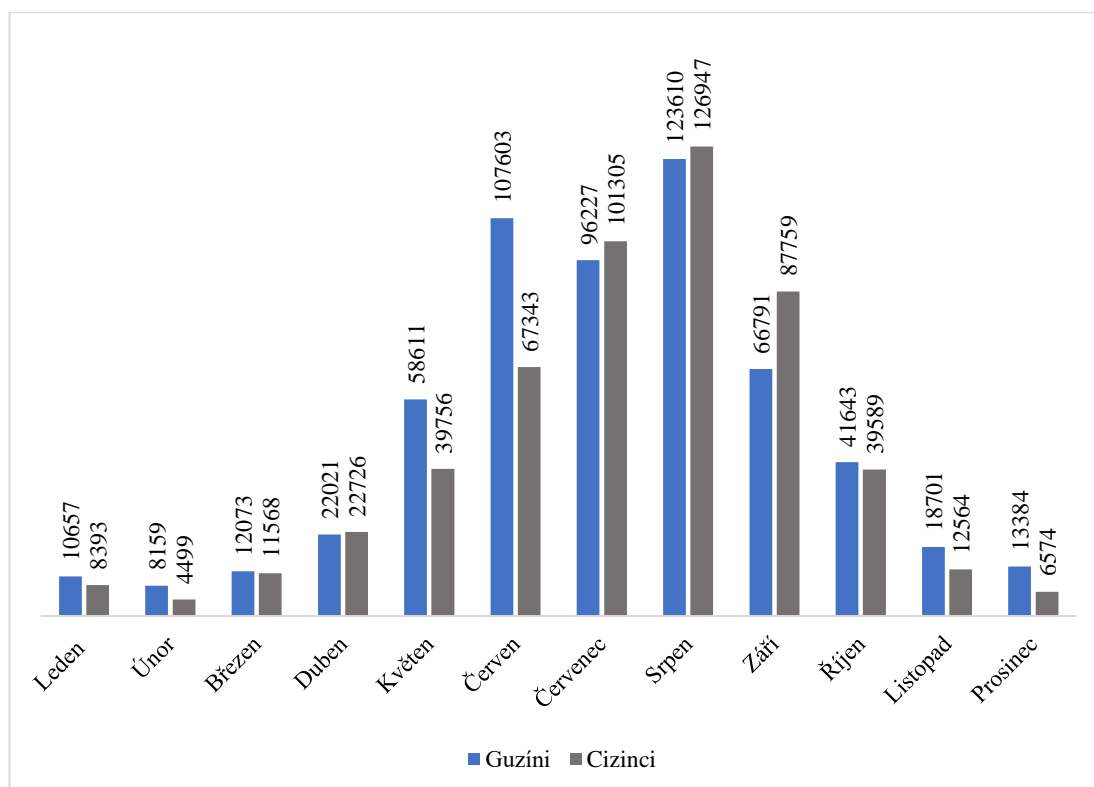
V **průsmyku Chaukhi** se nachází jedna z nejvíce populárních stezek pro místní i zahraniční turisty. Spojuje region Kazbegi s regionem Chevsuretie. Středně obtížná trasa vede masivem Chaukhi, který má sedm ostrých vrcholů. Na druhé straně průsmyku se nachází barevná jezera Abudelaury a skalní útvar Roshka. Oblast Svanetie nabízí mnoho přírodních krás v podobě alpských jezer ležících na úpatí hory Ušba nebo ledovec Škara. Za nejvíce obtížnou a nejnebezpečnější turistickou trasou v Gruzii je považována stezka k Tobavarchkili neboli Stříbrným jezerům, které se nachází v pohoří Egrisi. Jezera se nachází nedaleko vesnice Roshka a jsou charakteristická svou barevností – modrá, zelená a bílá. Horské středisko Bakhmato ležící v regionu Guria ve výšce 2000 m n. m. je nazýváno místní populací „malým nebem na zemi“, a

to především z důvodu rozmanité krajiny s borovými lesy a vysokohorskými loukami a panoramatickými výhledy (Dzanidze, 2018).

V blízkosti obce Stepancinda se nachází vodopád Gveleti. K vodopádu vede stezka skrze rokli Dariali. Mezi deset nejnavštěvovanějších přírodních atraktivit patří také přírodní rezervace Sataplia v regionu Imeretie. Mezi lákadla patří dinosauří stopy, které se zde nacházejí, a jeskyně dlouhá 300 m s malou podzemní řekou (APA, Sataplia, nedatováno).

Chráněná území v Gruzii navštívilo nejvíce turistů v letních měsících (viz graf č. 6), což také potvrzuje značný sezónní charakter cestovního ruchu.

Graf č. 6 – Počet návštěvníků na chráněných územích v Gruzii v roce 2018 (po měsících)

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dat z APA (2020)

4.5.3 Kulturní a historické atraktivity

Na území Gruzie se nachází tři kulturní památky zapsané na seznam světového dědictví UNESCO. Konkrétně se jedná o (UNESCO, Georgia, nedatováno):

- Historické památky v Mchetě, které se nachází na soutoku řeky Aravi a Kury necelých 20 km východně od hlavního města Tbilisi. Jde o komplex kláštera Džvari, který je situován na vyvýšenině nad městem, dále pak katedrály Svetitstkhoveli a kláštera Samtavro. Samotné město Mcheta bylo ve středověku hlavním městem Gruzie (UNESCO, Historical Monuments of Mtskheta nedatováno).
- Klášter Gelati byl založen v roce 1106 na západě Gruzie. Znázorňuje období politické síly a hospodářského růstu v období od 11. do 13. století. Zároveň se jedná o jeden z největších středověkých pravoslavných klášterů, ve kterém bylo centrum vědy a vzdělávání (World Heritage Site, Gelati Monastery nedatováno).
- Horní Svanetie je charakteristická horskou oblastí s originálními třemi- až pětipatrovými domy věžovitého tvaru původem ze středověku. Lidé si do dnešní doby zachovali tradiční využití půdy i díky dlouhodobé geografické izolaci. Jádrem je vesnice Chazhashi s komunitou Ushguli (UNESCO, Upper Svaneti nedatováno).

Kostel Nejsvětější Trojice, který se nachází v Národním parku Kazbegi, patří také mezi velká turistická lákadla. Podle britského listu *The Telegraph* (2017) patří mezi 23 slavných kostelů na světě. Jedná se o stavbu ze 14. století nacházející se v nadmořské výšce 2 170 m. V minulosti sloužil jako úkryt národního pokladu díky své těžké přístupnosti. V současnosti je dostupnost zcela bezproblémová, neboť je možné se ke stavbě dostat i pomocí automobilu. Součástí komplexu je kostel Nejsvětější Trojice, zvonice a přilehlé duchovní domy (The Telegraph, 2017 [uplis](#); Georgian Journal, Gergeti Trinity Church among world's most beautiful churches – The Telegraph, 2018). V roce 2018 byla otevřena nově vybudovaná asfaltová silnice, která by podle gruzínské vlády měla podpořit rozvoj turistického potenciálu v oblasti Stepantsminda. Důvodem je lepší dostupnost ke kulturně-historické památce pro turisty (Agenda.ge, New road gives access to Georgia's iconic Gergeti Trinity Church, 2018).

Hlavní město Tbilisi nabízí také velké množství historických a kulturních atraktivit pro turisty. Město se rozléhá na obou březích řeky Kura a je obklopeno horami. Na území čtvrti Starého města je největší koncentrace památek. Dominantou tyčící se na kopci nad městem je pevnost Narikala. Pevnost byla vybudována ve 4.

století Peršany. V současnosti se jedná pouze o zříceninu, jelikož zde proběhla exploze ruské munice v roce 1827, která zničila část pevnosti. K pevnosti vede lanová dráha z parku Rike, která je velmi oblíbená u turistů. Poblíž pevnosti se také nachází botanická zahrada a velkolepá socha Matky Gruzie (Lonely Planet, Narikala Fortres, nedatováno).

Ulice Rustaveli je dlouhá 1,5 km, která začíná na Náměstí Svobody. Jedná se o hlavní ulici, kde je situováno velké množství vládních, kulturních a obchodních zařízení, rovněž tyto podniky sloužící k zábavě (Georgia Travel, Rustaveli Avenue And Freedom Square, nedatováno).

Nad levým břehem řeky je vybudován kostel Metekhi spolu se sochou krále Vakhtanga Gorgasaliho. Výstavba kostela je spojena se jmenováním Tbilisi jako hlavním městem v 5. století (Lonely Planet, Metekhi Church, nedatováno).

Katedrála Nejsvětější Trojice na levém břehu řeky Kura byla dokončena v roce 2004. Jedná se o největší katedrálu v oblasti jižního Kavkazu s rozlohou 2 380 m² postavenou v tradičním gruzínském stylu. Je také symbolem křesťanství a jedním z nejvíce navštěvovaných turistických míst v Tbilisi (Burford, 2015, 3).

Most mírů byl navržen italským architektem Michellem de Lucchim, stavba je určena pouze pro pěší. Most je pokrytý sklem uzavřeným v ocelové membráně a spojuje dvě části města, a to konkrétně historickou a moderní. Měl také symbolizovat transformaci z minulosti do lepší budoucnosti (Bardzimashvili, 2010).

Zábavní park Mtatsminda se nachází na vrcholu stejnojmenné hory nad městem. Dostupný je lanovou dráhou a v horkých letních měsících představuje ochlazení o několik stupňů Celsia oproti rozžhavenému městu (Lonely Planet, Mtatsminda Park, nedatováno).

Katedrála Bagrati, která se nachází ve městě Kutaisi, byla dokončena roku 1106 králem Davidem IV. Pojmenována je po Bagratovi III., který byl prvním králem sjednocené Gruzie. V roce 1962 byla katedrála zničena Turky a v letech 2009 až 2012 prošla rozsáhlou rekonstrukcí, aby mohla být uvedena do původního stavu (Lonely Planet, Bagrati Cathedral, nedatováno).

Lákadly pro turisty jsou také skalní města. Starobylé skalní město Uplisciche je důležitou součástí gruzínské historie. Nachází se na východě země a v současnosti

je opuštěné. Z historického hlediska hrálo velmi významnou roli. Jedná se také o jedno z nejdůležitějších náboženských a politických center tzv. Kartli, tedy předchůdce současné Gruzie. Jeskynní město se skládá ze tří částí – dolní, střední a horní s celkovou rozlohou necelých 40 000 m². V horní části se nachází kamenná bazilika z 10. století (Atlas Obscura, Uplitsikhe Cave Town – Georgia, nedatováno).

Dalším skalním a klášterním městem je Vardzia, které se nachází na území Národního parku Bordžomi-Charagauli ve stěně hory Erušeti. Součástí je podzemní klášter, 6 000 bytů a trůnní místnost. Město bylo vybudováno do skály pro gruzínskou královnu Tamar. Jediným přístupovým místem byl tunel vedoucí od řeky Kura. Následkem ničivého zemětřesení v roce 1283 bylo místo zničeno. Do současnosti se zachovalo asi 300 bytů a hal a zavlažovací potrubí, přes něž proudí pitná voda (Atlas Obscura, Vardzia Cave Monastery – Georgia, nedatováno).

Na 40 m vysokém skalním pilíři Karskhi se nachází malý kostel vybudovaný v 7. století. V současné době je ve výstavbě nový kostel na vrcholu pilíře. Zajímavostí tohoto místa je zákaz vstupu ženám (Atlas Obscura, Katskhi Pillar – Georgia, nedatováno).

Město Gori ve východní Gruzii je rodným místem Josefa Stalina. Proto zde bylo v jeho rodném domě vytvořeno muzeum zachycující jeho život. V expozici lze vidět jeho první stůl z Kremlu, železniční vagón nebo také různé projevy (Atlas Obscura, Stalin Museum, nedatováno).

4.6 Alternativní formy cestovního ruchu

Definice a porozumění alternativním formám cestovního ruchu bylo projednáváno od roku 2006, kdy Švýcarská agentura pro rozvoj a spolupráci (SDC) v Gruzii zahájila projekt rozvoje venkovského cestovního ruchu. Projekt byl realizován Asociací biologických farmářů Elkana. Zmíněná asociace podporovala venkovský cestovní ruch jako zdroj dodatečných příjmů pro zemědělce a venkovské obyvatele. Projekt podpořil zřízení první sítě pro venkovský cestovní ruch v Gruzii v roce 2007. V současné době tato síť sdružuje 190 členů z různých regionů. Sto šedesát penzionů splňuje kritéria kvality Elkana (Elkana, About us, nedatováno).

Venkovský cestovní ruch má v Gruzii velmi silné zastoupení. Podnikání ve venkovských oblastech je nepřímě napojeno na cestovní ruch a zároveň mají tito podnikatelé prospěch z turistických činností skrze rozvoj vztahů se zařízeními v oblasti cestovního ruchu a spolupráci s vícero zainteresovanými stranami. Především při vývoji a následném rozvoji produktů spojených s turismem a infrastrukturou v blízkosti turistickým míst. Tento typ cestovního ruchu podporuje rozvoj vesnic v jejich multifunkčnosti. Z tohoto důvodu se strategie udržitelného rozvoje cestovního ruchu využívá nejen ke zlepšování sociálního a hospodářského blahobytu ve venkovských oblastech, ale také k ochraně kulturního a přírodního bohatství dané lokality. Zapojení místních komunit do rozvoje rurálního turismu je důležité z hlediska dlouhodobého udržitelného rozvoje (Khartishvili et al., 2019).

Důležitým aspektem rozvoje je také podpora státních, regionálních i místních iniciativ, reklamy a branding. Při provádění reklamní kampaně by měly být brány v úvahu globální trendy, zejména se zaměřením nejen na počet turistů, ale také na růst příjmů z nich, které přímo závisí na diverzifikaci produktů cestovního ruchu, zlepšení kvality služeb a prodloužení sezónnosti. Takto bude venkovský cestovní ruch podporovat produkci a prodej tradičních zemědělských produktů, lidových řemesel a suvenýrů, čímž zajistí zaměstnávání lidí ve sféře služeb, aby jim poskytl další zdroj příjmů (Paresishvili et al., 2017).

4.6.1 Vinařský cestovní ruch

Součástí alternativních forem cestovního ruchu je také vinařská turistika. Právě tato forma turistiky se v posledním desetiletí stala klíčovou součástí gastronomického cestovního ruchu a pilířem strategií diverzifikace mnoha destinací (Georgian Journal, Georgia: „Wine Tourism – a growing tourism segment“, 2016).

Gruzínská tradiční metoda výroby vína je od roku 2013 součástí UNESCO Nehmotného kulturního dědictví lidstva. Zkamenělé hroznové révy a zbytky hliněné keramiky originálního tvaru z osady Dangreuli Gora dokazuje tvrzení, že Gruzie je kolébkou vinařství s více než 8 000 lety tradice. Pěstování vína je rozšířeno téměř po celé zemi. Gruzínci mají speciální způsob výroby vína v kamenných lisech, víno poté skladují v hliněných nádobách potopených v zemi. Dokonce i dnes má mnoho domů v zemi vinný sklep, tj. marani s lisem na víno a podzemní hliněné nádoby zvané kvevri.

Na rozdíl od evropského způsobu výroby vína, který vyžaduje oddělení šťávy z hroznů po vylisování, si Gruzínci ponechávají šťávu a hrozny pohromadě (Visit Georgia, Wine tour, nedatováno).

V současnosti je pokryto asi 50 000 hektarů gruzínské půdy vinicemi, které produkují 200–250 tisíc tun hroznů. Přes 200 společností vyrábí a následně i vyváží vína do celého světa (GNTA, Wine Route Guide Book, 2019, 13). Lze označit pět hlavních vinařských oblastí. Hlavní je oblast Kakheti, kde se pěstuje okolo 70 % všech hroznů. Z této oblasti pochází také jedno z nejznámějších bílých vín Gruzie Tsinandali. Další oblasti jsou Adžárie, Imeretie, Kartli a Rača Lečchumi a Dolní Svanetie (Georgia Winecountry, Wine in Georgia, nedatováno).

4.6.2 Cestovní ruch v zimních měsících

Gruzie je charakteristická svou sezónností, neboť do země přijíždí největší počet turistů v letních měsících. Zimní měsíce nabízejí účastníkům cestovního ruchu také několik atraktivních lákadel v podobě zimních aktivit. Především se jedná o zimní sporty jako lyžování, jízda na snowboardu v horských střediscích. Mezi nejzajímavější patří Gudauri, které se nachází 120 km od hlavního města Tbilisi. Největší počet zahraničních návštěvníků pochází z Ruska, Ukrajiny a Polska. Rovněž se jedná o lázeňské město ve výšce 2 000 m n. m. Ve středisku je více než 70 km sjezdovek, které se rozprostírají na svazích Kudebi a Sadzele. Středisko Bakuriani nabízí 30 km sjezdovek a je menší než Gudauri. V posledních letech společnost Mountain Resort Development Company investovala finanční obnos do obnovy zastaralé infrastruktury. Sníh se v oblasti drží 4–5 měsíců. V blízkosti se nachází také středisko Mítarbi v nadmořské výšce 2 300 metrů. V budoucnu by měla být tato tři střediska propojena, což by znamenalo rozsáhlý komplex sjezdových tratí. Celou polovinu roku trvá zimní sezóna ve středisku Goderzi. To se nachází 110 km od přímořského centra Batumi. Jedná se o nejnovější zimní středisko v zemi (Georgian Journal, Georgia in winter – a new holiday experience, 2020; Bakuriani, Resort nedatováno; Gudauri, About ski resort, nedatováno).

V Bakuriani a Gudauri se bude konat Mistrovství světa ve freestyle lyžování a snowboardingu 2023. I takováto událost dokládá neustálý rozvoj v tomto odvětví a zvýšení atraktivity pro turisty. Rovněž bude v důsledku této mezinárodní akce

rozvíjena moderní infrastruktura a zvětší se příliv zahraničních investic do země (FIS, 2018; Agenda.ge, Georgia to host 2023 Freestyle Ski and Snowboard World Championships, 2018).

4.6.3 Lázeňský cestovní ruch

Lázeňský turismus je podporován gruzínskou vládou, která se snaží přilákat zahraniční investory. Nejen díky tomu má velmi vysoký předpoklad stát se mezinárodně vyhledávanou lokalitou v oblasti lázeňského cestovního ruchu. Je zde také předpoklad odstranění problému sezónnosti v cestovním ruchu, protože lázeňský turismus lze provádět celoročně bez omezení (Korghanashvili, 2012). V Gruzii lze nalézt téměř všechny druhy minerálních a termálních vod, vyvěrá zde až 2000 pramenů a oblíbené jsou i léčivé bahenní nánosy. Lázeňská centra využívají propojení na turisticky atraktivní cíle, díky kterým se stávají stále vyhledávanějšími (GNTA, Georgia Your Spa & Wellness Destination, 2017, 5).

Mezi centra lázeňství patří Tbilisi, jehož název je odvozen od slova „tbili“, což v překladu znamená „teplý“. V hlavním městě se nacházejí především sirné lázně. Město Bordžomi je jedním z nejznámějších balneoklimatických lázní s velmi různorodou přírodou. Město je lokalizováno v regionu Samcche-Džavacheti do 800 až 1000 m n. m. Tradice léčivých pramenů zde sahá až do středověku. Voda Bordžomi pochází z 1 500 let starého vulkanického pramene (GNTA, Georgia Your Spa & Wellness Destination 2017, 11–12).

Oblíbenou destinací je město Tskaltubom které bylo velmi populární v době sovětské nadvlády, kdy se mohlo pyšnit až 125 000 návštěvníky za rok. Nachází se v centrální části západní Gruzie. Středisko je známé díky svým ojedinělým radon-uhličitanovým minerálním pramenům s teplotou mezi 33 až 35 °C. Mezi další destinace lázeňského cestovního ruchu lze zařadit Sairme, Nunisi, Ureki a Grigoleti (GNTA, Georgia Your Spa and Wellness destinations 2017, 27).

5 UDRŽITELNÝ CESTOVNÍ RUCH V GRUZII

Tato kapitola diplomové práce se věnuje jak vládním, tak nevládním organizacím v Gruzii, které se zabývají sektorem cestovního ruchu i s ohledem na jeho udržitelnou formu. Následně jsou představeny strategie v podobě plánů pro rozvoj cestovního ruchu v Gruzii v souvislosti s udržitelností.

Terminologie alternativních forem cestovního ruchu a cíle související s cestovním ruchem v posledních strategických dokumentech vyžadují společné porozumění a lepší integraci. Celostní pohled na koncept cestovního ruchu ve venkovských oblastech, jak to obhájí EU, požaduje komunitní turistické aktivity, účast, integraci a spolupráci napříč odvětvími. V Gruzii neexistuje společná vize ani dlouhodobá strategie rozvoje venkovského cestovního ruchu, a proto je vývoj jednotlivých projektů poněkud spontánní a roztržitý. V některých existují dokonce konflikty mezi vládními úřady a místními poskytovateli cestovního ruchu, např. při diskusi o pozitivních nebo negativních dopadech výstavby silnic ve vysokých horských oblastech nebo značení turistických cest bez integrace místních vesnic a komunit (Khartishvili et al., 2019).

5.1 Organizace ovlivňující rozvoj cestovního ruchu

V této kapitole se autorka potýkala s nedostatečnými relevantními daty ke zpracování. Data lze získat pouze z oficiálních stránek organizací, přičemž nejsou dostatečně rozvinutá. Tento nedostatek byl zmíněn již v podkapitole 1.3.

A) Georgian Tourism Association (dále jen GTA)

V roce 2006 byla založena tato organizace čítající 65 soukromých společností cestovního ruchu, hotelů a vinařských společností v Gruzii. Již od založení byla účelem podpora větší spolupráce mezi turistickými společnostmi v zemi, mezi soukromým a veřejným sektorem, udržitelný rozvoj cestovního ruchu, regionální rozvoj v oblasti cestovního ruchu a lepší marketing země s dostupností informací a následné budování kapacit a řízení kvality služeb spojených s cestovním ruchem. Asociace pracuje na vývoji produktů cestovního ruchu v příchozím, odchozím i domácím cestovním ruchu. Také se zavázala k ochraně přírody a udržitelnému rozvoji v zemi. Budoucí vizí asociace je vývoj cestovního ruchu v souladu s lidmi a jeho

ekonomický dopad byl prospěšný pro celou společnost. Samotná organizace uvádí, že se musí stát vedoucím článkem pro spolupráci v oblasti turismu, který propaguje a provozuje jeho rozvoj za tímto účelem (GTA, About GTA, nedatováno).

GTA pracuje jako nevládní organizace s mnoha donory v Gruzii. Služba členských společností GTA poskytuje: kulturní, dobrodružné a ekologické zájezdy, výlety v džípech a na koních, pozorování ptáků, fotografické cestování, výlety na raftech, náboženské zájezdy, venkovský cestovní ruch, zimní sporty jako lyžování či snowboarding, lázeňská a rekreační střediska, turistické výlety, pozorování divoké zvěře, vyhlídkové lety, vinařské a gurmánské zájezdy či ubytování a profesionální vedení (GTA, About GTA, nedatováno).

Pracovní strategie GTA a priority pro rozvoj cestovního ruchu (European Cluster Collaboration Platform, 2020):

- Propagovat a podporovat gruzínský cestovní ruch.
- Seznámit veřejnost s výhodami plynoucími z cestovního ruchu.
- Usnadnit kontakty na profesionální úrovni mezi zahraničními a gruzínskými podniky v oblasti cestovního ruchu.
- Zvýšit zapojení a spolupráci soukromého sektoru v informačním centru cestovního ruchu.
- Posílit propojení s gruzínským národním správcem cestovního ruchu s ministerstvem životního prostředí a mezinárodními dárci.
- Workshop o roční strategii GTA (příprava akčního plánu).
- Země mezinárodní sítě BSEC (Organizace černomořských ekonomických společenství)
 - a jižní Kavkaz (s partnerskými asociacemi).
- Projekty a akce pro rozvoj cestovního ruchu v Gruzii.
- Rozvíjet a zlepšovat informační systém internetového cestovního ruchu.
- Zlepšit kvalitu hotelových služeb v Gruzii, školení v oblasti hotelnictví.
- Příprava regionálních turistických produktů a tras (na Kavkaze).

Dne 4. dubna 2017 podepsala asociace Globální etický kodex pro cestovní ruch UNWTO (GTA, About GTA, nedatováno).

B) Georgian National Tourism Administration

GNTA je součástí systému ministerstva hospodářství a udržitelného rozvoje Gruzie, která ale vykonává svou činnost samostatně pod státní kontrolou. Mezi primární cíle GNTA patří primárně:

- vytváření a realizace státních politik pro rozvoj cestovního ruchu v zemi,
- podpora udržitelného rozvoje cestovního ruchu,
- podpora vysokého růstu příjmů z exportu,
- vytváření pracovních míst v oblasti cestovního ruchu,
- rozvoj lákadel pro zahraniční turisty,
- rozvoj domácího cestovního ruchu,
- rozvoj lidských zdrojů a infrastruktury spojené s cestovním ruchem.

Vývoj a propagace Gruzie jako turistické země, značek a produktů cestovního ruchu je pro zemi velmi důležité. S tím je spojená podpora turistického potenciálu Gruzie na místních a globálních trzích, propagace turistického potenciálu Gruzie v souladu s cílovými trhy, účast na místních a globálních veletrzích cestovního ruchu nebo také realizace různých marketingových aktivit. Mise GNTA je pokračovat ve zvyšování počtu turistů, což má přímý dopad na rozvoj ekonomiky země (GNTA, About us nedatováno).

C) Georgian Ecotourism Association

Jedná se o právnickou osobu v neziskovém sektoru s cílem podporovat ekoturistiku jako klíčový prvek udržitelného rozvoje cestovního ruchu a zvyšovat informovanost gruzínské populace o udržitelném cestovním ruchu. Následně je cílem také racionální využívání různých ekosystémů v Gruzii, zemědělství a kulturního dědictví jako zdrojů cestovního ruchu. Asociace zlepšuje zavádění standardů pro ekoznačky a ekoturistiku, zejména v oblasti produktů. Vývoj takových produktů je založen na ochraně životního prostředí a cílem je získat výhody pro lokální komunity. Z tohoto důvodu je důležitá práce v oblasti rozvoje komunit v konkrétních oblastech Gruzie. Každý produkt vytvořený sdružením slouží k podpoře, ekonomickému růstu a zvyšování rozmanitosti produkce aktérů cestovního ruchu. Organizace také cílí na méně známé turistické atrakce a pomáhá jim stát se populárnějšími na místní i mezinárodní úrovni. Organizace aktivně spolupracuje s mezinárodní komunitou

v oblasti ekoturistiky a ekoturistickými sdruženími různých zemí. Mimo jiné propaguje také ekoturistiku ve společnosti, zejména u mládeže, a realizuje vzdělávací projekty spolupracující s různými vzdělávacími organizacemi. Mezi hlavní cíle asociace patří (Georgian ecotourism association, 2017):

- Propagace ekologického cestovního ruchu jako bezpečného typu cestovního ruchu pro životní prostředí.
- Zapojení místní komunity do ochrany životního prostředí, přírodního a kulturního cestovního ruchu.
- Zjednodušení vývoje produktů ekoturistiky zaměřených na ochranu životního prostředí a kulturního dědictví s cílem vylepšení sociálně-ekonomické úrovně místního obyvatelstva.
- Propagace na mezinárodní a národní úrovni a výzkum potenciálu.
- Rozvoj regionální přeshraniční sítě v oblasti ekoturistiky.
- Vzdělávací projekty a zlepšování ekologického povědomí na všech věkových úrovních.
- Stanovení standardů.
- Podpora rozvoje chráněných oblastí v Gruzii.
- Podpora udržitelného rozvoje zemědělských farem prostřednictvím rozvoje agroturistiky a ekoturistiky.

D) Biological Farming Association Elkana

Zmíněná instituce je svazem zemědělců, kteří mají za cíl zlepšení socioekonomické situace občanů Gruzie, ochranu životního prostředí pomocí podpory rozvoje udržitelného ekologického zemědělství a zvýšení soběstačnosti venkovského obyvatelstva. Z hlediska cestovního ruchu se Elkana zabývá rozvojem venkovského cestovního ruchu a jako průkopník ve vývoji projektů zmiňovaného odvětví turistiky popisuje venkovský cestovní ruch jako turistickou službu v gruzínských vesnicích a malých městech. Tato služba je založena na místních zdrojích souvisejících s tradičním zemědělstvím a kulturními a přírodními hodnotami.

V rámci programu rozvoje právě venkovského cestovního ruchu podporuje produkci tradičních lokálních odrůd skrze školení a semináře o otázkách ekologického zemědělství, rozšíření služeb, obchodního plánování, mobilizace komunit, venkovského cestovního ruchu a biologické bezpečnosti. Byla také vytvořena síť

venkovských rodinných hotelů nebo penzionů a výrobců tradičních produktů. V současnosti zahrnuje 110 vlastníků v osmi regionech Gruzie. Elkana je od roku 2008 členem Evropské federace venkovského cestovního ruchu EuroGite. Na základě primárních požadavků EuroGite byly zavedeny standardy pro provozování venkovských hotelů a penzionů za účelem vyšší kvality služeb pro turisty (Elkana, About us, nedatováno).

Pokud jde o poptávku po cestovním ruchu, společnost Elkana označila venkovský cestovní ruch za splnění potřeb turistů, aby mohli „být odstraněni z hlučného a stresujícího prostředí, relaxovat v klidném, mimoměstském prostředí a užívat si čistého vzduchu, krásných scenérií, čerstvých produktů a štědrosti hostitelů“ (Khartishvili, 2008, 9).

E) Centre for Biodiversity Conservation & Research (dále jen NACRES)

Nevládní organizace NACRES byla zaregistrována v roce 1991 a byla vytvořena ze skupiny nadšenců. Tato instituce je založena na zásadách udržitelnosti a mezi hlavní poslání patří ochrana biologické rozmanitosti Gruzie a celého Jižního Kavkazu skrze ochrannářské činnosti jak na národní, tak i lokální úrovni. Mezi hlavní cíle organizace patří (NACRES, About us, nedatováno):

- ochrana a obnova ohrožených druhů v Gruzii;
- zachování ekosystémů skrze zlepšování správy chráněných území a stanovišť ovlivněných lidskou činností, dále procesy desertifikace nebo změny klimatu;
- zmírnění konfliktů mezi lidmi a divokými zvířaty;
- pomoc vládě při tvorbě strategických environmentálních dokumentů a právních předpisů;
- osvětová činnost v oblasti environmentálních aktivit zaměřených na veřejnost.

Za dobu jejího působení bylo realizováno více než 50 rozsáhlých projektů v oblasti ochrany přírody se zaměřením na udržitelné využívání biologické rozmanitosti, veřejného vzdělávání a zvyšování povědomí spolu s účastí veřejnosti na činnostech souvisejících s ochranou přírody (NACRES, About us, nedatováno).

F) Agency of Protected Areas of Georgia (dále jen APA)

Primární odpovědností agentury je správa přísných přírodních rezervací Gruzie, národních parků, přírodních památek, spravovaných rezervací, chráněných krajinných oblastí, biosférických rezervací, míst světového dědictví a mokřadních lokalit mezinárodního významu.

Cílem agentury je zlepšit správu chráněných území, zajistit funkčnost územní správy, dohlížet na proces dodržování zákonem stanovených předpisů a plánovat, vytvářet a rozvíjet nová chráněná území. (APA, Mission and Objectives, nedatováno)

Hlavními body agentury v rámci chráněných území jsou:

- dlouhodobá ochrana biogeografických jednotek Gruzie s cílem zajistit nepřetržitý rozvoj přírodních procesů;
- ochrana a obnova přírodních ekosystémů, krajiny a živých organismů;
- ochrana rozmanitosti genového fondu Červeného seznamu ohrožených druhů a zachování biologické rozmanitosti;
- zachování jedinečných a vzácných organických a anorganických přírodních formací;
- chránit území, která byla aktivně zasažena erozí, sesuvy půdy, povodněmi, lavinami, dále plochy pro tvorbu povrchových a podzemních vod, jakož i chránit oblasti toků a vypouštění před antropogenním dopadem;
- zachování a restaurování historicko-kulturních krajin a krajiny charakteristické pro architektonické a archeologické komplexy;
- vytváření vhodných polních podmínek pro neocenitelné a nenahraditelné předměty, které mají být použity pro vzdělávací účely a vědecký výzkum;
- zajištění příznivých podmínek v přírodním a historicko-kulturním prostředí pro rekreaci a podporu zdravého života a cestovního ruchu;
- podpora tradičních zemědělských činností a ochrana, obnova a rozvoj lidového umění za účelem zachování jedinečného historicko-kulturního prostředí Gruzie;

- podněcování činností, které přispívají k ochraně přírodních zdrojů a území určených pro zemědělské, průmyslové, dopravní a energetické účely

(APA, Mission and Objectives, nedatováno).

5.2 Strategie ovlivňující rozvoj cestovního ruchu

Cestovní ruch je jedním z největších a nejrychleji rostoucích odvětví v globální ekonomice. Má významné environmentální, kulturní, sociální a ekonomické dopady, a to jak pozitivní, tak i negativní. Cestovní ruch může být hlavním nástrojem hospodářského rozvoje, ale pokud není řádně naplánován, může mít destruktivní účinky na biologickou rozmanitost a nedotčená prostředí a může vést ke zneužití přírodních zdrojů, jako jsou sladkovodní toky, lesy a mořský život. Aby se těmto dopadům zabránilo, musí být cestovní ruch plánován, řízen a prováděn způsobem, který je šetrný k životnímu prostředí, sociálně prospěšný a ekonomicky životaschopný. Musí být naplánováno vyvážené využívání zdrojů kterékoli stránky, čímž se zamezí negativním dopadům, snížení spokojenosti návštěvníků nebo nepříznivému ovlivnění místní společnosti, ekonomiky a kultury (ICCT, Georgia–Marvelous Land of Tourism Researches and Reports, 2015, 166).

A) Georgian tourism development strategy 2025

Národní strategie rozvoje cestovního ruchu 2025 je nejnovějším oficiálním dokumentem, který definuje směry rozvoje odvětví, priority a propagační činnosti. Strategie cestovního ruchu Gruzie 2015–2025 je desetiletá vize a strategický plán pro zvýšení hodnoty a významu cestovního ruchu ve prospěch hospodářství země a v konečném důsledku jejích občanů. V tomto dokumentu je zdůrazněn zejména význam udržitelného rozvoje cestovního ruchu, ovšem otázky týkající se finanční podpory, konkrétních činností v oblasti odpovědnosti nejsou dostatečně prezentovány (The World Bank, A Tourism Strategy for Georgia – New Path Ahead, 2015).

Strategie rozvoje cestovního ruchu byla stanovena vládou Gruzie za podpory Světové banky. Dokument byl vytvořen ve spolupráci s vládním, soukromým a nevládním sektorem. Navrženy byly plány pro udržitelný rozvoj průmyslu a desetiletý akční plán pro zvýšení příjmů a pracovních míst. Do pracovního procesu byli zapojeni analytici Světové banky a mezinárodní poradenské společnosti Solimar International.

Samotný dokument je rozdělen do dvou částí. První část poskytuje podrobné výsledky situační analýzy, včetně zvýšení významu cestovního ruchu, jakož i identifikaci, výzkum a analýzu hlavních rušivých faktorů a možnosti maximálního výnosu investice. Druhá část kombinuje doporučení pracovní skupiny a akčního plánu pro provádění strategie, který také definuje jednotky odpovědné za různé činnosti, provádění časového rámce a cílovou míru. Jedním z hlavních cílů „Strategie 2025“ je přilákat turisty s vysokou platební schopností z EU, Severní Ameriky a sousedních států (The World Bank, A Tourism Strategy for Georgia – New Path Ahead 2015).

Strategie usiluje o dosažení **8 strategických cílů** (The World Bank, A Tourism Strategy for Georgia – New Path Ahead, 2015):

- respektovat, posilovat a chránit přirozené a kulturní dědictví Gruzie;
- vytvářet návštěvníkům jedinečné a autentické zážitky zaměřené na přírodní a kulturní bohatství;
- zvyšovat konkurenceschopnost prostřednictvím dodávek světové úrovně;
- zvyšovat a zefektivňovat marketing a propagaci, které následně přilákají více turistů;
- rozšiřovat a posilovat schopnosti Gruzie shromažďovat a analyzovat údaje o cestovním ruchu a měřit výkonnost průmyslu;
- rozšiřovat investice veřejného a soukromého sektoru do odvětví cestovního ruchu;
- posilovat podnikatelské prostředí, usnadňovat zvýšené zahraniční a domácí investice;
- vytvářet partnerství mezi vládou, průmyslem, nevládními organizacemi a komunitami, které budou potřebné k dosažení všech výše uvedených cílů.

Dlouhodobým cílem Gruzie v oblasti cestovního ruchu je rozvoj země jako vyhledávané turistické destinace, zvýšení mezinárodního profilu země a výhod pro národ. Jedním z hlavních principů strategie je dlouhodobá udržitelnost založená na konceptu „geoturismu“, který je zaměřen na geografickou ochranu cílového bodu, a to včetně ochrany životního prostředí, kulturního dědictví a blahobytu místní populace (MEPA, 2018, 123).

Důležitou roli hraje implementace infrastrukturních projektů a zvýšení podílu cestovního ruchu na národní ekonomice. V příštích 10 letech by se měl v důsledku

zvýšeného množství peněz vynaložených návštěvníky výrazně zlepšit příspěvek cestovního ruchu do gruzínské ekonomiky. Dokument zejména počítá s velkým nárůstem příjmů z cestovního ruchu na HDP – z 1,8 mld. USD v roce 2015 na 5,5 mld. USD v roce 2025. Kromě typických gruzínských tradičních aktivit, jako je lyžařský nebo mořský turismus, se plánuje rozvoj a propagace v relativně nových oblastech, jako jsou kulturní, vzdělávací, rekreační, zdravotní a lázeňské atraktivity. Gruzie má v těchto oblastech obrovské zdroje, které vláda v nadcházejících letech podpoří. Národní strategie rozvoje cestovního ruchu do roku 2025 zahrnuje desetiletou vizi pro celou zemi, ale celkové pokrytí všech nezbytných oblastí není možné. Z tohoto důvodu se plánuje vypracování několika dokumentů se zúženými směry na základě hlavního dokumentu, který bude účinněji podporovat odvětví cestovního ruchu. Podle prognózy Světové banky se Gruzie do roku 2025 stane známou jako přední, celoroční, vysoce kvalitní destinace cestovního ruchu zaměřená na své jedinečné kulturní a přírodní dědictví, prvotřídní zákaznický servis a nadčasovou tradici a pohostinství (The World Bank, A Tourism Strategy for Georgia – New Path Ahead, 2015).

Přestože se strategie týká ochrany přírody a kultury a jedinečných autentických zážitků návštěvníků, neexistují žádné explicitní odkazy na alternativní formy cestovního ruchu, jako je venkovský turismus, agroturistika nebo ekoturistika. V roce 2012 však GNTA začala podporovat venkovskou a vinařskou turistiku určováním a značením vinařských tras v zemi (Khartishvili et al., 2019).

B) Rural Development Strategy of Georgia 2017–2020

Vláda Gruzie schválila v roce 2017 první národní strategii pro rozvoj venkova. Jedná se o vizi na období 2017–2020 v klíčových oblastech rozvoje venkova. Jedná se o růst a diverzifikaci místních ekonomik, zlepšení sociální a veřejné služby, udržitelné využívání přírodních zdrojů a místní zapojení do procesů rozvoje. Proces je iniciován vládou Gruzie a podporován Evropskou unií a dvěma agenturami OSN – UNDP a Organizací pro výživu a zemědělství (FAO), v rámci Evropského programu sousedství pro zemědělství a rozvoj venkova financovaného EU (ENPARD).

Strategie představuje nový přístup k rozvoji venkova v Gruzii založený na nejlepších postupech EU v této oblasti. Zaměřuje se na podporu podnikání a občanské angažovanosti a na zlepšování kvality života lidí. Zvláštní pozornost však věnuje přírodnímu a kulturnímu dědictví.

EU podporuje rozvoj venkova v Gruzii prostřednictvím programu ENPARD. Hlavním cílem programu ENPARD je snížit chudobu zmíněných oblastí. První fáze se zde zaměřila na rozvoj potenciálu zemědělství a druhá na vytváření ekonomických příležitostí s přesahem zemědělské činnosti pro venkovské obyvatelstvo (Delegation of the European Union to Georgia, Georgia Adopts First National Strategy for Rural Development, 2017).

Strategie zahrnuje několik prioritních oblastí, z nichž první je zdravotnická ekonomika a spravedlivá soutěž, kterých bude dosaženo následujícími způsoby (Papidze, 2017):

- hospodářské oživení zemědělství, restrukturalizace a modernizace prostřednictvím diverzifikace a rozvoje účinných dodavatelských řetězců;
- diverzifikace venkovského hospodářství posílením hodnotového řetězce souvisejícího se zemědělstvím a podporou různých udržitelných nezemědělských činností;
- rozvoj cestovního ruchu ve venkovských oblastech, založený na venkovské specifitě a jedinečné kulturní identitě.

Další prioritní oblastí strategie je ochrana životního prostředí a udržitelné hospodaření s přírodními zdroji. V tomto směru by měly být provedeny následující kroky:

- zlepšení hospodaření s vodou, lesy a jinými zdroji v cílených venkovských oblastech;
- podpora udržitelných systémů nakládání s odpady ve venkovských oblastech;
- činnosti používané ke zmírnění negativního dopadu změny klimatu, hodnocení rizik.

Mezitím strategie nastiňuje vizi toho, jak zlepšit sociální podmínky a životní úroveň ve venkovských oblastech Gruzie. Více zahrnuje (Papidze, 2017):

- zvyšování informovanosti v oblasti inovací a podnikání, jakož i podporu spolupráce prostřednictvím přispívání k otázkám rozvoje dovedností a zaměstnanosti (zejména pro mladé lidi a ženy);

- zlepšení základní venkovské infrastruktury (včetně silnic vedoucích k místům kulturního dědictví a další příslušné infrastruktury) a dostupnosti vysoce kvalitních veřejných služeb, včetně informačních a komunikačních technologií;
- zvýšení zapojení venkovského obyvatelstva (zejména mládeže a žen) do určování místních potřeb a jejich zajištění.

C) Third National Environmental Action Programme of Georgia 2017–2021

Third National Environmental Action Programme of Georgia byl vytvořen koordinací Ministerstva ochrany životního prostředí a zemědělství Gruzie s finanční podporou EU a pomocí místních a evropských odborníků. Tento dokument představuje hlavní strategický dokument země v oblasti ochrany životního prostředí a přírodních zdrojů, který definuje dlouhodobé strategické priority sektoru a specifický akční plán na pětileté období 2017–2021. Third National Environmental Action Programme of Georgia odráží koordinované činnosti agentur zúčastněných stran, tedy orgánů místní správy i samosprávy (MEPA, 2018, 4).

Mezi cíle programu patří zajištění zachování biologické rozmanitosti a její udržitelné využívání, zachování ekosystémových procesů a služeb a udržování zdravého životního prostředí. Tyto cíle mají být dosaženy pomocí rozšíření sítě chráněných území, zlepšení systému správy chráněných území a podpory udržitelné ekoturistiky v chráněných oblastech (MEPA, 2018, 70).

Důležitost je kladena také na rozšíření lesních funkcí nad rámec dřeva a nedřevěných produktů, a to především na větší intenzitu propagace a podpory rekreačního využití lesů. Rozvoj udržitelné ekoturistiky by měl být podpořen identifikací specifických rekreačních lesních oblastí se současným rozvojem potřebné infrastruktury. Pro místní obyvatelstvo by se mělo jednat o vytvoření pracovních míst a příjmů (MEPA, 2018, 79).

V prosinci roku 2019 byl vypracován na základě pokynů předsedy vlády Gruzie Giorgiho Gakharia akční plán pro řešení výzev v lyžařských areálech v zimní sezóně. Koordinační tým navštívil lyžařská střediska, aby zjistil současnou situaci. Následně byly definovány konkrétní kroky, které se budou realizovat spolu s lhůtami dokončení

a odpovědnými stranami. Mezi primární problémy patří nízká kapacita parkovacích míst, slabý zákaznický servis ve střediscích a nedostatečná zdravotnická zařízení či nedostatečná intenzita čištění silnic. Koordinační tým zahrnuje úředníky Ministerstva hospodářství a udržitelného rozvoje Gruzie, Ministerstva pro místní rozvoj a infrastrukturu Gruzie, Ministerstva vnitra Gruzie a příslušných místních orgánů. Veřejné instituce budou v zimě fungovat koordinovaně, aby zajistily, že se zvýší efektivní správa lyžařských středisek (Government of Georgia, 2019).

D) Green Tourism

Součástí udržitelného cestovního ruchu v Gruzii je také tzv. „zelený turismus“. Jeho cílem je podporovat udržitelnější postupy v cestovním ruchu skrze podporu propojení mezi iniciativami soukromého sektoru a také zlepšováním spolupráce mezi soukromým a veřejným sektorem. Inspirací je „zelené schéma“, jež je realizováno ve Slovinsku. V případě zeleného cestovního ruchu se nejedná pouze o ekoturistické činnosti, ale také o podporu ekologických a udržitelných postupů v celém hodnotovém řetězci cestovního ruchu. Tento koncept lze rozdělit do čtyř komponentů:

- „zelená destinace“ – skládající se z rozvoje a implementace předpisů pro územní plánování a rozvoj infrastruktury a spolupráce napříč institucemi;
- „zelená výroba/producenti“ – podpora místní kvalitní produkce, podpora vazeb mezi soukromým sektorem a vládními institucemi;
- „zelené ubytování“ – podpora kvalitních standardů, využití environmentálních technologií, environmentálního managementu a budování součinnosti služeb;
- „zelení průvodci“ – propagace standardů kvality pro bezpečnost a správnou environmentální praxi, kodex chování pro návštěvníky a aktivity.

Následně jsou vypracovaná kritéria pro zelený turismus, která jsou specifická pro gruzínský koncept. Je to především východisko pro prozkoumání toho, co je v současnosti v Gruzii nabízeno pro potřeby budoucího rozvoje. Konkrétně se jedná o (Schülein, 2018, 3–4):

- využívání inovativních technologií a obnovitelných materiálů pro infrastrukturu a využívání inovativních technologií a obnovitelných materiálů pro infrastrukturu;
- využití technologií obnovitelné energie a energetické účinnosti;

- bezpečné zásobování pitnou vodou a minimalizaci spotřeby vody;
- systém čištění odpadních vod;
- hospodaření s pevným odpadem (nevytvářet odpad, recyklace a likvidace odpadu);
- výrobu a spotřebu přírodních domácích nebo místních produktů;
- kontrolu kvality, označování a certifikaci produktů jako „ekologické produkce“;
- školení zaměstnanců o environmentálním povědomí a chování;
- zvýšení environmentálního povědomí návštěvníků během pobytu;
- používání pokynů pro návštěvníky (kodex chování);
- podporu neziskových aktivit na zachování nebo regeneraci přírodních zdrojů a ochranu kulturního dědictví a zlepšení společenského rozvoje.

Globální etický kodex pro cestovní ruch (dále jen GCET)

Gruzie se svým podpisem připojila 1. října 1999 k zásadám etického kodexu globálního cestovního ruchu. Dokument ukládá zemi povinnost převzít určité odpovědnosti v oblasti udržitelného rozvoje cestovního ruchu (Khokhobaia, 2016).

GCET poskytuje základní referenční rámec pro odpovědný cestovní ruch. Mezi jeho cíle patří pomoci vládám, komunitám a turistům v oblasti cestovního ruchu a také maximalizovat přínos turismu a minimalizovat negativní dopady na environmentální prostředí, kulturní dědictví a také společnost. Jeho zásady nejsou závazné. Kodex obsahuje 10 zásad v ekonomické, kulturní, sociální a environmentální oblasti cestovního ruchu (UNWTO, Global Code of Ethics for Tourism, nedatováno).

5.3 Systém ekologické certifikace v Gruzii

První ekologickou značkou v oblasti udržitelného cestovního ruchu je v Gruzii Georgian Eco Label. Vytvořená byla v letech 2013/2014 a jejími partnery jsou APA, GNTA, GTA a NACRES s podporou a vedením UNWTO. Cílem je vytvořit uznávanou značku v oblasti udržitelné kvality, která bude zastávat etické hodnoty a kvalitní cestovní zážitky. Jako hlavní cíl projektu se zdůrazňuje zvýšení kvality a objemu cestovního ruchu (Tourism 2030, Georgian EcoLabel, nedatováno).

V Gruzii funguje nevládní organizace Sustainable Tourism Business Association (dále jen STBA), která je provozována zkušenými profesionály z různých oblastí, jako je vzdělávání, cestovní ruch a doplňková infrastruktura. Tito profesionálové se etablovali na trhu gruzínského udržitelného ruchu více než deset let. Cílem sdružení je především zvyšování povědomí o udržitelném cestovním ruchu, zlepšení společenské odpovědnosti podniků a podpora občanské společnosti. Mezi vedlejší cíle patří vytvoření databází s udržitelnými cestovními produkty a služeb cestovního ruchu, zvyšování kvalifikace pro poskytovatele udržitelných služeb cestovního ruchu, vylepšení spolupráce mezi poskytovateli navzájem a v neposlední řadě stanovení mezinárodního standardu udržitelného cestovního ruchu – vytvoření ekoznačky. (STBA, nedatováno).

Do této značky lze zařadit devět turistických produktů (Tourism 2030, Georgian EcoLabel, nedatováno):

- geostezky na chráněném území Vašlovani: Supi nad bahenními sopkami, Země skryté vody;
- interpretační stezky v chráněné oblasti Lagodechi: Stezka vodopádu Black Grouse, Stezka pevnosti Machii, Cesta interpretace přírody;
- ekologická brouzdaliště v národním parku Kolkheti: ekologické pádlování na řece Churia;
- zipline a kanoistika Národním parku Mtirala;
- cyklostezky v Národním parku Tbilisi.

6 PRIMÁRNÍ VÝZKUM A JEHO VYHODNOCENÍ

6.1 Dotazníkové šetření

Hlavním cílem dotazníkového šetření bylo zjistit povědomí mezi turisty navštěvujícími Gruzii o udržitelném cestování. Mezi dílčí cíle bylo zařazeno, zdali lze prokázat jako hlavní motiv pro příjezd turistů do Gruzie přírodní atraktivita a s nimi spojené šetrné formy cestovního ruchu. Rovněž bylo cílem prokázat, má-li Gruzie potenciál pro provozování těchto udržitelných forem, které by se mohly rozvíjet do budoucna. Dále bylo účelem identifikovat období během roku, v němž se turisté do Gruzie vypravují nejčastěji, a odpovědět na otázku, zda je pro turisty cestující do Gruzie důležitá udržitelnost. Dotazník je k nahlédnutí v příloze této diplomové práce (viz příloha č. 1).

Vyhodnocení dotazníkového šetření bylo provedeno v programu Microsoft Excel, v němž byly vytvářeny grafy a tabulky. Díky grafickému zobrazení lze vyčíst odpovědi na otázky a následně je prezentovat jako celek. Na dotazník odpovědělo celkem 317 respondentů, kteří odpovídali v období od dubna do června roku 2020 (viz kapitola 1.2.2).

6.1.1 Vyhodnocení dotazníkového šetření

Otázky číslo 16–19 se zabývaly charakteristikou respondentů a nejsou k nim vyhotovena grafická zobrazení. Dotazníkového šetření se zúčastnilo 163 mužů (51,4 %) a 154 žen (48,6 %), čímž nedochází k genderové nerovnosti v oblasti zastoupení respondentů.

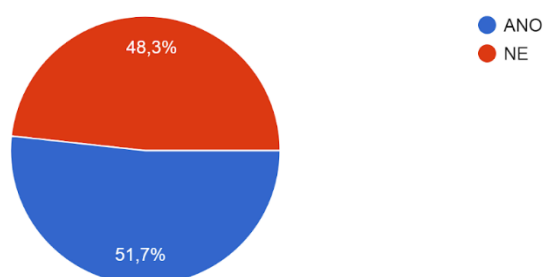
Pro snadnější orientaci a vyhodnocování v oblasti věku byli respondenti rozděleni do standardních věkových kategorií po deseti letech s výjimkou mezních kategorií, tj. nezletilí respondenti (méně než 18 let), 18–25 let a poté ve věku 65 a více let. Ostatní jsou rozděleni v rozmezí 26–35, 36–45, 46–55 a 56–65. Nejvíce respondentů bylo ve věku 26–35 let (129 osob, tj. 40,7 %). Další skupinou byli respondenti ve věku 18–25 let s počtem 67 respondentů (21,1 %), následovala skupina osob ve věku 36–45 let s počtem 64 respondentů (20,2 %). A ve věku 46–55 let odpovědělo 39 osob (12,3 %). Nejméně byly zastoupeny osoby ve věkové kategorii

18 a méně let (2 respondenti), 65 a více let (4 respondenti) a osoby ve věku 56–65 let s počtem 12 respondentů.

Celkem 184 respondentů (58 %) uvedlo nejvyšší vzdělání vysokoškolské, následně 101 respondentů (31,9 %) uvedlo vzdělání středoškolské s maturitou. Dosažené vyšší odborné vzdělání má 16 respondentů a střední školu s výučním listem uvedlo 13 respondentů. Pouze 3 respondenti uvedli základní vzdělání.

Pro 51,7 % respondentů je důležitá kvalita životního prostředí v destinaci, do které cestují (viz graf č. 7).

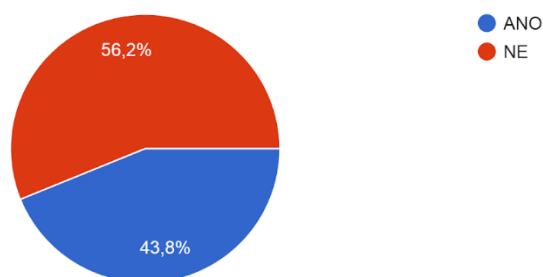
Graf č. 7 – Dotazníkové šetření: Je pro Vás důležitá kvalita životního prostředí v destinaci Vaší cesty?

Zdroj: vlastní zpracování (2020)

Na otázku, zda se respondenti setkali s pojmem udržitelný cestovní ruch na svých cestách, odpovědělo 56,2 % osob negativně a 43,8 % pozitivně. Pokud odpověděli respondenti kladně, byla položena doplňující otázka, zda by na několika příkladech mohli uvést, které prvky udržitelného cestovního ruchu pozorovali při svých cestách.

Graf č. 8 – Dotazníkové šetření: Setkal/a jste se někdy s pojmem udržitelný cestovní ruch (dále UCR)?

Zdroj: vlastní zpracování (2020)

Zde jsou zaznamenány některé z odpovědí:

- *„Podpora obyvatel skrze ubytování v soukromí, jíst v malých lokálních restauracích, dávám přednost třeba vlakové dopravě před automobilovou nebo leteckou.“*
- *„Udržitelný cestovní ruch v zemích typu Gruzie dle mého názoru existuje naprosto samostatně a dlouhodobě, aniž by vůbec tušil, že se jmenuje udržitelný. Důvodem je menší povědomí o těchto zemích, menší míra komfortu, větší náročnost na cestování a obecně slabší nabídka zájezdů do těchto zemí. Osobně bych obětoval letoviska typu Hurghada, nebo Bibione pro masovou turistiku, kde se můžou miliony lidí nahřívát na lehátku a neomezeně srkat teplé koktejly, čímž pak budou destinace jako Kavkaz uchráněny před jejich nájездem a zůstanou nadále udržovaně rozvíjené a hlavně autentické.“*
- *„V Gruzii? Upřímně tady se bohužel udržitelností zatím příliš nezabývají, ale doufám, že sem snaha o udržitelnost brzy dorazí. Jediné, co mně napadá, je, že v Batumi a centru Tbilisi instalovali odpadkové koše, které umožňují třídění odpadu, a myslím si, že to má souvislost s turismem, protože jinde nic takového není.“*

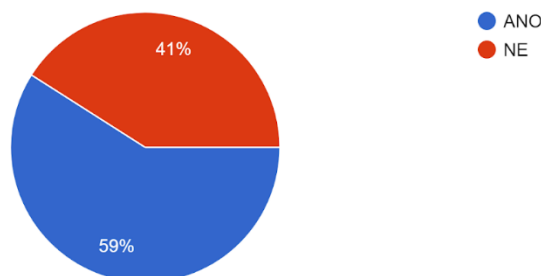
Často se opakující odpovědi:

- zpoplatněné vstupy do národních parků, případně zpoplatnění a limity pro turisty (Spojené státy americké, Jihoafrická republika, Tanzanie, Nový Zéland, Machu Picchu v Peru a další);
- podpora lokálních komunit v podobě nákupu výrobků či suvenýrů, ubytování v soukromí či malých guest housech a penzionech, využívání lokálních služeb spojených s cestovním ruchem, jako jsou stravovací zařízení;
- turistika na farmách, výpomoc;
- limity pro návštěvníky historických památek, objektů;
- využívání ekohotelů či ubytování, která šetří vodou, třídí odpad;
- sami respondenti uváděli, že cestují udržitelně.

I přestože 56,2 % respondentů se nikdy s pojmem udržitelný cestovní ruch nesetkalo, odpovědělo v následující otázce 187 osob (59 %), že se o takto zaměřené

aktivity či výlety zajímají a provozují je (viz graf č. 9). To může být způsobeno neznalostí tohoto pojmu.

Graf č. 9 – Dotazníkové šetření: Zajímáte se o výlety zaměřené na UCR?

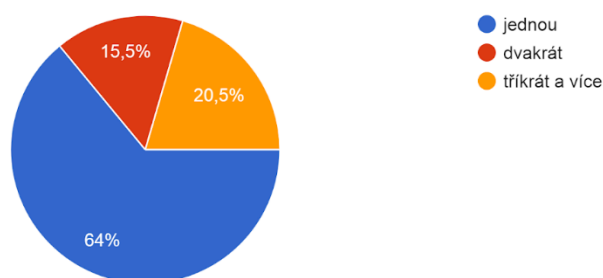

Zdroj: vlastní zpracování (2020)

Z dotazníkového šetření vyplývá, že se respondenti i přes většinovou neznalost pojmu udržitelný cestovní ruch zajímají o aktivity, které s tímto pojmem souvisí. Ti, kteří se s pojmem již setkali, jsou schopni uvést příklady s ním spojené. Zároveň také respondenti, kteří mají dokončené vysokoškolské vzdělání, mají největší povědomí o tom, co udržitelný cestovní ruch je a dokáží ho identifikovat.

Z celkového počtu 317 respondentů Gruzii navštívilo pouze jednou 203 osob. Více než třikrát se do Gruzie vydalo 65 respondentů (viz graf č. 10).

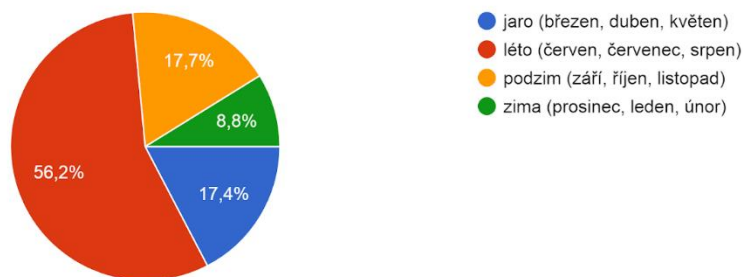
Graf č. 10 – Dotazníkové šetření: Kolikrát jste do této chvíle Gruzii navštívil/a?

Zdroj: vlastní zpracování (2020)

Z pohledu ročního období strávilo v Gruzii svůj čas nejvíce respondentů (56,2 %) v letních měsících (červen, červenec, srpen). Naopak v zimních měsících (prosinec, leden, únor) navštívilo zemi nejméně respondentů (8,8 %). Jarní a podzimní měsíce byly z hlediska návštěvnosti srovnatelné (viz graf č. 11).

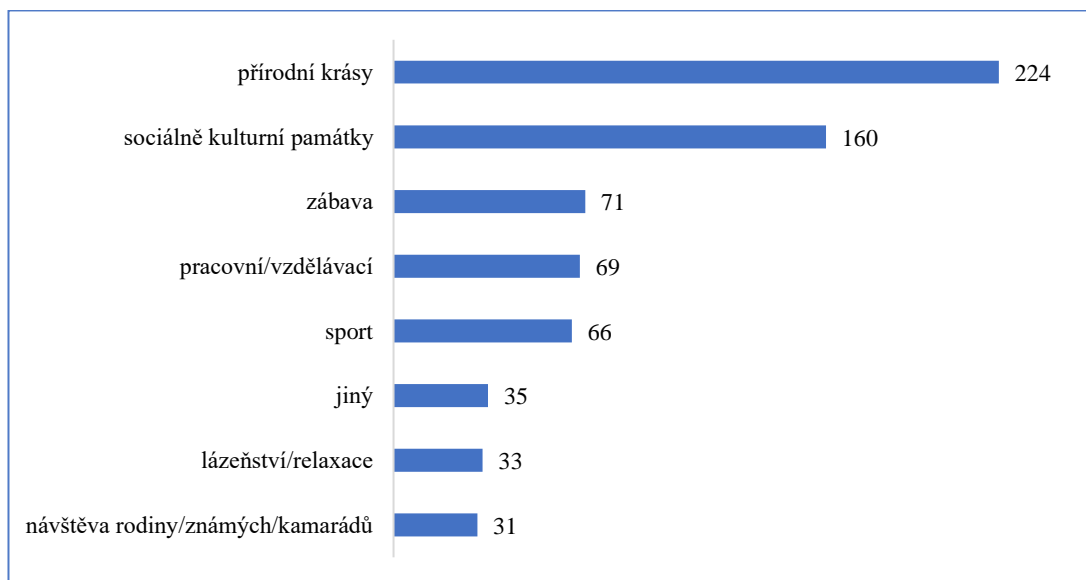
Graf č. 11 – Dotazníkové šetření: V jakém ročním období jste v Gruzii strávil/a nejvíce času?

Zdroj: vlastní zpracování (2020)

Pro více než 70 % respondentů (224 osob) byly hlavní motivací při návštěvě Gruzie přírodní krásy. Dále převažovaly sociálně kulturní památky, které uvedlo 132 respondentů. Třetím nejčastějším motivem byla zábava, a to s počtem 71 odpovědí. V možnosti „jiné“ respondenti uvedli například poznávání nové kultury a lidí, turistiku, gastronomii či dlouhodobý pobyt. Odpovědi jsou zaznamenány v grafu č. 12.

Graf č. 12 – Dotazníkové šetření: Jaký byl hlavní motiv Vaší cesty? (maximálně 3 odpovědi)

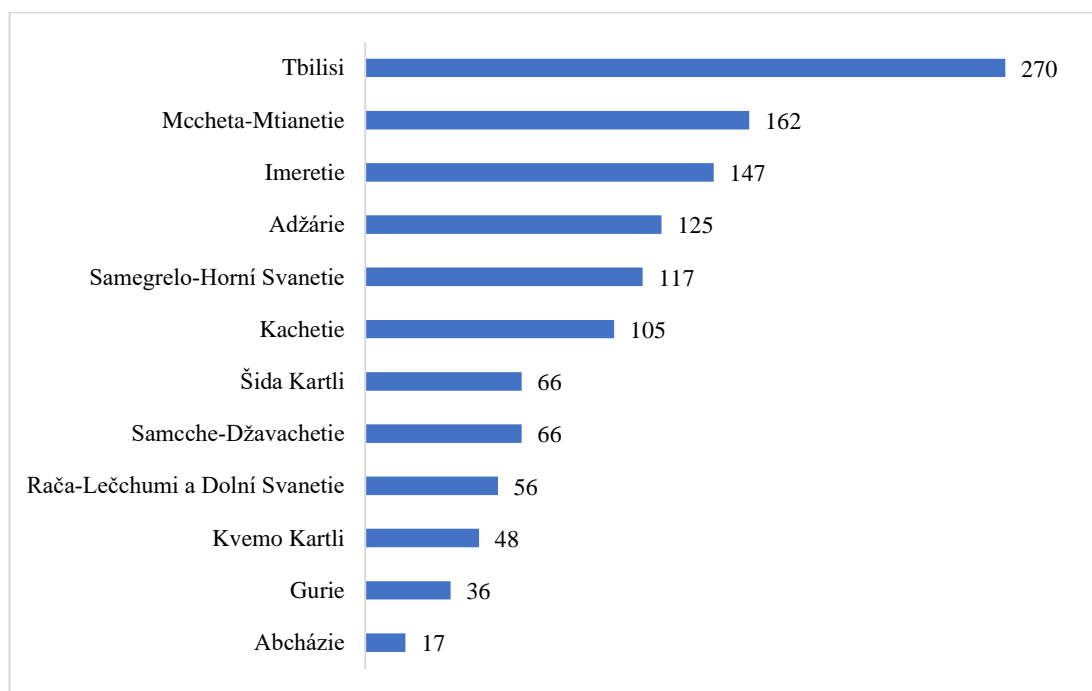

Zdroj: vlastní zpracování (2020)

Nejnavštěvovanějšími regiony byly Tbilisi (85,2 %), Mcheta-Mtianetie (51,1 %), Imeretie (46,4 %), Adžárie (39,4 %) a Samegrelo-Horní Svanetie (36,9 %). Právě regiony Mcheta-Mtianetie, Imeretie a Samegrelo-Horní Svanetie disponují horskými oblastmi, které jsou velkým lákadlem pro příjíždějící turisty. Naopak nejméně

navštěvovanými regiony byly Abcházie, Gurie, Rača-Lčchumi a Dolní Svanetie či Kvemo Kartli. Respondenti v této otázce měli neomezený počet odpovědí. Přesné výsledky jsou zaznamenány v grafu č. 13.

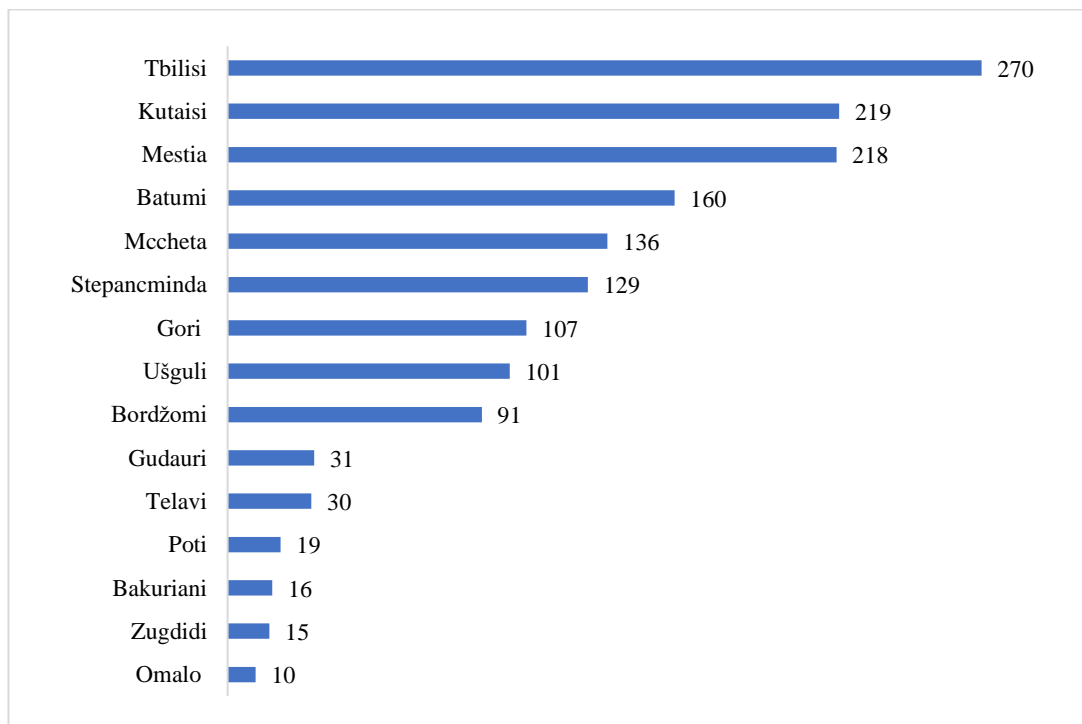
Graf č. 13 – Dotazníkové šetření: Do kterého regionu jste cestoval/a? (možnost více odpovědí)

Zdroj: vlastní zpracování (2020)

Mezi nejvíce navštěvovaná města patří Tbilisi (270 odpovědí), Kutaisi (219 odpovědí), Batumi (160 odpovědí), Mccheta (136 odpovědí), Stepancminda (129 odpovědí) a Mestia (128 odpovědí). Na prvních třech místech jsou města, která disponují také mezinárodním letišťem a jsou také vhodná jako výchozí body pro následné cestování po Gruzii. Kutaisi, Stepancminda a Mestia jsou také dobrými výchozími lokalitami pro horské trekky. V možnosti „jiné“ se opakovaly města jako Telavi, Poti, Roshka, Gudauri a Bakuriani. Právě Gudauri a Bakuriani jsou zimní střediska, což se promítlo v odpovědích, v jejichž rámci všichni respondenti, kteří uvedli pobyt v zimních měsících, také uvedli jedno z těchto dvou měst. Přesné odpovědi jsou zaznamenány v grafu č. 14.

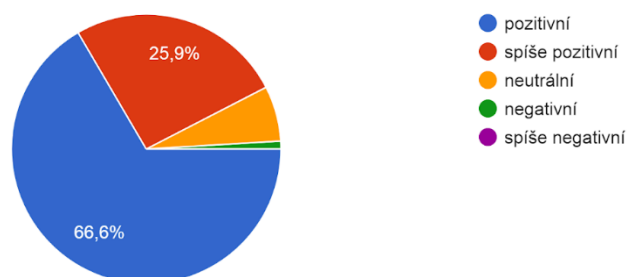
Graf č. 14 – Dotazníkové šetření: Které z těchto měst jste navštívil/a? (možnost více odpovědí)

Zdroj: vlastní zpracování (2020)

Podle většiny respondentů mají Gruzínci k příchozím turistům pozitivní či spíše pozitivní vztah. K neutrálnímu vztahu se přiklonilo 21 respondentů. Pouze 3 respondenti uvedli negativní vztah místních obyvatel k turistům. Odpovědi jsou zaznamenány v grafu č. 15.

Graf č. 15 – Dotazníkové šetření: Jaký je podle Vás vztah obyvatel Gruzie k turistům navštěvujícím zemi?

Zdroj: vlastní zpracování (2020)

Za největší přednosti Gruzie z pohledu turisty jsou považovány výhodná geografická poloha, příroda, horské prostředí a velké množství horských tras, což uvedlo 247 respondentů. Dále pak bohatá kultura a historie doložená atraktivními

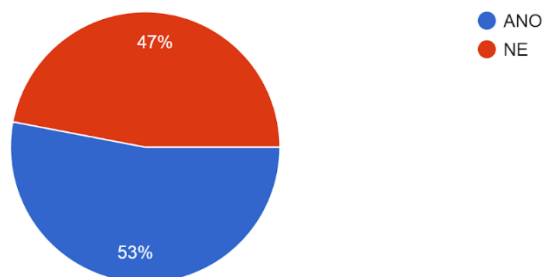
památkami, autenticita, gastronomie ve spojitosti s výrobou vína a koňaku či již zmíněná pohostinnost, vstřícnost a ochota místních obyvatel. V menší míře se objevovaly odpovědi zahrnující cenovou stránku cestování v Gruzii, kdy je právě Gruzie považována turisty za cenově dostupnou destinaci a také turismus, který není zatím masový.

Přes 50 % respondentů uvedlo, že atraktivní lokality pro turisty byly znečištěné, což ukazuje graf č. 16. Například se jednalo o odpadky povalující se na cestách, v řekách či na pobřeží, dále pak skládky, zchátralé či zhroucené domy nebo neexistence třídění odpadu. Lze tedy říci, že odpadové hospodářství je v Gruzii na nízké úrovni. Ze 168 odpovědí více než polovina zahrnovala informaci o znečištění v celé Gruzii. Jedna z respondentek v souvislosti se znečištěním uvedla: *„Těch míst bylo hodně. V Gruzii všeobecně není velká osvěta ohledně vztahu k životnímu prostředí, odpady se netřídí, několikrát jsem byla svědkem toho, jak přímo z auta za jízdy stáhli okno a vyhodili odpadky. Když jsem zorganizovala jednou se skupinou dobrovolníků (expatů) sbírání odpadků kolem Lisi lake, mělo to u místních pozitivní reakce. O to víc mě příjemně překvapila skupinka mladých Gruzínů v Jute, když jsem je potkala při hiku s velkým pytlem, jak po trase sbírali odpadky.“*

Konkrétní lokality, které byly dále uvedeny, jsou tyto:

- Kutaisi, Tbilisi (především jeho předměstí);
- Batumi;
- Mestia;
- základní tábor na Kazbeg;
- lyžařská střediska v Bakuriani a Gudauri během měsíce ledna v hlavní zimní sezóně;
- podél cest v horách v oblasti Svanetie.

Graf č. 16 – Dotazníkové šetření: Byly v době Vašeho pobytu v Gruzii turisticky atraktivní lokality znečištěné (špatné zacházení s odpady atd.)?

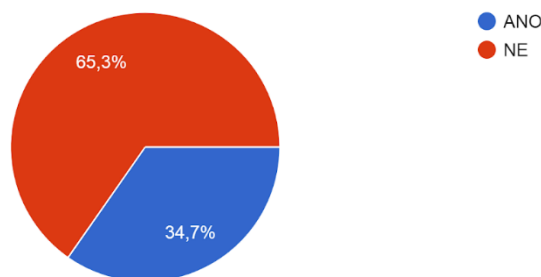

Zdroj: vlastní zpracování (2020)

Na otázku, zda byla některá lokalita přetížena turisty, odpovědělo 65,3 % respondentů ne, jak ukazuje graf č. 17. Respondenti, kteří odpověděli ano, se mohli o konkrétních lokalitách vyjádřit v doplňující otázce. Mezi místa, která byla podle respondentů přetížena turisty, uvedli tato:

- Stepansminda;
- Mestia;
- Tbilisi (především u turistických atraktivit jako Katedrála Nejsvětější Trojice, pevnost Narikala či ulice Rustaveli);
- Kutaisi (u katedrály Bagrati);
- Batumi (pláže na pobřeží, moderní centrum města);
- Mccheta;
- Gudauri v zimní sezóně;
- Bakuriani v zimní sezóně;
- oblast Kazbegi, zejm. při výstupu na Kazbeg;
- oblast Svanetie;
- Gergeti Trinity Church;
- Betlemi Hut;
- Tbilisi Sea;
- klášter Džvari.

Graf č. 17 – Dotazníkové šetření: Byla v době Vašeho pobytu v Gruzii podle Vás nějaká lokalita přetížena turisty?

Zdroj: vlastní zpracování (2020)

Respondenti také uváděli doplňující informace, že se jedná především o období letní sezóny, kdy do Gruzie cestuje větší množství turistů než v jiném období. Dále pak, že lze hovořit o nárůstu v období několika posledních let.

Výsledky dotazníkového šetření slouží k ověření hypotéz a následných odpovědí na některé výzkumné otázky.

Ověření hypotéz:

H1: Hypotéza byla ověřena na základě dotazníkového šetření. Konkrétně se jednalo o otázku č. 3: „V jakém ročním období jste v Gruzii strávil/a nejvíce času?“ Hypotéza, jež se týkala letní turistické sezóny, byla potvrzena, protože 56,2 % respondentů uvedlo letní měsíce (červen, červenec, srpen) jako ty, ve kterých strávili v Gruzii nejvíce času. Dále to také potvrzují data o přijíždějících turistech do země získaná z Geostatu(viz kapitola 4.1).

H2: Tato hypotéza se zaměřovala na nejvyhledávanější turistické atraktivity. Předpokladem bylo, že největší počty turistů mají za hlavní motiv cesty přírodně orientované atraktivity. Hypotéza byla ověřena otázkou z dotazníkového šetření č. 4: „Jaký byl hlavní motiv Vaší cesty?“ Zde bylo možné vybrat maximálně tři odpovědi, jež byly následovány otázkou č. 11: „Jaké jsou podle Vás největší přednosti Gruzie z pohledu turisty?“ Hypotéza byla potvrzena, protože 247 respondentů uvedlo ve svých odpovědích spojitost s přírodou, horskými oblastmi, pohořím Kavkaz či horskou turistikou.

H3: Hypotéza byla potvrzena na základě otázky z dotazníkového šetření č. 2: „Setkal/a jste se někdy s pojmem udržitelný cestovní ruch (dále UCR)?“ K tomu se váže rovněž

otázka č. 18: „Jaké je Vaše nejvyšší dokončené vzdělání?“ Z celkem 139 pozitivních odpovědí na otázku č. 2 uvedlo také 103 respondentů vysokoškolské či vyšší odborné vzdělání.

6.2 Rozhovory

Rozhovory slouží jako doplnění analýzy a dotazníkového šetření. Práce je tímto obohacena o pohled osob, které mají v problematice udržitelného cestovního ruchu v Gruzii přehled díky svým vlastním odborným zkušenostem (viz kapitola 1.2.4).

Rozhovory byly vedeny online skrze mailovou komunikaci vzhledem k okolnostem s pandemií koronaviru a následným vyhlášením nouzového stavu z usnesení vlády dne 12. 3. 2020 č. 194 (Vláda ČR, 2020).

6.2.1 Rozhovor s RNDr. Ivanou Bursíkovou, Ph.D.

A) Představení

Vystudovala Přírodovědeckou fakultu Univerzity Karlovy v Praze. Od roku 1998 působila 12 let v komunální politice, v jejímž rámci se věnovala především kultuře a památkové péči, územnímu rozvoji a dopravě. V roce 2002 se stala ředitelkou organizace AGORA CE. Zaměřuje se na oblasti pořádání debat a diskusí, na různé formy zapojování veřejnosti do rozhovorů v obcích a vzdělávání osob ve státní správě a samosprávě. Od roku 2009 pracuje na projektech v zemích Východního partnerství (Gruzie, Arménie, Srbsko, Bosna, Moldávie, Ukrajina, Tádžikistán, Kyrgyzstán). Také spravuje webové stránky dogruzie.com, kde lze nalézt velké množství doporučení a rad při výpravě do Gruzie (AGORA CE, O nás, nedatováno).

B) Rozhovor

Udržitelný turismus je podle ní takový, který nepoškozuje ani životní prostředí, ani nemění zvyky obyvatel a nenarušuje jejich kulturu a život. Dále zmiňuje, že za období, kdy Gruzii navštěvuje, lze rozpoznat značný vývoj v cestovním ruchu v mnoha částech země. Jako příklady uvádí zlepšení v oblasti ubytování, nárůst suvenýrového prodeje v turisticky atraktivních lokalitách a také rostoucí počet restauračních zařízení. Uvádí, že celkově gruzínská gastronomie zastává poměrně

velkou roli. Poskytovatelé gastronomických služeb mají dojem, že je potřeba turisty „ujíst k smrti a nechat vyspat“. Celkově se místní obyvatelé chovají velmi pozitivně a pohostinně dle hesla „*host do domu, bůh do domu*“.

Důležitým faktorem při rozvoji cestovního ruchu v zemi je podle ní fakt, že právě turismus a příjmy z něj jsou jedním z hlavních zdrojů obživy, především v horských oblastech. Pojem udržitelný turismus je v gruzínské populaci málo rozšířený a nezajímá je to, nebo o něm lidé neslyšeli vůbec. Přesto jsou Gruzíni hrdí a své národní památky si velmi chrání. S rozvojem země a turismu také souvisí jeho nejen pozitivní, ale především negativní dopady. Mezi negativní uvádí obavu z komercializace. Příkladem může být gruzínská pohostinnost, která by se mohla odehrávat pouze za peníze, stejně jako se tomu stalo v některých turisticky atraktivních zemích. Dalším příkladem negativa spojeného s rozvojem turismu je nekontrolovatelný stánkový prodej importovaného zboží, a to zejména v oblasti Mchety, Tbilisi a Svanetii. Problémem je také vysoká cena místních služeb ve srovnání s oblastmi, které nejsou turisticky moc atraktivní.

I přes tyto dopady disponuje Gruzie mnoha atraktivitami pro potenciální turisty. Rozdílné segmenty turistů vyhledávají různé atraktivity. Uvádí, že lidé z muslimských zemí jezdí do Gruzie velmi často, ale cílem jejich návštěvy jsou především kasina, nevěstince a nákupní střediska. Evropané dávají přednost horským oblastem a historickým památkám. Mezi stále se rozvíjející segmenty patří vinařská turistika, horské výlety na koních a kulinářské zájezdy. Mezi lákadla se řadí také adrenalinové cesty pohořím Kavkazu na motorkách či v offroad automobilech.

Dle jejího názoru mohou zejména mladší turisté nemluvící rusky pociťovat jazykovou bariéru v horských oblastech. Gruzínština je velmi obtížný jazyk, a právě v horských oblastech je velká absence anglicky, ale i rusky mluvících obyvatel. Na otázku, proč nejsou počty turistů přijíždějících do Gruzie srovnatelné v průběhu celého roku, odpověděla, že Gruzie neumí nabídnout program pro turisty mimo sezónu a neumí se propagovat. Chybí jednotná prezentace země nebo weby, a to ať už jednotlivých krajů, nebo turisticky atraktivních středisek. Hlavní pochybení je na straně vlády a její organizace GNTA, která přestože má vypracované strategie pro rozvoj udržitelného cestovního ruchu, je nedostačující.

Na závěr rozhovoru bylo vysloveno přání, aby Gruzie ještě dlouhou dobu nepodlehla komerčním tlakům a udržela si svou tvář.

6.2.2 Rozhovor s RNDr. Tomášem Hochem, Ph.D.

A) Představení

RNDr. Tomáš Hoch, Ph.D., je od roku 2001 členem katedry Sociální geografie a regionálního rozvoje na Ostravské univerzitě. Specializuje se na nacionalismus, separatismus, transformaci konfliktů nebo také procesy, které jsou spojeny s budováním státnosti a národa v oblasti postsovětského prostoru. Jeho publikační činnost zahrnuje více než 30 odborných textů (PřF OU, RNDr. Tomáš Hoch, Ph. D., nedatováno).

B) Rozhovor

Udržitelný turismus je podle něj takový, který zahrnuje turisty přijíždějící do země a respektuje kulturní a společenské zvyky dané země. Součástí je také udržení autenticity služeb v oblasti cestovního ruchu při dodržování šetrného přístupu k životnímu prostředí. Nejedná se tedy o maximalizaci okamžitého zisku.

Stejně jako doktorka Bursíková i on uvádí mezi pozitiva v rozvoji cestovního ruchu zvýšenou nabídku ubytovacích služeb jak v nárůstu kapacit, tak i kvality. Sektor cestovního ruchu také generuje velké množství pracovních míst a finančních příjmů, které po turistech zůstávají, čímž napomáhají k dalšímu rozvoji. Pozitivem je také neustále narůstající povědomí u turistů o gruzínské kultuře a zvycích, tito turisté by ovšem do země nepřišli bez rozvinutější infrastruktury. Zároveň ale také uvádí negativa spojená s rozvojem turismu, příkladem mohou být lokality ohrožované neustálým přílivem turistů. Konkrétně uvádí centrum hlavního města Tbilisi, především spodní část Rustaveli, dále pak pobřeží mezi Ozurgeti a Batumi, Vardzii, Signagi, a Mestii. Následně byla položena také otázka na konkrétní aspekty, které způsobují narušení těchto destinací. Podle doktora Hocha se konkrétně v oblasti Adžárie jedná o masivní výstavbu a velký příliv turistů v letních měsících, dále pak mizející kulturní tradice ve Svanetii či eroze půdy související s gruzavikovým (v předkladu kamionovým) výletním stylem. Mezi aspekty byly uvedeny také vysoké nájemné v centrech Tbilisi a Batumi (Airbnb).

Co se týče změny v oblasti rozvoje udržitelného cestovního ruchu, všímá si zejména větší diverzifikace. Za posledních přibližně 20 let nastala velká změna v nabídce, ale také ve struktuře příjezdějících turistů – Rusové, Arméni, Izraelci a také Evropané. Ze strany západních turistů došlo ke změně, jelikož se do Gruzie dostávají cestující nejen za účelem horské turistiky, ale i poznávání kultury, tradic, historických a sakrálních památek či gastronomie. Uvádí, že mimo Tbilisi a Batumi se na chodu podniků podílí především rodina a přátelé, ať už jako dodavatelé, nebo pracovní síly. To na něj působí kladně z hlediska udržitelnosti.

Při otázce na motivaci turistů k návštěvě Gruzie je podle něj důležité rozlišovat, o jaké turisty se jedná. Arméni a Rusové mají v oblibě zájezdy k moři do Batumi, oproti tomu Češi, Slováci nebo Poláci jezdí do Gruzie především za horskou turistiku a v posledních letech také za cykloturistikou. Za posledních 10 let prošly opravami památky a staly se tak magnetem pro poznávací cestovní ruch. Díky stále větší otevřenosti ekonomiky se stala Gruzie globalizovanou zemí. I z tohoto důvodu lze pozorovat velký nárůst v oblasti návštěvníků, kteří přijeli na pracovní nebo vzdělávací cestu. Obecně tedy uvádí jako hlavní motivaci kombinování horských oblastí, moře, historických památek, stabilní bezpečnostní situace a poměrně levné destinace s výbornou kuchyní a nápoji jako víno, koňak nebo čača. K tématu tradiční gruzínské gastronomie uvádí, že nezná nikoho, kdo by si nenašel v gruzínských jídlech své oblíbené. Důkazem může být rozšíření gruzínských restaurací do celého světa.

Osobně se nikdy nesetkal s jazykovou bariérou. Starší generace podle něj mluví obstojně rusky, oproti tomu mladší generace naopak anglicky. Jako dorozumívací jazyk ve vzdělanějších kruzích uvádí také francouzštinu. Tvrdí také, že se Gruzíni snaží komunikovat s turisty i přesto, že neznají jazyk toho druhého. Místní obyvatelé mají totiž ve většině případů velmi přátelský vztah k turistům, obzvláště pokud jste jejich host. Oproti venkovským oblastem mohou být patrné rozdíly ve městech jako Tbilisi, Batumi nebo Kutaisi. Především cizince z východní části EU mají Gruzíni rádi, protože starší generace je považuje za bratrský národ z dob komunismu, a naopak mladší generaci imponuje právě příslušnost k EU.

Z hlediska sezónnosti uvádí, že ačkoli dochází k rozvíjení lázeňství a lyžařských středisek, není to zatím evropskými turisty reflektováno. Uvádí to na příkladu, že je pro Čecha snazší nasednout do auta a následně jet lyžovat do Rakouska

či Itálie než letecky cestovat do Gruzie, kde by si měl ještě půjčovat vybavení. Dalším aspektem značné sezónnosti mohou být také některé letecké trasy, které jsou provozovány jen od jara do podzimu. U poznávacího cestovního ruchu je potřeba brát v úvahu délku dne, průměrné množství srážek a také teplotou vzduchu.

6.3 Vyhodnocení rozhovorů

Z rozhovorů provedených s odborníky na udržitelný cestovní ruch a Gruzii je zřejmé, že i přes svůj potenciál, kterým tato země disponuje, jej není schopná naplno využít. Pro přilákání návštěvníků do země je důležité propojení a spolupráce mezi všemi subjekty v oblasti cestovního ruchu, zlepšení propagace a především také konkurenceschopnosti. Stejného názoru je také autorka této práce, která měla možnost Gruzii navštívit. I přes výčet organizací a strategií v oblasti cestovního ruchu a jeho udržitelnosti není podle RNDr. Ivany Bursíkové, Ph.D., podpora dostatečná. Právě naopak uvádí, že na žádné strategie či implementaci udržitelného cestovního ruchu v Gruzii osobně nenarazila, i přestože Gruzii navštěvuje pravidelně již 12 let a v oblasti udržitelnosti se aktivně pohybuje. Důležitým aspektem pro zlepšení situace je podle ní informovanost a spolupráce všech subjektů, především GNTA, vlády a veřejnosti o možnostech udržitelných forem cestovního ruchu.

Jak doktor Hoch, tak i doktorka Bursíková se k sobě v mnoha odpovědích názorově velmi přibližovali. Obecně tedy lze konstatovat, že jejich pohledy na situaci v Gruzii jsou podobné, například u pozitivních i negativních dopadů, které způsobuje rozvoj cestovního ruchu, dále v rámci přívětivosti Gruzínů vůči turistům, roli gastronomie v rozvoji turismu či v pozitivním vývoji cestovního ruchu v zemi. Rozdílné odpovědi panovaly u otázky na možnou jazykovou bariéru – Bursíková uvádí, že v horských oblastech může mít mladší generace nemluvící ruským jazykem problém s dorozuměním. Naopak podle Hocha jsou Gruzínci národem, který se s návštěvníkem snaží domluvit jakkoli, a to i v případě neznalosti stejného jazyka.

DOPORUČENÍ

Na základě provedeného výzkumu, který je součástí této diplomové práce, lze identifikovat několik doporučení. Především se jedná o plánování cestovního ruchu, které by mělo být součástí každé strategie v oblasti rozvoje. V Gruzii by také mělo proběhnout větší zapojení místních samospráv a obyvatel do těchto procesů. Důležitou součástí by měla být strategie, která se bude věnovat nakládání odpady nejen v sektoru cestovního ruchu, zavedení základních zásad environmentálního managementu v oblasti ubytovací infrastruktury. Měl by být kladen také důraz na využívání ekologických technologií, na investice do infrastruktury, čištění odpadních vod a následně také zvyšování povědomí populace o tématu nakládání s odpady.

Do strategií pro rozvoj turismu by bylo vhodné zahrnovat potřeby místních komunit, ochranu přírodního a kulturního bohatství země. Rozumná omezení, orientace na potřeby destinace, výměna zkušeností a dostupnost informací mohou sloužit jako základ pro udržitelný rozvoj cestovního ruchu v zemi.

Podpora a rozvoj kritérií pro ekologické certifikace v oblasti cestovního ruchu a doplňkové infrastruktury by měla být jednou z priorit představitelů vlády. Do budoucna by měla být pozornost věnována systému nebo legislativě, která by vedla obyvatele k šetrnějšímu chování k životnímu prostředí, a především na větší informovanost pro obyvatele. Mezi zájmy vlády by mělo patřit vytváření a následné rozvíjení turistických produktů, které budou konkurenceschopné na celosvětové úrovni.

Důraz by měl být kladen na větší diverzifikaci cestovního ruchu do oblastí, které mají turistický potenciál a dokáží být konkurenceschopné z mezinárodního hlediska. S tím se pojí rostoucí počet ubytovacích kapacit, především mezinárodních značek v hlavních turistických oblastech v Gruzii jako je Tbilisi či Batumi.

Stále rostoucí počet letů do Gruzii povzbuzuje dopravní rozvoj, ale také doplňuje turistické infrastruktury. Přesto je velká část leteckých tras pouze sezónní záležitostí a bylo by dobré některé letecké trasy zachovávat i v zimním období. Spolu s nárůstem leteckých tras a spojů však narůstá znečištění životního prostředí.

V souvislosti s udržitelným cestovním ruchem by měla být zajištěna nejen vhodná propagace, ale také i ochrana přírodního a kulturního dědictví Gruzii a

respektování lokálních komunit. Zlepšení by mělo být dosaženo také v oblasti spolupráce mezi vládními a nevládními organizacemi a zástupci sektoru cestovního ruchu.

ZÁVĚR

Tato diplomová práce měla za cíl analyzovat předpoklady pro rozvoj cestovního ruchu v Gruzii se zaměřením na jeho udržitelnou formu. Sekundárním cílem bylo představit informace o cestovním ruchu obecně a charakterizovat Gruzii z hlediska předpokladů pro rozvoj v oblastech přírodních, kulturně-historických a také sociálních. Mezi další cíle patřilo zjištění, které roční období je pro návštěvu Gruzie nejvíce využíváno či jaká je největší motivace turistů přijíždějících do země.

Vzhledem k výše zmíněným cílům rozdělila autorka práci na tři části. První část je teoretická, zabývá se vymezením pojmů spojených s udržitelným cestovním ruchem a je úvodem do problematiky. Dále obsahuje metodologii, která byla autorkou využita pro tuto diplomovou práci. Následně jsou popsány limity této práce, kterých si je autorka zcela vědoma.

Druhá část práce je zaměřena na charakteristiku Gruzie z hlediska obecných informací, tedy stručná historie a popis stávajících poměrů infrastruktury i s možným vývojem do budoucna. Byla provedena analýza sekundárních dat (pomocí rešerší a kompilací) mezinárodního příjezdového a domácího cestovního ruchu a následně také potenciálu pro rozvoj v oblasti cestovního ruchu se zaměřením na přírodní, kulturně-historické a další atraktivity. Byly představeny hlavní organizace a strategie, které se v Gruzii zabývají rozvojem cestovního ruchu směřujícím k udržitelnosti.

Třetí část práce obsahuje dotazníkové šetření, které je doplněno dvěma rozhovory. Volba respondentů u dotazníku byla náhodná. Jedinou podmínkou pro účast na dotazníkovém šetření byla vlastní zkušenost v podobě návštěvy Gruzie. Autorka využila svých známých, čímž došlo k využití metody „sněhové koule“. Využita byla také sociální síť Facebook a Instagram. Výsledky z dotazníku sloužily k odpovědím na některé cíle této práce.

Na základě rešerše a kompilace dat a také rozhovorů a dotazníkového šetření byly identifikovány negativa a pozitiva spojená s odvětvím udržitelného cestovního ruchu. Obecně lze konstatovat, že v sektoru cestovního ruchu je velké množství problémů. Mezi negativa lze zařadit nevyužitý potenciál a slabou udržitelnost, neboť jedním z hlavních problémů je právě udržitelná forma cestovního ruchu. Napříč

destinacemi jsou velmi rozdílné podmínky pro rozvoj cestovního ruchu s ohledem na udržitelnost. V dotazníkovém šetření bylo zjištěno, že čím atraktivnější turistická lokalita, tím větší problém s odpady má, rovněž je přeplněna turisty v období hlavní turistické sezóny. Na jedné straně můžeme nalézt lokality, které čelí náporu turistů, a na straně druhé lokality, které v současnosti teprve rozvíjejí své strategie pro rozvoj cestovního ruchu. Důležité je najít rovnováhu mezi ekonomickými přínosy plynoucími z cestovního ruchu a jeho udržitelným rozvojem. Dalším negativem je nevyváženost pro turistický potenciál v regionech Gruzie. Některé regiony a oblasti, například Tbilisi, Horní Svanetie, region Adžárie, Imeretie a Mcheta-Mtianetie, jsou velmi dobře rozvinuté a nabízí turistům množství aktivit jak přírodních, tak i kulturních a historických. Odlišná je také rozvinutost infrastruktury dopravní i ubytovací. Největším počtem ubytovacích jednotek disponuje opět Tbilisi a Adžárie, dále pak Samcche-Džavachetie. Jako další problém lze zařadit slabé odpadové hospodářství. Dotazníkovým šetřením bylo zjištěno, že odpadu je téměř po celé zemi nadbytek, čímž lokality působí znečištěně. Mezi hlavní lokality, které byly uvedeny z hlediska znečištění, patří Tbilisi, Kutaisi, Batumi či oblast Svanetie. Spolu s nárůstem turistů přijíždějících do Gruzie mohou některé lokality působit přelidněně. Podle respondentů je to problém hlavně posledních 2–3 let. Opět se jedná o turisticky atraktivní lokality jako Tbilisi, Kutaisi, Batumi, Mestia, Stepancminda a další.

Nejvyhledávanějším obdobím z pohledu turistů jsou letní měsíce (červen, červenec, srpen), což způsobuje značnou sezónnost. Jedná se o negativní aspekt, který ovlivňuje rozvoj cestovního ruchu z důvodu nerovnoměrných příjmů z cestovního ruchu v průběhu celého roku. I z tohoto důvodu by měla být budována větší motivace pro turisty a následně také větší propagace aktivit mimo letní sezónu.

Jako odpověď na jednu z otázek této diplomové práce, tj. jaké jsou předpoklady pro cestovní ruch v Gruzii, lze uvést pozitivní aspekty cestovního ruchu. Mezi hlavní předpoklady patří především přírodní atraktivita, jako jsou horské oblasti Kavkazu, velké zastoupení národních parků či chráněných území, pobřeží Černého moře či termální prameny, které se využívají v lázeňství. Dalšími lákadly jsou kulturní a historické atraktivita v podobě všudypřítomných typických gruzínských kostelů, katedrál nebo klášterů, historická centra měst či horské vesnice. Oblíbená je také vinařská turistika ve vinařských regionech Gruzie a lokální gastronomie.

Nejnavštěvovanější lokality jsou na základě dotazníkového šetření velká města jako Tbilisi, Batumi a Kutaisi a následně horské oblasti v regionu Samegrelo-Horní Svanetie a města či vesnice jako Mestia, Ušguli a Zugdidi. Dalším regionem je Mccheta-Mtianetie s městy Mccheta a Stepancminda. V dotazníkovém šetření bylo zjištěno, že největším lákadlem jsou právě horské oblasti, které nabízejí množství aktivit, jako jsou horská a vysokohorská turistika v letních měsících nebo pohled na dosud nedotčenou přírodu (viz kapitola 6.1.2).

Gruzie tedy disponuje přednostmi především v podobě krásné, divoké a mnohdy nezníčené přírody s rozmanitou a jedinečnou faunou a flórou. Gruzie je také bohatá na kulturní památky a tradice a v neposlední řadě samotné Gruzíny, kteří se projevují vůči turistům otevřeně, pohostinně a jsou vždy ochotni pomoci. Tyto zmíněné aspekty mohou podněcovat další rozvoj cestovního ruchu a také jeho udržitelné formy, jako je například horská a vysokohorská turistika, pozorování zvěře a přírody či turistiky spojené s vodními aktivitami.

V souhrnu Gruzie tedy nabízí spojení velkého množství atraktivit na relativně malé rozloze. Z hlediska potenciálu pro udržitelný cestovní ruch lze vybrat již zmíněné horské oblasti, které jsou nedotčené modernitou. Na těchto místech lze najít lokální rodinné restaurace nebo ubytovací kapacity, které jsou šetrné k životnímu prostředí. Místní komunity provozují různé druhy ekoturismu, například na svých farmách, které jsou turistům přístupné. Jako pozitivní vplynula z dotazníkového šetření a rozhovorů také přívětivost a ochota Gruzínů komunikovat s turisty. K rozvoji přispívají také aktivity v podobě zlepšování infrastruktury ve formě rozšiřujících se letišť nebo budování cest a dálnic či vstupování mezinárodních značek v oblasti ubytovací infrastruktury na gruzínský trh. Rozvoj infrastruktury především v horských oblastech může negativně přispívat k udržitelnosti do budoucích let z pohledu lepší dostupnosti dosud nedotčených horských oblastí.

Různé marketingové aktivity a strategie podporující rozvoj cestovního ruchu mají za důsledek neustálý nárůst zájmu ze strany turistů. Jedná se především o vládní „Strategii 2025“. Avšak i přes existenci dokumentů upravujících a definujících rozvoj cestovního ruchu se zaměřením na udržitelnost lze konstatovat, že nejsou dostačující. To potvrzuje také doktorka Bursíková, která uvádí GNTA jako organizaci, která neplní své stanovené cíle a měla by se více angažovat. Na základě komplexní analýzy byly

definovány problematické oblasti, na které je potřeba se zaměřit. Doporučuje se větší zapojení a spolupráce občanů s orgány státní správy na vytváření rozvoje udržitelného cestovního ruchu, zvětšování povědomí místní populace o udržitelných formách cestovního ruchu, zlepšování a modernizace turistické i dopravní infrastruktury a služeb. Dále pak vytváření konkurenceschopného prostředí ve světovém měřítku pomocí propagace Gruzie jako turistické destinace a především tvorba strategií, které budou hájit zájmy obyvatel, státu a přírody (viz kapitola „Doporučení“).

V současné chvíli se nabízí otázka, jak velký dopad bude mít současná situace ve spojitosti s celosvětovou pandemií COVID-19, jelikož mnoho zemí světa uzavřelo hranice. Přestože postupem času dochází k rozvolňování striktních opatření, dá se předpokládat pokles v příjezdovém cestovním ruchu v Gruzii. Pokud by rozvolňování trvalo například déle než do podzimních měsíců a bylo by doprovázeno mnoha restrikcemi, přišla by Gruzie o celou hlavní, tj. letní, turistickou sezónu.

Nakonec je vhodné uvést, že výsledky diplomové práce mohou sloužit jako podklad pro budoucí výzkum s touto tematikou, popřípadě jako motivace turistů pro navštívení Gruzie. Celkově lze o Gruzii říci, že je pro potenciální turisty otevřená. Přírodní krásy a sociálně-kulturní atraktivity, které nabízí, jsou schopny uspokojit i velmi náročného cestovatele. Vláda Gruzie by však měla projevit větší angažovanost v oblasti udržitelného cestovního ruchu v podobě vytváření, ale především aplikování strategií v sektoru cestovního ruchu se zaměřením na udržitelnou formu. Měla by rozšiřovat povědomí v populaci o možnostech spojených s udržitelností, a to nejen v oblasti cestovního ruchu.

SEZNAM LITERATURY

1. AGENDA.GE. 2017. *See exhibits from western Georgia's iconic cave monument in new exhibition space. 27th October* [online]. ©2017 [cit. 1. 3. 2020]. Dostupné z: <https://agenda.ge/en/news/2017/2371>
2. AGENDA.GE. 2018. *Georgia to host 2023 Freestyle Ski and Snowboard World Championships* [online]. ©2018 [cit. 1.3.2020]. Dostupné z: <https://agenda.ge/en/news/2018/1057>
3. AGENDA.GE. 2018. *New road gives access to Georgia's iconic Gergeti Trinity Church* [online]. ©2018 [cit. 1. 3. 2020]. Dostupné z: <https://agenda.ge/en/news/2018/2536>
4. AGENDA.GE. 2019. *Georgian PM on country's roads: „we are implementing projects of historic significance“* [online]. 13th August, ©2019 [cit. 13.1.2020]. Dostupné z: <https://agenda.ge/en/news/2019/2159>
5. AGORA CE. 2020. *O nás* [online]. ©2020 [cit. 20. 5. 2020]. Dostupné z: <http://agorace.cz/o-nas/>
6. ANCHABADZE, G. 2005. *History of Georgia: A Short Sketch, Tbilisi*. ISBN 99928-71-59-8.
7. APA. 2020. *Algeti National Park* [online]. Nedatováno, ©2020 [cit. 1. 3. 2020]. Dostupné z: <https://apa.gov.ge/en/protected-areas/cattestone/algeti-erovnuli-parki>
8. APA. 2020. *Machakhela National Park*. [online]. Nedatováno, ©2020 [cit. 1. 3. 2020]. Dostupné z: <https://apa.gov.ge/en/eco-tourism/servisebi-datarifebi/machaxelas-erovnuli-parki>
9. APA. 2020. *Borjomi-Kharagauli National Park Administration* [online]. Nedatováno, ©2020 [cit. 1. 3. 2020]. Dostupné z: <https://apa.gov.ge/en/protected-areas/cattestone/bordjom-xaragaulis-erovnuli-parkis-administracia>
10. APA. 2020. *Frequently Asked Questions* [online]. Nedatováno, ©2020 [cit. 1. 3. 2020]. Dostupné z: <https://apa.gov.ge/en/Frequently-Asked-Questions>
11. APA. 2020. *Georgia Nomination for Unesco World Heritage Site 2019* [online]. Nedatováno, ©2020 [cit. 1. 3. 2020]. Dostupné z: <https://apa.gov.ge/en/unesco>
12. APA. 2020. *Javakheti Protected Areas Administration* [online]. Nedatováno, ©2020 [cit. 1. 3. 2020]. Dostupné z: <https://apa.gov.ge/en/protected-areas/cattestone/djavaxetis-daculi-teritoriebis-administracia>

13. APA. 2020. *Kazbegi National Park Administration* [online]. Nedatováno, ©2020 [cit. 1. 3. 2020]. Dostupné z: <https://apa.gov.ge/en/protected-areas/cattestone/yazbegis-erovnuli-parkis-administracia/mariamdjvris-saxelmwifo-nakrdzalis-damatebiti-girssheshanishnaobani>
14. APA. 2020. *Mission and Objectives* [online]. ©2020 [cit. 13. 12. 2019]. <https://apa.gov.ge/en/saagento/saagentos-misia>
15. APA. 2020. *Mtiral National Park Administration* [online]. Nedatováno, ©2020 [cit. 1. 3. 2020]. Dostupné z: <https://apa.gov.ge/en/protected-areas/cattestone/mtiralas-erovnuli-parkis-administracia/kolxetis-erovnuli-parkis-damatebiti-girssheshanishnaobani/kintrishis-daculi-teritoriebis-damatebiti-girssheshanishnaobani>
16. APA. 2020. *Sataplia* [online]. Nedatováno, ©2020 [cit. 1. 3. 2020]. Dostupné z: <https://apa.gov.ge/en/eco-tourism/servisebi-da-tarifebi/sataflia>
17. APA. 2020. *Tbilisi National Park Administration* [online]. Nedatováno, ©2020 [cit. 1. 3. 2020]. Dostupné z: <https://apa.gov.ge/en/protected-areas/cattestone/tbilisis-erovnuli-parkis-administracia>
18. APA. 2020. *Kolkheti National Park Administration* [online]. Nedatováno, ©2020 [cit. 1. 3. 2020]. Dostupné z: <https://apa.gov.ge/en/protected-areas/cattestone/kolxetis-erovnuli-parkis-administracia>
19. ARGHUTASHVILI, V. 2018. *The Role of Tourism in Economic Development in Georgia. Journal of International Management Studies*. Roč. 18, č. 2, s. 59–64.
20. ARGHUTASHVILI, V., GOGOCHURI, M. 2019. Characteristics of the Long Term Regional Tourism Development in Georgia. *World Academy of Science, Engineering and Technology. International Journal of Economics and Management Engineering* [online]. Roč. 13, č. 5, ©2019 [cit. 13. 1. 2020]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/333450309_Characteristics-of-the-Long-Term-Regional-Tourism-Development-in-Georgia
21. ATKINSON, B. 2020. A guide to food in Georgia, the original fusion cuisine. *Lonely Planet* [online]. 20th January, ©2020 [cit. 6. 3. 2020]. Dostupné z: <https://www.lonelyplanet.com/articles/best-food-guide-georgia>
22. ATLAS OBSCURA. 2020. *Katskhi Pillar – Georgia* [online]. Nedatováno, ©2020 [cit. 6. 3. 2020]. Dostupné z: <https://www.atlasobscura.com/places/katskhi-pillar>

23. ATLAS OBSCURA. 2020. *Stalin Museum – Gori, Georgia* [online]. Nedatováno, ©2020 [cit. 6. 3. 2020]. Dostupné z: <https://www.atlasobscura.com/places/stalin-museum>
24. ATLAS OBSCURA. 2020. *Uplistsikhe Cave Town – Georgia* [online]. Nedatováno, ©2020 [cit. 7. 3. 2020]. Dostupné z: <https://www.atlasobscura.com/places/uplistsikhe-cave-town>
25. ATLAS OBSCURA. 2020. *Vardzia Cave Monastery – Georgia* [online]. Nedatováno, ©2020 [cit. 7. 3. 2020]. Dostupné z: <https://www.atlasobscura.com/places/vardzia>
26. BAGIROVA, N. 2017. Azerbaijan, Georgia, Turkey launch ‚Silk Road‘ rail link. *Reuters* [online]. Reuters, © 2017 [cit. 14. 2. 2020]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/azerbaijan-railway/azerbaijan-georgia-turkey-launch-silk-road-rail-link-idUSL8N1N52XR>
27. BAKURIANI. 2020. *Resort* [online]. ©2020 [cit. 7. 3. 2020]. Dostupné z: <http://www.bakuriani.ski/eng/main/index/17>
28. BARDZIMASHVILI, T., 2010. Tbilisi’s Bridge of Peace Undulates in Glass and Steel. *Eurasianet* [online]. 11th August, ©2010 [cit. 9. 3. 2020]. Dostupné z: <https://eurasianet.org/tbilisis-bridge-of-peace-undulates-in-glass-and-steel>
29. BBC. 2019. *Georgia country profile* [online]. 3rd September, ©2019 [cit. 7. 3. 2020]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-europe-17301647>
30. BOHÁČ, P. 1998. *Atlas světa: s aktualizovanými tematickými mapami*. Praha: Knižní klub, 1998. ISBN 80-7176-781-6.
31. BONDYREV, I., DAVITASHVILI, Z., SINGH, P., V. 2016. *Geography of Georgia*. Springer International Publishing AG. ISBN: 9783319356457. 228 s.
32. BURFORD, T. 2015. *Georgia*. 5. vyd. Buckinghamshire: Bradt Travel Guides, 2015. ISBN 978-1784770723., s. 9. Dostupné z: https://books.google.cz/books?id=TRXGB7SJVQC&pg=PA122&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false
33. BURIAN, M., PÁSKOVÁ, M. 2010. Certifikace služeb udržitelného cestovního ruchu. *Ochrana přírody*. Zvláštní číslo [online]. 2. 8. 2010, ©2010 [cit. 6. 1. 2019]. Dostupné z: <http://www.casopis.ochranaprirody.cz/zvlastni-cislo/certifikace-sluzeb-udrzitelneho-cestovniho-ruchu/>
34. BUSSINESS INFO. 2020. *Gruzie: Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled* [online]. ©2020 [cit. 6. 3. 2020]. Dostupné z:

- <https://www.businessinfo.cz/navody/gruzie-zakladni-charakteristika-teritoria-ekonomicky-prehled/>
35. CIA. 2020. *The World Factbook – Georgia* [online]. ©2020 [cit. 14. 2. 2020]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/gg.html>
 36. CIVIL GEORGIA. 2012. *TAV Gets Tbilisi Airport Operation Extension for Planned USD 65m Investment* [online]. ©2012 [cit. 7. 3. 2020]. Dostupné z: <https://old.civil.ge/eng/article.php?id=25147>
 37. ČT 24. 2009. *Gruzie už není členem Společenství nezávislých států* [online]. 18. 8. 2009, ©2009 [cit. 15. 2. 2020]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/1390215-gruzie-uz-neni-clenem-spolecenstvi-nezavislych-statu>
 38. DELEGATION OF THE EUROPEAN UNION TO GEORGIA. 2017. *Georgia Adopts First National Strategy for Rural Development*. [online]. 9th of January, ©2017 [cit. 9. 5. 2020]. Dostupné z: https://eeas.europa.eu/delegations/georgia/18347/node/18347_ro
 39. DEVADZE, A., PROKOPENKO, O., ZHURAVKA, F. 2018. The problems of development of the tourism industry in Georgia. *Tourism and Travelling*.
 40. DISMAN, M. 2011. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. Praha: Karolinum. 290 s. ISBN 978-80-246-1966-8.
 41. D-MAPS. 2020. *Landkarte Georgien* [online]. ©2020 [cit. 15. 3. 2020]. Dostupné z: https://d-maps.com/carte.php?num_car=51011&lang=de
 42. DODDS, R., JOPPE, M. 2005. *CSR in the tourism industry? The status of and potential for certification, codes of conduct and guidelines (English)*. Washington, DC: World Bank. [online]. World Bank, ©2005, s. 16. [cit. 6. 1. 2019]. Dostupné z: <http://documents.worldbank.org/curated/en/925881468174891001/CSR-in-the-tourism-industry-The-status-of-and-potential-for-certification-codes-of-conduct-and-guidelines>
 43. DZANIDZE, B., 2018. The Most Stunning Mountain Hikes in Georgia. *The Culture Trip* [online]. 9th February, ©2018 [cit. 6. 3. 2020]. Dostupné z: <https://theculturetrip.com/europe/georgia/articles/stunning-mountain-hikes-georgia/>

44. ECEAT. 2018. *ECEAT QUALITY LABEL* [online]. ©2018 [cit. 21. 12. 2018].
Dostupné z: <http://www.eceat.org/index.php/public/en/10>
45. ELIZBARASHVILI, N., MELADZE, G., MELADZE, .M, SVANADZE, D., GADRANI, L., LAZARASHVILI, J. 2015. *Some Urgent Issues of Georgia's Geography*. ISSN: 2328-5982 [online]. 1st July, ©2015, 7 s. [cit. 18. 3. 2020].
Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/281854842_Some_Urgent_Issues_of_Georgia's_Geography
46. ELKANA. 2020. *About us*. [online]. ©2020 [cit. 13. 4. 2020]. Dostupné z: <http://www.elkana.org.ge/index.php?action=page&page=10&lang=eng>
47. EUROPEAN CLUSTER COLLABORATION PLATFORM. 2020. *Georgian Tourism Association* [online]. ©2020 [cit. 13. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.clustercollaboration.eu/cluster-organisations/georgian-tourism-association>
48. EUROPEAN COMMISSION. 2020. *About EDEN* [online]. ©2020 [cit. 21. 12. 2018]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/growth/tools-databases/eden/about_en
49. EXPERIENCE CAUCASUS. 2020. *Pshav Khevsurety National Park and its zones* [online]. ©2020 [cit. 6. 3. 2020]. Dostupné z: <https://experiencecaucasus.com.uvirt85.active24.cz/en/pshav-khevsurety-national-park-and-its-zones/>
50. FIALOVÁ, D., NEKOLNÝ, L. 2015. Rub a líc turistické přitažlivosti. *Geografické rozhledy* [online]. Roč. 24, č. 4, s. 8–9, ©2015 [cit. 6. 1. 2019].
Dostupné z: <https://www.geograficke-rozhledy.cz/archiv/clanek/190/pdf>
51. FIS. 2018. *Bakuriami (GEO) to host the FIS Freestyle Ski and Snowboard World Championship 2023* [online]. 17th May, ©2018 [cit. 6. 3. 2020]. Dostupné z: <https://www.fis-ski.com/en/freestyle-freeski/freeski/news-multimedia/news-multimedia/news/article=bakuriani-geo-host-the-fis-freestyle-ski-snowboard-world-championships-2023>
52. FROST, K. 2018. Lonely Planet names the top 10 countries to visit in 2018. *Bazaar Harper* [online]. ©2018 [cit. 7. 3. 2020]. Dostupné z: <https://www.harpersbazaar.com/uk/travel/g13082812/top-10-countries-to-visit-in-2018-lonely-planet/>

53. GEORGIA TRAVEL. 2020. *Batumi* [online]. ©2020 [cit. 7. 3. 2020]. Dostupné z: https://georgia.travel/en_US/adjara/batumi
54. GEORGIA TRAVEL. 2020. *Kagbegi* [online]. ©2020 [cit. 6. 3. 2020]. Dostupné z: https://georgia.travel/en_US/mtskheta-mtianeti/kazbegi
55. GEORGIA TRAVEL. 2020. *Rustaveli Avenue And Freedom Square* [online]. ©2020 [cit. 6. 3. 2020]. Dostupné z: https://georgia.travel/en_US/shida-kartli/tbilisi/rustaveli-avenue-and-freedom-square
56. GEORGIA TRAVEL. 2020. *Sun and Beach* [online]. ©2020 [cit. 10. 3. 2020]. Dostupné z: https://georgia.travel/en_US/experience/sun-beach
57. GEORGIA TRAVEL. 2020. *Wine* [online]. ©2020 [cit. 7. 3. 2020]. Dostupné z: https://georgia.travel/en_US/experience/wine
58. GEORGIA WINECOUNTRY. 2020. *Wine in Georgia* [online]. ©2020 [cit. 7. 3. 2020]. Dostupné z: <http://www.georgiawinecountry.com/>
59. GEORGIAN CIVIL AVIATION AGENCY. 2020. *Number of Passengers Served* [online]. ©2020 [cit. 10. 3. 2020]. Dostupné z: <http://gcaa.ge/eng/regular.php>
60. GEORGIAN JOURNAL. 2018. *Gergeti Trinity Church among world's most beautiful churches – The Telegraph* [online]. ©2018 [cit. 7. 3. 2020]. Dostupné z: <https://www.georgianjournal.ge/discover-georgia/34099-gergeti-trinity-church-among-worlds-most-beautiful-churches.html>
61. GEORGIAN JOURNAL. 2020. *Georgia in winter – a new holiday experience. Georgian Journal* [online]. 20th January, ©2020 [cit. 7. 3. 2020]. Dostupné z: <https://www.georgianjournal.ge/discover-georgia/35211-georgia-in-winter-a-new-holiday-experience.html>
62. GEORGIAN JOURNAL. 2020. *Georgia: „Wine Tourism – a growing tourism segment“* [online]. ©2020 [cit. 7. 3. 2020]. Dostupné z: <https://www.georgianjournal.ge/business/32849-georgia-wine-tourism--a-growing-tourism-segment.html>
63. GNTA. 2019. *Georgian Tourism in Figures 2018 – Structure and Industry Data* [online]. ©2019 [cit. 18. 3. 2020]. Dostupné z: <https://gnta.ge/wp-content/uploads/2019/06/2018-ENG.pdf>
64. GEORGIAN RAILWAY. 2020. *Georgian Railway Transit Potential* [online]. ©2020 [cit. 7. 3. 2020]. Dostupné z: <https://www.unescap.org/sites/default/files/Georgia%20presentation%20Dushanbe.pdf>

65. GEORGIAN TOURISM ASSOCIATION. 2020 [online]. ©2020 [cit. 21. 3. 2020]. Dostupné z: <http://www.tourism-association.ge/eng/main/index/56>
66. GEOSTAT. 2017. *Statistical Yearbook of Georgia 2016*. [online]. ©2017 [cit. 21. 3. 2020]. Dostupné z: https://www.geostat.ge/media/20933/Yearbook_2016.pdf
67. GEOSTAT. 2017. *Statistical Yearbook of Georgia 2017* [online]. ©2017 [cit. 21. 3. 2020]. Dostupné z: https://www.geostat.ge/media/20932/Yearbook_2017.pdf
68. GEOSTAT. 2018. *Statistical Yearbook of Georgia 2018* [online]. ©2018 [cit. 21. 3. 2020]. Dostupné z: https://www.geostat.ge/media/20931/Yearbook_2018.pdf
69. GEOSTAT. 2019. *Employment and Unemployment* [online]. ©2019 [cit. 18. 3. 2020]. Dostupné z: <https://www.geostat.ge/en/search?query=unemployment>
70. GEOSTAT. 2020. *Population and demography* [online]. ©2020 [cit. 19. 3. 2020]. Dostupné z: <https://www.geostat.ge/en/modules/categories/316/population-and-demography>
71. GEOSTAT. 2020. *Tourism Statistics* [online]. ©2020 [cit. 19. 3. 2020]. Dostupné z: <https://www.geostat.ge/en/modules/categories/100/tourism-statistics>
72. GEOSTAT. 2019. *Statistical Yearbook of Georgia 2019* [online]. ©2019 [cit. 19. 3. 2020]. Dostupné z: https://www.geostat.ge/media/28916/Yearbook_2019.pdf
73. GLOBAL SUSTAINABLE TOURISM COUCIL. *GSTC Criteria Overview* [online]. ©Nedatováno [cit. 30. 1. 1018]. Dostupné z: <https://www.gstcouncil.org/gstc-criteria/>
74. GNTA. 2017. *Georgia Your Spa & Wellness Destination* [online]. ©2017 [cit. 10. 3. 2020]. Dostupné z: <https://gnta.ge/publication/georgia-your-spa-wellness-destination/>
75. GNTA. 2019. *Wine route guide book* [online]. ©2019 [cit. 7. 3. 2020]. Dostupné z: <https://gnta.ge/publication/wine-route-guide-book/>
76. GNTA. 2020. *Research* [online]. ©2020 [cit. 19. 3. 2020]. Dostupné z: <https://gnta.ge/statistics/>
77. GOVERNMENT OF GEORGIA. 2019. *Action Plan for Addressing Challenges at Ski Resorts in Winter Get Developed as Instructed by the Prime Minister of*

- Georgia* [online]. 23th December, ©2019 [cit. 7. 3. 2020]. Dostupné z: http://gov.ge/index.php?lang_id=ENG&sec_id=526&info_id=74572
78. GOVERNMENT OF GEORGIA. 2020. *About Georgia* [online]. ©2020 [cit. 15. 2. 2020]. Dostupné z: http://gov.ge/index.php?lang_id=GEO&sec_id=193
79. GOVERNMENT OF GEORGIA. 2020. *Regions of Georgia* [online]. ©2020 [cit. 13. 1 2020]. Dostupné z: http://gov.ge/index.php?lang_id=ENG&sec_id=227
80. GOVERNMENT OF GEROGIA. 2014. *ტექნიკური რეგლამენტის - თუშეთის დაცული ტერიტორიების მენეჯმენტის გეგმის დამტკიცების თაობაზე* [online]. ©2014 [cit. 1. 3. 2020]. Dostupné z: <https://matsne.gov.ge/en/document/view/2190286?publication=0>
81. GREEN GLOBE. *About Green Globe*. [online]. ©Nedatováno [cit. 21. 12. 2018]. Dostupné z: <https://greenglobe.com/about/>
82. GREEN KEY. *About Green Key* [online]. ©Nedatováno [cit. 21. 12. 2018]. Dostupné z: www.green-key.org
83. GREEN TOURISM. 2020 [online]. ©2020 [cit. 21. 12. 2018]. Dostupné z: <https://www.green-tourism.com/>
84. GUDAURI. 2020. *About ski resorti* [online]. ©2020 [cit. 7. 3. 2020]. Dostupné z: https://www.gudauri.info/about_gudauri/
85. HAVRLANT, J., BORUTA, T., MIČAN, O. 2012. *Mezinárodní cestovní ruch*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2012. ISBN 80-239-7256-1, s 10–15.
86. HENDL, J. 2005. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005. 407 s. ISBN 8073670402.
87. HENDL, J. 2008. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-485-4.
88. HOCH, T., KOPEČEK, V., KAŠPAR, J. 2015. Gruzie mezi Evropskou unií a Ruskem. *Mezinárodné vzťahy*. Roč. 13, č. 4, s. 347–364.
89. HOLEČEK, M., MARIOT, P., STRÍDA, M. 2013. *Zeměpis cestovního ruchu*. Praha: Nakladatelství České geografické společnosti, s.r.o. ISBN 978-80-86034-98-0, s 19–22.
90. INDROVÁ, J., ET AL. 2007. *Cestovní ruch (základy)*. Praha: Oeconomica. ISBN 978-80-245-1252-5, s. 78.
91. INDROVÁ, J. ET AL. 2004. *Cestovní ruch I*. Praha: Nakladatelství Oeconomica. ISBN 80-245-0799-4, s. 12.

92. INTERNATIONAL CENTER FOR CAUCASUS TOURISM (ICCT). 2016. *Georgia – Mervelous Land of Tourism Researches and Reports* [online]. ©2016 [cit. 17. 5. 2020]. Dostupné z: <https://iliauni.edu.ge/uploads/other/38/38716.pdf>
93. IVEST IN GEORGIA. 2020. *Infrastructure* [online]. ©2020 [cit. 15. 2. 2020]. Dostupné z: <https://www.investingeorgia.org/en/georgia/infrastructure>
94. JENÍČEK, V., FOLTÝN J. 2003. *Globální problémy a světová ekonomika*. Praha: C. H. Beck. ISBN 80-7179-795-2, s. 235.
95. JOURNAL OF NOMANDS. 2020. *15 Amazing and Unique Places to Visit in Georgia. The Culture Trip* [online]. 15th January, ©2020 [cit. 7. 3. 2020]. Dostupné z: <https://www.journalofnomads.com/15-amazing-places-georgia/>
96. KHARTISHVILI, L., MUHAR, A., DAX, T., KHELASHVILI, I. 2019. Rural Tourism in Georgia in Transition: Challenges for Regional Sustainability. *Sustainability* [online]. Roč. 11, č. 410, s. 9, ©2019 [cit. 13. 12 2019]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/330418039_Rural_Tourism_in_Georgia_in_Transition_Challenges_for_Regional_Sustainability
97. KHOKHOBAIA, M. 2015. Rational Policy of Tourism Development to the Effective Policy (The Case of Georgia). *International Academy of Business and Economics, California Business Review*. Roč. 4, č. 1, 2016, ISSN 2330-9156.
98. KHOKHOBAIA, M. 2016. From Rational Policy of Tourism Development to the Effective Policy (Case of Georgia). *California Business Review*. 4. 11-16.10.18374/CBR-4-1.2. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/309215972_FROM_RATIONAL_POLICY_OF_TOURISM_DEVELOPMENT_TO_THE_EFFECTIVE_POLICY_CASE_OF_GEORGIA
99. KORGHANASHVILI, L. (2012). *Prospect of Spa Tourism in Georgia*. 10.13140/RG.2.1.2495.7046.
100. LINDEROVÁ, I., SCHOLZ, P., MUNDUCH M. 2016. *Úvod do metodiky výzkumu*. 1. vydání. Jihlava: Vysoká škola polytechnická Jihlava. ISBN 978-80-88064-23-7.
101. LONELY PLANET. 2020. *Bagrati Cathedhral* [online]. ©2020 [cit. 14. 3. 2020]. Dostupné z: <https://www.lonelyplanet.com/georgia/western-georgia/kutaisi/attractions/bagrati-cathedral/a/poi-sig/502856/359340>

102. LONELY PLANET. 2020. *Batumi Tower* [online]. ©2020 [cit. 14. 3. 2020].
Dostupné z: <https://www.lonelyplanet.com/georgia/batumi/attractions/batumi-tower/a/poi-sig/1522295/359315>
103. LONELY PLANET. 2020. *Getting Around* [online]. ©2020 [cit. 8. 3. 2020].
Dostupné z: <https://www.lonelyplanet.com/georgia/practical-information/transport/getting-around/a/nar/ef6757a6-ff4e-4eef-87cc-42561ce06cb2/359313>
104. LONELY PLANET. 2020. *Metekhi Church* [online]. ©2020 [cit. 8. 3. 2020].
Dostupné z: <https://www.lonelyplanet.com/georgia/tbilisi/attractions/metekhi-church/a/poi-sig/1133571/>
105. LONELY PLANET. 2020. *Mtatsminda Park* [online]. ©2020 [cit. 8. 3. 2020].
Dostupné z: <https://www.lonelyplanet.com/georgia/tbilisi/attractions/mtatsminda-park/a/poi-sig/1468721/359327>
106. LONELY PLANET. 2020. *Narikala Fortress* [online]. ©2020 [cit. 10. 3. 2020].
Dostupné z: <https://www.lonelyplanet.com/georgia/tbilisi/attractions/narikala-fortress/a/poi-sig/446085/359327>
107. MELVYN, G., H., GRIGOR, DUNY, R., DJIBLADZE, LEONIDOVICH, M., LANG, MARSHALL, D. 2019. *Georgia* [online]. 10th September, ©2019 [cit. 15. 2. 2020]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/place/Georgia>
108. MEZŘICKÝ, V. 2005. *Environmentální politika a udržitelný rozvoj*. 1. vyd. Praha: Portál, s.r.o. ISBN 80-7367-003-8, s 79–80.
109. MIKELADZE, A., NADIRAZE, G. 2019. *Role Of Protected Areas In Sustainable Tourism Development Of Georgia* [online]. ©2019 [cit. 18. 3. 2020].
Dostupné z: <http://geoeconomics.ge/en/?p=3109>
110. MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. 2020. *Gruzie* [online]. ©2020 [cit. 15. 3. 2020]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/asi/gruzie/cestovani/other.html
111. MINISTRY OF ECONOMY AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT (MEPA). 2018. *Economic Outlook*. [online]. 12 s., ©2018 [cit. 15. 3. 2020].
Dostupné z: http://www.economy.ge/uploads/publications/economy_465914115bb1eb31810004.13302846.pdf

112. MINISTRY OF ENVIRONMENTAL PROTECTION AND AGRICULTURE OF GEORGIA. 2018. *Third National Environmental Action Programme of Georgia 2017-2021* [online]. ©2018 [cit. 19. 3. 2020]. Dostupné z: <https://mepa.gov.ge/En/PublicInformation/66>
113. MOLDAN, B. 2001. *(Ne)udržitelný rozvoj. Ekologie hrozba i naděje*. Praha: Univerzita Karlova, Karolinum. 140 s. ISBN 80-246-0286-5.
114. MOLDAN, B. 2000. *Indikátory trvale udržitelného rozvoje*. Praha: Univerzita Karlova. ISBN 80-238-6357-6, s 9–10.
115. MOLDAN, B. 2001. *Národní strategie udržitelného rozvoje*. Praha: Centrum Univerzity Karlovy pro otázky životního prostředí. ISBN 80-238-7959-6, s 9–10.
116. NACRES. *About us*. [online]. ©Nedatováno [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: <http://nacres.org/en/about-us/>
117. NATIONAL PARKS OF GEORGIA. 2020. *Tbilisi National Park* [online]. ©2020 [cit. 7. 3. 2020]. Dostupné z: <https://nationalparks.ge/en/site/tbilisinp>
118. NOVÁČEK, P. 2010. *Udržitelný rozvoj*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-2514-6, s 216–220.
119. NOVÁK, J., TŘEBICKÝ, V., POMALIŠOVÁ, M., LUPAČ, M. 2010. *Zrcadlo místní udržitelnosti: indikátory místní udržitelnosti v ČR, zkušenosti z praxe TIMUR*. 1. vyd. Praha: Aladin Agency. ISBN 978-80-904490-5-3. [online]. ©2010 [cit. 20. 12. 2018]. Dostupné z: <https://docplayer.cz/25418119-Zrcadlo-mistni-udrzitelnosti-indikatory-mistni-udrzitelnosti-v-cr-zkusenosti-a-praxe-timur.html>
120. OLSON, D. M., DINERSTEIN, E. 2002. The Global 200: Priority ecoregions for global conservation. *Annals of the Missouri Botanical Garden*. Roč. 89, č. 2, s. 199–224.
121. OSTRAVSKÁ UNIVERZITA. PŘÍRODOVĚDECKÁ FAKULTA. 2020. *Tomáš Hoch* [online]. ©2020 [cit. 9. 5. 2020]. Dostupné z: <https://prf.osu.cz/tomas-hoch/622/#3-publikacni-cinnost>
122. PALATKOVÁ, M. 2011. *Mezinárodní cestovní ruch: analýza pozice turismu ve světové ekonomice, význam turismu v mezinárodních ekonomických vztazích, evropská integrace a mezinárodní turismus*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3750-8, s 11.
123. PAPAVA, V. 2005. *The Baku-Tbilisi-Ceyhan Pipeline: Implications for Georgia* [online]. ©2005 [cit. 7. 3. 2020]. Dostupné z:

- https://www.researchgate.net/publication/242560310_The_Baku-Tbilisi-Ceyhan_Pipeline_Implications_for_Georgia
124. PAPIDZE, M. 2017. Rural Development Strategy 2017-2020 Turning Georgia's rural areas into modern villages. *Agenda.ge*. [online]. 17th Marc, ©2017 [cit. 15. 3. 2020]. Dostupné z: <https://agenda.ge/en/article/2017/12>
 125. PARESHVILI, O., KVARATSKHELIA, L., MIRZAEVA, V. 2017. Rural tourism as a promising trend of small business in Georgia: Topicality, capabilities, peculiarities. *Annals of Agrarian Science* [online]. Roč. 15, č. 3, s. 344–384, ©2017 [cit. 6.3.2020] Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1512188717301094>
 126. PÁSKOVÁ, M. 2008. *Udržitelnost rozvoje cestovního ruchu*. Praha: Gaudeamus. ISBN 97880-7041-7, s 66–67.
 127. PÁSKOVÁ, M. ZELENKA, J. 2012. *Výkladový slovník cestovního ruchu*. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. 768 s. ISBN 978-80-7201-880-2.
 128. REICHEL, J. 2009. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing. 192 s. ISBN 978-80-247-3006-6.
 129. RESPONSIBLE TOURISM INSTITUTE. 2020. *The 17 Sustainable Development Goals* [online]. ©2020 [cit. 21. 12. 2018]. Dostupné z: <http://www.sustainabletourism2017.com/sustainable-development-goals-tourism/>
 130. RESPONSIBLE TRAVEL. 2020. *Responsible Tourism in Georgia* [online]. ©2020 [cit. 17. 3. 2020]. Dostupné z: <https://www.responsibletravel.com/holidays/georgia/travel-guide/responsible-tourism-in-georgia>
 131. SCIENCE DAILY. 2020. Biodiversity hotspot. [online]. ©2020 [cit. 17. 5. 2020]. Dostupné z: https://www.sciencedaily.com/terms/biodiversity_hotspot.htm
 132. SHAVGULIDZE, I. 2015. *Georgia. Stakeholder Participation in the NBSAP Revision Process: Georgia* [online]. ©2015 [cit. 7. 3. 2020]. Dostupné z: <https://www.iucn.org/sites/dev/files/import/downloads/georgia.pdf>
 133. SCHÜLEIN, S. 2018. *Green Tourism in Georgia* [online]. ©2018 [cit. 2. 4. 2020]. Dostupné z: <https://gnta.ge/publication/green-tourism-in-georgia/>
 134. SILVERMAN, D. 2000. *Doing qualitative research: A practical handbook. What is qualitative research? Thousand Oaks, CA: Sage* [online]. ©2000 [cit. 2. 4. 2020]. Dostupné z: <http://ayorek.org/files/workshop/20120901/Silverman.pdf>

135. STBA. 2020. *About us* [online]. ©2020 [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: <http://ecolabel.ge/index.php?lang=en&page=about>
136. ŠKOLNÍ ATLAS SVĚTA. 2013. 3. vydání. Praha: Kartografie Praha, 2013. ISBN 978-80-7393-074-5.
137. TASTE ATLAS. 2020. *Chacha* [online]. ©2020 [cit. 7. 3. 2020]. Dostupné z: <https://www.tasteatlas.com/chacha>
138. TAV AIRPORTS. 2019. *Annual Report 2018* [online]. ©2019 [cit. 17. 5. 2020]. Dostupné z: https://webcmstbs.tav.aero/files/1558014669_Faaliyet-Raporu-EN2018.pdf
139. TAV AIRPORTS. 2020. *History* [online]. ©2020 [cit. 7. 3. 2020]. Dostupné z: <http://batumiaairport.com/en-EN/about-tav-airport/page/history>
140. THE NATIONAL PARK OF TUSHETI. 2020. *Introduction* [online]. ©2020 [cit. 8. 3. 2020]. Dostupné z: <https://www.tusheti.ge/>
141. THE NEW YORK TIMES. 2018. *Salome Zurabishvili Wins Georgia Presidential Runoff* [online]. 29th November, ©2018 [cit. 17. 5. 2020]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2018/11/29/world/europe/georgia-president-salome-zurabishvili.html>
142. THE TELEGRAPH. 2017. *The world's most beautiful churches* [online]. 28th December, ©2017 [cit. 17. 5. 2020]. Dostupné z: <https://www.telegraph.co.uk/travel/arts-and-culture/The-worlds-most-beautiful-churches/georgiaap/>
143. THE WORLD BANK. 2015. *A Tourism Strategy for Georgia – New Path Ahead* [online]. 7th December, ©2000 [cit. 7. 3. 2020]. Dostupné z: <https://www.worldbank.org/en/news/feature/2015/12/07/a-tourism-strategy-for-georgia-new-path-ahead>
144. THE WORLD BANK. 2020. *The World Bank in Georgia – Overview* [online]. ©2019 [cit. 15. 3. 2020]. Dostupné z: <https://www.worldbank.org/en/country/georgia/overview#1>
145. THE INTERNATIONAL ECOTOURISM SOCIETY (TIES). 2015. *TIES Announces Ecotourism Principles Revision* [online]. ©2010 [cit. 21. 12. 2018]. Dostupné z: <http://www.ecotourism.org>.
146. TOURISM 2030. 2020. *Georgian EcoLabel. Tourism 2030 – Knowledge Networking Portal for Sustainable & Responsible Tourism* [online]. ©2020 [cit.

8. 3. 2020]. Dostupné z: <https://destinet.eu/resources/certificates/georgian-ecolabel/>
147. TRACECA. 2020. *Transport Infrastructure Projects in Georgia* [online]. ©2020 [cit. 6. 3. 2020]. Dostupné z: <http://www.traceca.org/en/countries/georgia/transport-infrastructure-projects-in-georgia/>
148. UNESCO – INTAGIBLE CULTURAL HERITAGE. 2012 [online]. ©2012 [cit. 2. 4. 2020]. Dostupné z: <https://ich.unesco.org/en/RL/ancient-georgian-traditional-qvevri-wine-making-method-00870>
149. UNESCO. 2020. Georgia. [online]. ©2020 [cit. 2. 4. 2020]. Dostupné z: <https://whc.unesco.org/en/statesparties/ge>
150. UNESCO. 2020. *Historical Monuments of Mtskheta* [online]. ©2020 [cit. 1. 3. 2020]. Dostupné z: <https://whc.unesco.org/en/list/708>
151. UNESCO. 2020. *Upper Svaneti* [online]. ©2020 [cit. 2. 4. 2020]. Dostupné z: <https://whc.unesco.org/en/list/709>
152. UNWTO, UNEP. 2005. *Making Tourism More Sustainable - A Guide for Policy Makers*. ISBN: 978-92-844-0821-4, s. 11–12.
153. UNWTO. 2020. *Global Code of Ethics for Tourism* [online]. ©2020 [cit. 20. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.unwto.org/global-code-of-ethics-for-tourism>
154. UNWTO. 2020. *Glossary of Tourism Terms* [online]. ©2020 [cit. 7. 3. 2020]. Dostupné z: <https://www.unwto.org/glossary-tourism-terms>
155. UNWTO. 2004. *Indicators of Sustainable Development for Tourism Destinations: A Guidebook*. Madrid: World Tourism Organization. ISBN 92-844-0726-5, s 8.
156. UNWTO. 2007. *Sustainable Tourism Indicators and Destination Management* [online]. S. 3–4, ©2007 [cit. 6. 1. 2019]. Dostupné z: <https://sdt.unwto.org/sites/all/files/pdf/finrep.pdf>
157. UNWTO. 2002. *The British Ecotourism Market*. ISBN 978-92-844-0486-5, s. 17–18.
158. UNWTO. 2020. *Sustainable Development of Tourism: Definition* [online]. [cit. 18. 12. 2018]. Dostupné z: <http://sdt.unwto.org/en/content/about-us-5>
159. VANHOVE, N. 2005. *The Economics of Tourism Destinations*, Elsevier [online]. ©2005 [cit. 7. 3. 2020].

160. VISIT GEORGIA. 2020. *Wine tour* [online]. ©2020 [cit. 7. 3. 2020]. Dostupné z: <https://www.visitgeorgia.ge/tour/wine-tour/>
161. VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. 2020. Vyhlášení nouzového stavu – co aktuálně platí [online]. ©7. 5. 2020 [cit. 16. 5. 2020]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/vyhlaseni-nouzoveho-stavu-180234/>
162. WAYNE, S. 2018. The Language Barrier. *Georgia Today* [online]. 20th August, ©2018 [cit. 15. 3. 2020]. Dostupné z: <http://georgiatoday.ge/news/11919/The-Language-Barrier>
163. WORLD HEALTH ORGANISATION (WHO). 2013. *Rabies, countries or areas at risk* [online]. ©2013 [cit. 15. 3. 2020]. Dostupné z: http://gamapservr.who.int/mapLibrary/Files/Maps/Global_Rabies_ITHRiskMap.png
164. WORLD COMMISSION ON ENVIRONMENT AND DEVELOPMENT. 1987. *Our common future*. Oxford: Oxford University Press. 383 s. ISBN 019282080X.
165. WTTC. 2019. *Economic Impact 2019* [online]. ©2019 [cit. 7. 3. 2020]. Dostupné z: <https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic-impact-research/regions-2019/world2019.pdf>

PŘÍLOHY

Příloha č. 1 – Vzor dotazníku

*Povinné pole

ODDÍL VĚNOVANÝ CESTOVÁNÍ OBECNĚ

1. Je pro Vás důležitá kvalita životního prostředí v destinaci Vaší cesty? *

a) ANO

b) NE

Vysvětlení pojmu udržitelný cestovní ruch

Jednoduše řečeno, udržitelný cestovní ruch je podle UNWTO (2005) definován jako „Cestovní ruch, který plně zohledňuje jeho současné a budoucí ekonomické, sociální a environmentální dopady, který se zabývá potřebami návštěvníků, průmyslu, životního prostředí a také hostitelských komunit.“

2. Setkal/a jste se někdy s pojmem udržitelný cestovní ruch (dále UCR)? *

a) ANO

b) NE

3. Pokud jste na otázku č. 2 odpověděl/a ANO, zkuste na pár příkladech uvést, kde jste prvky UCR pozoroval/a při svých cestách. (například limity pro maximální počet návštěvníků turistické atraktivity a podobně)

4. Zajímáte se o výlety zaměřené na UCR? (výlety šetrné k životnímu prostředí, lokálním komunitám i fauně a flóře; větší kontakt s komunitou žijící v dané lokalitě; podpora lokálních subjektů skrze ubytování v soukromí nebo například návštěva lokální restaurace a podobně) *

a) ANO

b) NE

ODDÍL VĚNOVANÝ CESTOVÁNÍ DO GRUZIE

5. Kolikrát jste do této chvíle Gruzii navštívil/a? *

- a) jednou
- b) dvakrát
- c) třikrát a více

6. V jakém ročním období jste v Gruzii strávil/a nejvíce času? *

- a) jaro (březen, duben, květen)
- b) léto (červen, červenec, srpen)
- c) podzim (září, říjen, listopad)
- d) zima (prosinec, leden, únor)

7. Jaký byl hlavní motiv Vaší cesty? (vyberte maximálně 3 odpovědi) *

- a) návštěva rodiny/ známých/ kamarádů
- b) sociálně kulturní památky
- c) přírodní krásy
- d) sport
- e) zábava
- f) pracovní/ vzdělávací
- g) lázeňství / relaxace
- h) Jiné: _____

8. Do kterého regionu jste cestoval/a? (možnost více odpovědí) *

- a) Tbilisi
- b) Kachetie
- c) Kvemo Kartli
- d) Mccheta-Mtianetie
- e) Šida Kartli
- f) Samcche-Džavachetie
- g) Imeretie
- h) Rača-Lečchumi a Dolní Svanetie
- ch) Adžárie
- i) Gurie
- j) Samegrelo-Horní Svanetie
- k) Abcházie

9. Které z těchto měst jste navštívil/a? (možnost více odpovědí) *

- a) Tbilisi
- b) Kutaisi
- c) Batumi
- d) Gori
- e) Mccheta
- f) Bordžomi
- g) Stepancminda
- h) Mestia
- ch) Ušguli
- i) Jiné: _____

10. Jaký je podle Vás vztah obyvatel Gruzie k turistům navštěvujícím zemi? *

- a) pozitivní
- b) spíše pozitivní
- c) neutrální
- d) negativní
- e) spíše negativní

11. Jaké jsou podle Vás největší přednosti Gruzie z pohledu turisty? *

12. Byly v době Vašeho pobytu v Gruzii turisticky atraktivní lokality znečištěné (špatné zacházení s odpady, atd.)? *

- a) ANO
- b) NE

13. Pokud jste na otázku č. 12 odpověděl/a ANO, uveďte, o jaké lokality se jednalo?

14. Byla v době Vašeho pobytu v Gruzii podle Vás nějaká lokalita přetížena turisty? *

- a) ANO
- b) NE

15. Pokud jste na otázku č. 14 odpověděli ANO, uveďte, o jaká místa se jednalo?

ODDÍL VĚNOVANÝ CHARAKTERISTICE RESPONDENTA

16. Vyplňte pohlaví *

- a) Žena
- b) Muž

17. Jaký je Váš věk? *

- a) 18 a méně let
- b) 18-25 let
- c) 26-35 let
- d) 36-45 let
- e) 46-55 let
- f) 56-65 let
- g) 65+ let

18. Jaké je Vaše nejvyšší dokončené vzdělání? *

- a) Základní
- b) Vyučen/a
- c) Středoškolské s maturitou
- d) Vyšší odborné
- e) Vysokoškolské

19. Jaký je Váš současný status? *

- a) Student
- b) Zaměstnaný
- c) Nezaměstnaný
- d) Senior

e) OSVČ

f) Jiné: _____